

# RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Andra kammaren.

Nr 45.

Tisdagen den 23 mars, f. m.

Kl. 11 f. m.

## § 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 17 innevarande mars förda protokollen.

## § 2.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid:

till statsutskottet propositionerna:

nr 74, angående uppförande av vissa byggnader vid arméns intendenturförråd i Boden; och

nr 75, angående återuppförande av en nedbrunnen verkstadsbyggnad vid Karlskrona grenadjärregemente; samt

till bankoutskottet propositionerna:

nr 76, angående pension å allmänna indragningsstaten åt skrivbiträdet vid femte arméfördelningens stab, fanjunkaren i Upplands infanteriregementes reserv Sven Fredrik Stolpe; och

nr 77, angående ändring i gällande grunder för pensionering av arméns befäl och underbefäl med vederlikar samt angående tiden för avgång ur tjänst.

## § 3.

Vidare föredrogs tredje punkten av konstitutionsutskottets memorial, nr 1, med uppgift å vilande förslag till ändringar i grundlagarna.

Det under denna punkt upptagna förslaget antogs.

## § 4.

Herr statsrådet *Hasselrot* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 83, med förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område m. m.;

*Andra kammarens protokoll 1915. Nr 45.*

nr 69, med förslag till förordning angående utsyning å viss skog inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker med flera områden;

nr 70, med förslag till förordning om förekommande av överdriven avverkning å ungskog inom de delar av Västerbottens och Norrbottens län, som ej höra till lappmarken;

nr 71, angående avlöningsstat för skogsstatens ordinarie personal m. m.;

nr 72, angående anslag för tillsyn å enskildas skogar i lappmarkerna och Särna socken med Idre kapellag;

nr 73, angående anslag för tillsyn å enskildas skogar i Västerbottens och Norrbottens läns kustland; och

nr 84, angående tillfälliga understöd åt pensionerade kronojägare.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

### § 5.

*Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.*

Till avgörande förelåg nu lagutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 30 kap. rättegångsbalken, till lag om ändrad lydelse av 49 och 230 §§ utsökningslagen samt till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på avdelningar, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 14 januari 1915 dagtecknad proposition, nr 4, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1:o) lag om ändrad lydelse av 30 kap. rättegångsbalken;

2:o) lag om ändrad lydelse av 49 och 230 §§ utsökningslagen;

samt

3:o) lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på avdelningar.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av propositionen inom andra kammaren väckta motioner, nämligen nr 127 av herr *Persson* i Norrköping och nr 158 av herr *Lindhagen*.

I den av herr *Persson* i Norrköping avgivna motionen hade hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under omprövning, dels huruvida icke den nuvarande revisionsskillingen skulle kunna avskaffas och ersättas med en fullföljdsavgift, som i mål angående penningar eller sådant, som kunde skattas i penningar, skulle utgå proportionellt efter tvisteföremålets värde, dels ock huruvida icke bestämmelserna angående verkställighet av hovrätts dom, varigenom betalningsskyldighet blivit part ålagd, skulle kunna skärpas till förhindrande därav, att talan fullföljdes enbart i förhållningssyfte, samt att Kungl. Maj:t

täcktes till riksdagen, om möjligt redan 1916, inkomma med det förslag, vartill denna prövning kunde föranleda.

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)

Herr *Lindhagen* hade uti sin motion yrkat att riksdagen måtte i Kungl. Maj:ts förenämnda proposition göra de ändringar och tilllägg, som eventuellt kunde komma att påyrkas inom lagutskottet i huvudsaklig anslutning till de tankar och förslag, som framlagts i motionärens reservationer i ämnet till lagutskottets utlåtanden nr 70 vid 1907 års riksdag och nr 13 vid 1913 års riksdag, ävensom de flera yrkanden, som kunde därutöver komma att framföras, däribland eventuellt även om förbud för fullföljande till högsta domstolen av förmögenhetsmål i allmänhet och ej blott till värden under 1,500 kronor annat än då efter prövning särskild anledning därtill kunde anses föreligga.

Under ärendets behandling inom utskottet hade herr *Lindhagen* med stöd av sin ifrågavarande motion framställt, förutom åtskilliga förslag till ändringar i den av Kungl. Maj:t riksdagen förelagda lagtexten, jämväl det yrkande, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville taga under övervägande,

dels huruvida icke revisionsskillingen skulle kunna göras progressiv efter klagande parts förmögenhetsförhållanden under någon kombination möjligen även med hänsyn till tvisteföremåls värde,

dels huruvida icke för åstadkommande av större skyndsamhet i högsta domstolens arbete detta kunde, efter den nuvarande balansens avarbetande, anordnas efter samma principer, som gällde för underrätt, så att högsta domstolen, i stället för att hava det dagliga arbetet begränsat till visst antal timmar, förpliktades handlägga inkommande mål, så snart dessa vore färdiga till föredragning, samt huruvida icke därjämte fasta ordförande kunde utses å högsta domstolens olika avdelningar,

dels ock huruvida icke högsta domstolens arbetskrafter skulle kunna ökas på det sätt, att de tre justitieråd, som för närvarande användes i lagrådet, genom lagrådets avskaffande återbördades till högsta domstolen,

samt att Kungl. Maj:t täcktes till riksdagen inkomma med det förslag, vartill detta övervägande kunde föranleda.

Utskottets hemställde,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga vid punkten fogade förslag till

1:o lag om ändrad lydelse av 30 kap. rättegångsbalken;

2:o lag om ändrad lydelse av 49 och 230 §§ utsökningslagen;

och

3:o lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på avdelningar;

B) att herrar Perssons i Norrköping och Lindhagens förevarande motioner, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)

utskottet i punkten A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens ätgärd föranleda; samt

C) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes taga under övervägande, huruvida och i vilken omfattning åtgärder skulle kunna redan under nu gällande rättegångsordning vidtagas för beredande genom det allmännas försorg av rättshjälp åt parter, som på grund av svag ekonomisk ställning eller oförmåga att tillvarata sina intressen därav kunde vara i behov, samt för riksdagen framlägga det förslag, som av detta övervägande kunde föranledas.

Vid utlåtandet voro fogade:

dels reservation beträffande propositionen i dess helhet av herr *Lindhagen*, vilken hemställt, att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts ovanberörda proposition ville med anledning av nämnda proposition och de i ämnet väckta motionerna anhålla, att Kungl. Maj:t måtte om möjligt till nästa riksdag utarbeta och framlägga ett nytt förslag, som på ett riktigare, fullständigare och mera betryggande sätt tillgodosåge en behöflig reform för lättande av högsta domstolens arbetsbörda;

dels åtskilliga reservationer angående särskilda delar av de uti punkten A) mom. 1:o) och 3:o) av utskottets hemställan innefattade lagförslagen;

dels ock slutligen åtskilliga reservationer i fråga om utskottets hemställan under punkten B).

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr *Petersson* i Lidingö Villastad, som yttrade: I avseende å föredragnings sättet tillåter jag mig hemställa:

att lagförslagen föredragas vart för sig paragrafvis och, där så anses lämpligt, momentvis, med ingresser, rubriker och utskottets hemställan sist;

att vid behandlingen av första paragrafen i förslaget till lag om ändrad lydelse av 30 kap. rättegångsbalken diskussionen må omfatta betänkandet i dess helhet;

att lagtexten ej må behöva uppläsa i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres;

att för den händelse lagförslagen eller något av dem kommer att i en eller annan del till utskottet återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som av ifrågasatta ändringar av återförvisade delar kunna föranledas; samt

att i avseende å nummerbeteckning i paragrafer och moment utskottet må äga vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kammarens beslut.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

I enlighet härmed företogs först till behandling det i punkten A) mom. 1:o) innefattade förslaget till

*Lag om ändrad lydelse av 30 kap. rättegångsbalken.*

Efter föredragning av 1 § yttrade

*Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)*

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Hasselrot: Herr talman, mina herrar! Av de många åtgärder till minskning av högsta domstolens arbetsbörda, som i sammanhang med regeringsrättens inrättande voro på förslag, genomfördes som bekant endast två, nämligen högsta domstolens befriande från befattning med vissa civila ansökningsärenden och laggranskningens överflyttande till lagrådet. Behandlingen av ifrågavarande civila ärenden upptog för högsta domstolen så ringa tid, att befrielsen därifrån i realiteten saknar all betydelse. Åtgärden att till lagrådet överflytta granskningen av lagförslag har däremot helt naturligt visat sig verksam, men dock ingalunda tillfyllest för uppnåendet av det därmed avsedda syftet eller åstadkommandet av en naturlig balans i högsta domstolen.

Redan då högsta domstolens ledamöter under hösten 1907 på anmodan av dåvarande chefen för justitiedepartementet avgåvo yttrande angående de åtgärder, som kunde anses lämpliga för balansens minskande, framhölls det också kraftigt, att den föreslagna åtgärden att befria högsta domstolen från laggranskningen och överflytta densamma på lagrådet icke enbart kunde bli tillräcklig för balansens avarbetande. Det erinrades, att denna åtgärd skulle kunna vara tillfyllest allenast under den otroliga och mot all erfarenhet stridande förutsättning, att antalet inkommande mål om året icke ökades i någon avsevärd grad. Man påvisade, hurusom även med en ganska ringa årlig ökning av de inkommande målen den tiden icke skulle vara långt avlägsen, då balansen ånyo skulle komma att på ett oroväckande sätt stiga. Sedan nu mer än fem år förflutit, sedan denna åtgärd vidtagits, kan man överblicka, vad den i verkligheten betytt.

Högsta domstolens årliga arbetsprodukt utgjorde under tioårsperioden 1899—1908 omkring 1,200 mål. Under åren 1909—1913 — sålunda efter laggranskningens upphörande i högsta domstolen — har antalet avgjorda mål utgjort i medeltal 1,495 årligen. Med den sålunda vunna arbetsprodukten skulle, därest antalet inkommande mål, som år 1908 utgjorde 1,406 — det högsta, som dittills förekommit — icke sedermera stigit, uppstått en ej obetydlig balansminskning, nämligen med 89 mål om året eller 445 mål under perioden 1909—1913. Antalet inkommande mål har emellertid icke allenast, såsom var att beräkna, varit statt i ungefär samma progression som förut, utan visat en starkare stegring än någonsin förr. Inkommande mål utgjorde i årligt medeltal under 1880-talet 1,153, under 1890-talet 1,200, under åren 1900—1904 1,228, 1905—1909 1,375 och 1910—1913 1,646.

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.

(Forts.)

Vad revisionsmålen beträffar, framgår deras ökning av följande siffror. Dessa mål utgjorde under 1880-talet i medeltal årligen 448, under 1890-talet 493, under åren 1900—1904 526, 1905—1909 611 och 1910—1913 717. Att även för framtiden en stegring kommer att visa sig, om ej några åtgärder däremot vidtagas, torde ej kunna betvivlas. Visserligen företedde år 1913 en minskning i förhållande till år 1912, då under 1912 inkommo 1,811 mål, därav 808 revisionsmål, medan under 1913 motsvarande siffror voro 1,683 och 728. Härtill är emellertid orsaken en alldeles särskild, den nämligen att före 1912 arbetade skänka hovrätten en tid på tre divisioner, vilket naturligtvis hade till följd, att flera mål därifrån inkommo till högsta domstolen. 1914 års siffror visade åter en stark stegring; hela antalet inkommande mål var det året 1,940 därav revisionsmål 745. Balansen, som vid 1908 års slut uppgick till 1,942 mål, hade vid 1913 års slut stigit till 2,460 samt vid 1914 års slut till icke mindre än 2,697. Balansen av revisionsmål ställer sig sålunda: år 1908 1,258, år 1913 1,528 och år 1914 1,660.

Vad en sådan balans innebär för parterna visar följande beräkning. Årligen avgöras högst 650 revisionsmål i högsta domstolen. Av dessa äro omkring 150 sådana, som hava förtur, så att omkring 500 revisionsmål utan förtursrätt årligen avgöras. Då balansen av revisionsmål med förtur numera hålles nere till omkring 60 mål, skulle således av revisionsmålsbalansen vid 1914 års slut 1,600 utgöras av revisionsmål utan förtur. Med en avverkning av 500 sådana mål om året skulle således ett dylikt mål icke förekomma till avgörande förr än efter tre och ett kvarts år, sedan det inkommit. Läggas härtill tiden från hovrättens dom till revisionsinlagens ingivande, eller 45 dagar, och den tid av två till tre veckor, som förflyter från målets föredragande i högsta domstolen till expedieringen av Kungl. Maj:ts dom, blir tiden mellan hovrättens dom och Kungl. Maj:ts dom tre och ett halvt år. Med en årlig balansökning av 160 å 170 revisionsmål ökas denna tid årligen med ett tredjedels år, så att t. ex. för de mål, som inkomma 1917, tiden mellan hovrättens dom och Kungl. Maj:ts dom skulle bli fyra och ett halvt år. Antagligen kommer dock ställningen att bli ännu värre, ty dels torde stegringen av antalet inkommande mål alltjämt komma att fortgå och dels torde det starkt ökade antalet vidlyftiga mål komma att minska arbetsprodukten. I det senare hänseendet kommer under de närmaste åren särskilt kronans många och ytterst vidlyftiga vattenfallsprocesser säkerligen att öva sin inverkan. Jag tror icke att man behöver kunna mycket matematik för att förutsäga, när den tid skall vara inne, då en process genom alla instanserna skall i medeltal ta tio år i anspråk.

Situationen har sålunda, mina herrar, blivit den, att rättsskipningen här i landet befinner sig i uppenbart nödläge. Tydligt tarvas de mest kraftiga åtgärder, för att vi skola kunna komma därur. Åtskilliga sådana kunna ju tänkas, såsom ök-

ning av justitierådens antal, anlitaudet av extra ledamöter i högsta domstolen, avskärande från fullföljdsrätt till högsta domstolen av vissa klasser av mål. Allt detta har också blivit undersökt, men av olika skäl befunnits olämpligt, otjänligt eller omöjligt. Det återstår endast ett effektivt sätt, och det är att utan hänsyn till någon egentlig klassindelning avskära vissa mål från fullföljdsrätt. Här äro två utvägar tänkbara. Den ena, den som följts i Kungl. Maj:ts av utskottet gillade förslag, går ut på att införa en s. k. summa revisibilis, vilket innebär, att från fullföljd i högsta domstolen skulle avskäras förmögenhetsrättsliga mål, där tvisteföremålets värde understiger en viss i lagen fastslagen summa, här i lagförslaget fixerad till 1,500 kronor. Den andra, som förordats av den liberala reservationen, avser att avskära s. k. konforma mål, d. v. s. sådana mål, där hovrätt fastställt underrätts utslag. Jag vill visst icke förneka, att under vissa förutsättningar vissa fördelar kunna vara förbundna med den av de liberala reservanterna förordade anordningen. Men dessa förutsättningar äro icke här för handen, och i allt fall äro fördelarna icke så stora som de olägenheter, som därmed skulle vara förknippade. Huvudvillkoret för konformitets- eller samstämmighetsprincipens godkännande måste vara, att underdomstolarna äro så beskaffade, att man har rätt att lägga särskild vikt på den omständigheten, att deras beslut äro samstämmiga. Underrätterna här i Sverige äro emellertid, som bekant, icke så beskaffade. I detta avseende må det vara nog att erinra om det vid häradsrätterna florerande extra ordinariesystemet, och om våra mindre rådstuvurätter, där pluraliteten av domare utgöres av synnerligen aktningvärda men i juridik alldeles okunniga borgare. På grund härav skulle, om fullföljdsrätten reglerades i enlighet med de liberala reservanternas yrkande, densamma kunna bli beroende utav ödets nyck eller något ännu värre. Jag frågar: kan det vara lämpligt eller ens rimligt, att den omständigheten, att en ung extra ordinarie notarie dömt alldeles på tok — sådant har hänt, och sådant händer, och sådant kommer att hända — och att hovrätten sålunda ansett sig nödsakad att utan meningskiljaktighet ändra denna uppenbart oriktiga dom, i och för sig skulle vara tillfyllest för att bereda vederbörande part rätt att gå till högsta domstolen? Antag å andra sidan, att denne extra ordinarie notarie en gång lyckats meddela en dom, som tillvinner sig bifall av hovrättens pluralitet — antag av de tre yngsta ledamöterna — men att domen underkännes av de två övriga, två kanske mycket erfarna och skickliga män. Här skulle på grund av konformitetsprincipen rätten till revision vara utesluten. Extra ordinariens votum skulle väga tyngre än de båda dissenterande hovrättsledamöternas. Jag tvivlar på, att det kan vara möjligt att övertyga svenska folket, att en princip, som leder till sådana resultat, är riktig.

I vad mån genomförandet av konformitetsprincipen skulle

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.

(Forts.)

vara av önskvärd effektivitet är naturligtvis beroende på, huruvida man vill sträcka fordringarna på samstämmighet icke endast till domslutet utan även till domskälen, d. v. s. de skäl, varpå domen grundas. Det senare, principiellt riktigare, men mindre effektiva alternativet är uteslutet redan på grund av det ofta nog bristfälliga och den verkliga tanken döljande sätt, varpå domsmotiveringen avfattas. — Jag tror mig visserligen kunna påstå, att genom högsta domstolens och även hovrätternas bemödande ändring härutinnan skett till det bättre, men att fullständigt bli av med det onda lärer icke bliva möjligt, förr än vi få den stora rättegångsreformen, när den nu en gång i framtiden kommer. — För att förhindra det mest uppenbara godtycke skulle det vara nödvändigt att genom en särskild prövning fastslå, huruvida verkligen hovrättens och underrättens beslut kunde anses sammanstående. I denna fråga kan jag liksom i så mycket annat, som rör denna proposition, återropa mig på en sådan auktoritet som justitierådet Hellner, processkommisionens ledare. Han yttrar: »För den, som har någon erfarenhet ifråga om doms avfattning eller tolkande är det säkerligen rätt klart, att bedömandet, huruvida konformitet i grunderna föreligger eller icke, är ett spørsmål, som i och för sig skulle vara både besvärligt och tidsödande, och som detta bedömande uppenbarligen borde ankomma på tredje instansen, kommer man ovillkorligt till den slutsats, att om dess tid och arbete i varje fall måste tagas i anspråk, så är bättre, att det sker på själva saken än på frågan, om fullföljd är lagligen medgiven eller icke.» På denna väg kan man alltså icke komma till någon lättnad i högsta domstolens arbetsböda.

Reservanterna taga också hänsyn uteslutande till domslutet och lämna domskälen alldeles åsido. Därvid ger man emellertid, såvitt jag förstår, själva principen ett hugg. Den omständigheten, att hovrätten och underrätten äro ense om slutet, hindrar nämligen ingalunda, att deras rättsuppfattningar, vad det föreliggande fallet angår, kunna vara diametralt motsatta, och då är det ju icke mycket bevänt med samstämmigheten. Jag skall be att få anföra två exempel. Underrätten ogillar på materiella skäl ett käromål; den anser nämligen, att svaranden styrkt, att han betalat den skuld, varför han kräves. Hovrätten åter finner, att det icke visats, att svaranden betalat sin skuld, men då käranden underlåtit att bevaka sin fordran i rätt tid, ogillar också hovrätten käromålet. Fullföljd skulle icke få äga rum, därför att underrätten och hovrätten, som ju faktiskt i sakfrågan voro av skilda meningar, båda lämnat kärandens talan utan bifall. Ett annat exempel: En person stämmer en annan med yrkande att utbekomma 100 kronor, som svaranden skulle lånat av käranden. Svaranden genmäler: Jag har aldrig lånat några pengar av käranden och därför bestrider jag käromålet, men för den händelse, underrätten skulle anse, att käranden styrkt sitt krav, yrkar jag rätt till kvitning för motfordran. Under-



rätten säger, att som käranden icke styrkt sitt krav, ogillas käröromålet. Hovrätten finner väl, att käranden styrkt, att han har att fordra dessa 100 kronor, men samtidigt finner hovrätten, att svarandens kvittningsyrkande är befogat och fördenskull ogillar hovrätten liksom underrätten käröromålet. Här kan man väl icke säga, lika litet som i det första fallet, att domarna äro sammanstämmande, men formellt äro de det utan tvivel, och rätten till fullföljd skulle således vara utesluten; detta på grund av samstämmighetsprincipen. En skön samstämmighet!

*Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.*

(Forts.)

Förlömmas bör ej i detta sammanhang det sätt, varpå vårt appellationsförfarande är ordnat; att det står parterna öppet att i hovrätten ändra sina påståenden och grunderna för desamma och att där förebringa all den nya bevisning, som de akta nödigt. Detta förfarande, tillämpat jämte samstämmighetsprincipen, skulle ha till följd att det stode parterna fullkomligt öppet att bestämma om ett mål skulle bli revisibelt eller icke. De skulle exempelvis kunna genom inbördes överenskommelse, att endera av dem skulle i hovrätten göra ett mindre medgivande eller till hovrätten spara bevisning av beskaffenhet att kunna inverka på någon mindre del av målet, tvinga hovrätten att ändra underrättens utslag, och vägen till fullföljd vore sålunda klar. Ja, liksom det skulle stå parterna fritt att genom en överenskommelse på detta sätt bana sig väg till högsta domstolen, så skulle det även vara möjligt för den ene parten att utan medverkan av den andre genom en enkel manipulation kunna tilltvinga sig rätt att fullfölja sin klagan till högsta domstolen.

På grund av vad jag nu anfört synes det mig, som om ingen skulle kunna jäva nya lagberedningens omdöme om konfirmitetsprincipen. I sitt år 1884 avgivna s. k. principbetänkande förklarade lagberedningen ifrågavarande principens verkningar så godtyckliga och stundom även tillämpningen härav så vanskelig, att enligt beredningens åsikt förslag om antagande därav icke borde väckas. Justitierådet Hellner instämmer häri. Han säger: »Att grunda förbud mot tredje instansens anlitan på konfirmitet allenast ifråga om själva domslutet skulle vara det rena godtycket.» Att ifråga om rättskipningen lämna dylikt utrymme åt godtycket, det passar, om jag rätt känner vårt land och folk, icke svenske män!

Jag har nyss påpekat, att det med konfirmitetsprincipen skulle stå parterna öppet åtminstone i viss mån att själva förskaffa sig rätt att gå till högsta domstolen. Detta är betänkligt, men om möjligt ännu betänkligare är, att hovrätten enligt denna princip skulle äga att i viss mån själv bestämma, om fullföljd skulle få äga rum eller icke, i det målet icke skulle bli revisibelt, där hovrätten fastställde underrättens utslag. »Blotta skenet av något sådant torde böra undvikas», yttrade med rätta härom justitieministern år 1905.

För min del är jag visserligen övertygad om att de fall skulle bli ytterst sällsynta, om de ens någonsin skulle inträffa,

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
au 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.

(Forts.)

då en hovrättsledamot avgåve sitt votum å fastställelse av underrettens beslut i syfte att undandraga hovrättens dom och därmed sitt eget votum högsta domstolens kontroll. Men allmänheten skulle lätt kunna komma på den tanken, att syftet vore sådant, och detta vore mycket illa för rättskipningens anseende.

Saken har även en annan sida. Vi ha många lagar, och långa äro de. Flera få vi, och längre bli de. Juristerna måste ju kunna alla dessa lagar. Lekmannen i allmänhet och kanske även åtskilliga i denna sal hava den föreställningen att för att vara en skicklig jurist erfordras i allmänhet ingenting annat än att hava en ingående kännedom om alla dessa lagar med dessas många paragrafer. Men så är ingalunda förhållandet. Rättslivet är lika skiftande som livet självt. Rättslivets facer kunna icke alla regleras genom lag. I flertalet civila mål har domaren icke någon möjlighet att till stöd för sitt omdöme åberopa en viss lagparagraf, utan han måste med användande av det mått av skarpsinne, som står till hans förfogande, med ledning av vissa i lag eller eljest fastslagna allmänna principer söka utleta vad i det föreliggande fallet skall anses vara det rätta. Härav följer att domaren i en mängd fall måste känna sig tveksam vid avgivandet av sitt votum. Detta gäller även den skarpsinnigaste domare; ja, ju skarpsinnigare en domare är, desto lättare har han kanske att finna svårigheter. Om sålunda redan nu mycket ofta tveksamhet föreligger vid överläggning till dom, blir denna tveksamhet naturligtvis än större, om domaren vet att, där domslutet går i en viss riktning, rätt att överklaga domen är utesluten. För den samvetsömme domaren — och samvetsömma äro helt visst alla våra domare — blir detta ett synnerligen obehagligt tvång. Och resultatet skulle sannolikt bliva, att i mera tvevelaktiga fall hovrätten ändrade underrättens utslag just i detta syfte, att parterna skulle få rätt att söka ändring. Därigenom skulle rättskipningens fasthet äventyras, och domarnas anseende skulle uppenbart minskas, därest allmänheten finge för sig, att bihänsyn, låt vara de allra naturligaste, influerade på domsluten.

Till sist må ifråga om konformitetsprincipen framhållas, att den skulle förrycka högsta domstolens rättsvårdande uppgift, så framt icke dispens skulle medgivas i en sådan myckenhet att det skulle förrycka resultatet av principens genomförande.

Herr talman! I enlighet med vad jag nu anfört tror jag, att det skulle vara mindre lyckligt, om kammaren godkände reservationen. Den har icke övertygat mig om mer än ett, och det är, att de liberala reservanterna äro mycket modiga män.

Lagutskottet har föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om rättshjälp för de mindre bemedlade. Jag antar, ehuru jag icke vet det, att initiativet till detta skrivelseförslag kommit från socialdemokratiskt håll. Socialdemokraterna hava i huvudfrågan visat sig vara varmhjärtade, vidsynta människor, och jag finner det därför naturligt, att man tager all

möjlig hänsyn till deras önsknigar. Vad mig beträffar behöves emellertid icke någon särskild hänsyn i fråga om skrivelseförslaget, ty jag hyser för detsamma varma sympatier och jag lovar att, om syftet icke skulle vinnas, detta icke skall bero på någon underlåtenhet från min sida; jag skall göra vad jag kan för att främja denna sak.

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)

Beträffande själva saken finnes icke mer än en möjlighet enligt min mening att nu på ett någorlunda drägligt sätt komma ur eländet, och det är anlitaudet av summa revisibilis, d. v. s. systemet att från fullföljd till högsta domstolen avskära förmögenhetsrättsliga mål, då värdeföremålet icke uppgår till en viss i lagen fastställd summa. På denna princip är lagförslaget byggt; undanryckes nu grunden, så faller förslaget i spillror, och därmed begravas tusentals och åter tusentals förhoppningar om ett bättre sakernas tillstånd.

Mot anlitaudet av ifrågavarande medel för åstadkommande av en naturlig balans i högsta domstolen har anmärkts, att det så lätt framstode såsom en olikhet inför lagen. Jag har i mitt yttrande till statsrådsprotokollet sökt visa, att detta påstående icke innehåller sanning, utan endast ett sken av sanning. Jag vill tillåta mig att härutöver yttra ett par ord. Det är klart, att mindre bemedlade personer i regel icke processa om annat än mindre värden. Men mindre bemedlade personer måste i allmänhet åtnöjas med första eller andra instansens dom, detta på grund av att de icke ha rygg att stå alla de kostnader, som äro förenade med klagorätten. De mera bemedlade, som processa med mindre bemedlade, fullfölja däremot oftast sin talan ända till högsta domstolen, och detta till förfång för de fattiga, vilka därigenom uppehållas i sin rätt till utbekommande av den dem tilldömda skärven. Jag vågar sålunda påstå, att summa revisibilis, varigenom man skulle kunna åstadkomma någon ändring i detta förhållande, i visst avseende verkar rent positivt demokratiskt.

Jag skall be att få tillägga ännu ett ord. Bland de mindre vackra egenskaper, som karaktärstecknare pläga tillägga vårt svenska folk är också avundsamheten. Måne det icke är en sådan känsla, som mynnar ut i den tankegången, att om icke *alla* komma i åtnjutande av denna förmån av en snabb rättskipning, så skall *ingen* få göra det. Men jag vädjar till er: kunna vi icke ena oss om, att detta betraktelsesätt är förkastligt från rent mänsklig synpunkt? Och är det icke från social synpunkt förkastligt att med kränkning av det stora flertalets befogade intresse, som kräver snabbt avgörande av rättegångarna, giva några få den obegränsade men ovissa möjligheten att hos högsta domstolen vinna ändring i hovrättens utslag?

Politisk synpunkt bör, såvitt jag förstår, ej anläggas på den sak, varom nu är fråga. Därför vill jag, åtminstone tills vidare, inskränka mig till att säga, att jag saknar fullständig förståelse för den konservatism, som, klädd i frisinnets vackra dräkt, under nuvarande trängande förhållanden söker motsätta sig införandet

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.

(Forts.)

av summa revisibilis. Därmed vill jag ingalunda ha sagt, att summa revisibilis är i och för sig något gott, men jag påstår, att det är mindre ofördelaktigt att gå den väg, som utmärkes av summa revisibilis, än den, som är byggd på konformitetsprincipen. Vi må för övrigt ej glömma, att utomordentliga förhållanden kunna kräva utomordentliga åtgärder. Och att förhållandena för närvarande äro utomordentliga, lär väl ingen bestrida. Här som eljest gäller också satsen, att den, som vill vinna något stort, måste vara beredd att göra offer. Här är icke fråga om något synnerligen stort offer; till väsentlig del gäller det uppgivandet av fördomar och slagord. Målet är däremot ostridigt stort, det av oss alla så ivrigt efterlängtrade och eftersträfvade: en snabb rättskipning för vårt svenska folk.

Herr Lindhagen: Den sista talaren, herr justitieministern, har mycket riktigt framhållit, att en reform är nödvändig och av behovet påkallad. Han har också framhållit, att man hittills merendels endast försökt att genom mindre betydelsefulla förslag komma till rätta med de missförhållanden, som äga rum, och att det nu kräves att göra något mera. Man kan giva justitieministern det erkännandet, att han kanske för första gången från regeringens sida velat lägga in en verklig vilja att taga steget tillräckligt stort, men det är därför icke sagt, att han i första anloppet lyckats finna de rätta medlen. Omsider har visserligen även justitieministern kommit fram till viljan, men när han sedan gått till medlen, har det visat sig, att han i själva verket endast rört sig fortfarande med de gamla försöken och blott strävat att göra dem litet mera omfattande.

Om vi nu skulle tänka oss en utgångspunkt för huru man verkligen här bör ställa det, så är det enligt statistiken på det sättet, att av alla mål, som fullföljas till högsta domstolen, blir ingen ändring i 80 procent utan endast i 20 procent, d. v. s. att endast i en femtedel av alla fullföljda mål sker ändring. Då vore naturligtvis idealet, om man kunde reformera på det sättet, att dessa 80 procent, på vilka högsta domstolen nedlägger en alldeles lönlös möda, avlägsnades från fullföljd, och de 20 procenten finge gå fram. Man kan icke på förhand utleta, vilka mål som kunna anses vara av den beskaffenhet, att högsta domstolen skulle göra ändring i dem, men man kan i alla fall söka utfinna en metod — alla metoder bli godtyckliga — en metod genom vilken man åtminstone i huvudsak någorlunda kunne det målet, att de 80 procent, i vilka någon ändring icke sker, bortfölla och de 20 procenten finge fullföljas. Det är den enda förnuftiga utgångspunkten för det hela enligt mitt förmenande.

Om detta är väsentligen riktigt, komma vi till det förslag, som regeringen här har anlitat eller tillgripit, kan man gärna kalla det, och som först och främst grundas på denna summa revisibilis: man avskiljer från fullföljd alla mål, vilkas värde un-

derstiger 1,500 kronor. Där finner man, att förslaget i sig självt är en dundrande örfil åt det nyssnämnda idealet, nämligen avklippandet av de 80 procenten så, att endast de 20 procenten ginge fram. Det är något mycket, mycket godtyckligt, som här föreslagits.

*Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.*

(Forts.)

Nu kan emellertid sägas, att riksdagen förut givit en vink om att man kanske måste försöka en dylik utväg, och jag får då säga, att med det ofantliga godtycke, som i allmänhet råder i dessa ting, kunde det ungefär vara hugget som stucket, bara man minskade målens antal. Man kan föra detta resonemang, och då vill jag påpeka, att när riksdagen framhöll, att man kanske får anlita även en summa revisibilis, så skedde det i nedslagenhetens tecken. Man tyckte, att även det var ett missförhållande, men att man kanske måste försöka därmed. Nu har emellertid Kungl. Maj:t företrädesvis gått på den linjen, och dessutom huggit till med 1,500 kronor, d. v. s. det har redan visat sig att förespegligen tidigare av 1,000 kronor var en illusion. Det är den första överraskningen. Men en annan är, att då alla vederbörande förut erkänt, att ett dylikt förslag är något principiellt föga hållbart, det nu framföres den stora nyheten, att det här är tvärtom något alldeles utmärkt, vi ha förbisett det förut, det är ingenting mindre än »en demokratisk reform», något idealiskt, tänk, att vi icke förut föreslagit något, som så utmärkt löser svårigheterna! Om man icke tycker det, så är man konservativ. Det är just vad som stått att läsa i en av processkommissionens sekreterare herr Schlyter författad artikel i Socialdemokraten, där man fått se alldeles samma förbluffande fraser, som nu herr justitieministern framkommit med. Detta är det farliga i Kungl. Maj:ts lagförslag, att han försöker föra oss in på vägar, som kanske ytterligare böra fullföljas, vägar som, förkastliga i sig själva, nu framställas i stället som idealiska. Då kan det lätt hända, att vi lockas att gå ytterligare på orättfärdigheternas och örfilarnas väg. Därför är jag rädd för detta förslag, som ställer allt vanligt förnuft på huvudet och vill förläda oss att i fortsättningen göra detsamma. Om man sagt: detta förslag är dåligt, men det kan icke hjälpas, då hade jag kunnat ha sympatier därför, men då man med talesättet, att detta förslag är så oerhört demokratiskt, vill omsvepa denna lumpna åtgärd, då tycker jag, att det går för långt, och då blir man rädd för vad förslaget kan innebära i fortsättningen, och det är i all synnerhet därför, jag dragit öronen åt mig.

Nu har man tydligen i alla fall innerst känt, att förslaget kanske icke är bra, som det är, utan försökt att kunna åberopa även en mera handgriplig princip för detsamma. Det har anförts, att obetydliga saker eller s. k. bagatellmål icke böra få fullföljas till högsta domstolen, och det kan man ju säga. Man brukar i andra länder liksom tidigare hos oss avklippa bagatellmål från rätt till obegränsad fullföljd. Men det är icke den principen, som varit bestämmande för detta förslag, ty då

*Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)*

skulle man stannat vid en vida lägre summa. Akten er därför att inbilla er, som Kungl. Maj:t försökt göra i propositionen, att det här endast gäller en tillämpning av bagatellmålsprincipen. Det är det visst icke utan något annat, det är ett principiöst tilltag helt enkelt i opportunitetssyfte, om vilket man dessutom kan säga, att det smakar mera i fortsättningen, såsom erfarenheten från andra länder också visat.

Jag hinner tyvärr icke gå in också på alla de förskönande talesätten om grundsatsen att visa välgärning mot obemedlade och mindre bemedlade o. s. v. Det förstå herrarne, att med ett sådant förslag skulle de fattiga och mindre bemedlade klasserna sällan få fullfölja sin talan till högsta instans. Det är nog så, att de flesta människor med begränsade inkomster få tåla och lida, att det är några som komma in till den första instansen, och högst få, som kravla sig upp till den högsta instansen. Det är klart, att under dessa 1,500 kronor falla en hel del mål från förmögnare parter, som ha lättare att gå till högsta domstolen, och vilka mål även gälla småsaker. Statistik är lätt missledande, och i detta fall mycket, mycket vilseledande, men jag skall icke taga upp denna fråga till bemötande, då enligt vad jag hört, detta kommer att göras från annat håll. Men det förstå vi, att mindre bemedlade ju ha att röra sig med mindre summor och att om sålunda de mindre bemedlade kunna kravla sig upp till högsta domstolen, så har man att söka dessa personer företrädesvis bland dem, som fullföljt mål till värde under 1,500 kronor. Det blir sålunda en alldeles godtycklig princip och ett konstaterande på denna punkt av en olikhet inför lagen och en orättvisa mot rättegångsparterna i allmänhet.

Nu vill jag säga, att då man dessutom särskilt betonar, att alla andra förslag äro godtyckliga, så kan jag för min del icke finna annat än att detta är det godtyckligaste av dem alla. Men är liksom principlösheten i allmänhet visserligen lättast att utföra.

Frånsett summa revisibilis har förslaget sökt att inskränka målens antal genom att från fullföljd avklippa en hel del brottmål. Vi ha icke orkat med att närmare penetrera den frågan, utan den har fått slinka med i kölvattnet av summa revisibilis. Ehuru jag har en känsla av att man här gått för långt, har jag dock icke reserverat mig däremot.

Vidare har förslaget inlåtit sig på ytterligare försök att minska antalet mål genom att avskräcka från fullföljd medelst ekonomiska påföljder. I främsta rummet stadgar redan gällande lag i sådant syfte den bekanta revisionsskillingen, numera kallad fullföljdsavgift, vilken är etthundrafemtio kronor och ursprungligen var etthundra kronor. Det har varit föreslaget att höja den till trehundra kronor, men riksdagen har tagit bestämt avstånd ifrån det förslaget, och Kungl. Maj:t säger nu i sin proposition, att till följd av detta riksdagens motstånd man antag-

ligen icke kan taga upp den saken. Men därunder ligger naturligtvis, att Kungl. Maj:t så ytterligt gärna skulle vilja göra det, men icke tror, att han vågar.

Men så kommer i alla fall den kungl. propositionen på en bakväg till precis samma mål. Här är nämligen en nyhet i förslaget, i det att utöver fullföljdsavgiften ytterligare etthundra femtio kronor skola kontant nedsättas och utgöra säkerhet för motpartens rättegångskostnader i högsta domstolen. Ja, Kungl. Maj:t säger på ett annat ställe i propositionen, att man i fråga om detta förslag fäst avseende även vid den synpunkten, att det kan avskräcka. Men för all del; det viktigaste i förslaget är, att man avser att det skall vara en säkerhet för motpartens rättegångskostnader! Ja, däri kan ju ligga någonting ganska rättvist. Men då framställer sig den frågan, som även jag framkastat: skulle man icke, för att icke onödigtvis på detta sätt för parterna försvåra fullföljd av talan, kunna medgiva dessa, det vill säga medelklassen och dem som icke kunna få eller icke vilja ha fattigdomsbevis, att eventuellt få ställa borgen för denna kostnad? Det vore icke annat än rimligt, då ju i alla fall motparten därigenom bleve säkerställd för sina rättegångskostnader. Men vad inträffar? Jo, när den frågan väcktes i lagutskottet, så framhöll kommissionens sekreterare och övriga talemän för processkommissionens verkliga ståndpunkt: det kunna vi absolut icke vara med om, det skulle vara det allra mest upprörande, ty då kunde man ju icke genom denna ytterligare avskräckning hindra från fullföljd, på sätt som var avsett. — Här se herrarna, att den egentliga även i propositionen framskyntande avsikten med detta försök varit att kugga riksdagen och få upp revisionsskillingen till trehundra kronor, fastän under en annan form. Men då man sökte att realisera Kungl. Maj:ts skenfagra avsikt på det sättet, som jag nämnde, så säger man: »det var inte vår mening, det kunna vi icke vara med om.» Det är verkligen inte riktigt bra, att förslaget på många ställen är så oklart till sina syften, som det är.

Ja, så har man utsträckt revisionsskillingen även till besvärsmål. Det är ett godtyckligt kullkastande av 1734 års lags goda princip, att väsentligen skilja mellan personliga mål och förmögenhetsmål. Men vi ha icke hunnit penetrera den saken heller, och så har det fått slinka med. Och icke heller jag har hunnit med att göra det, varför jag är beredd att även för min del sluka förslaget i den vägen.

Nu har emellertid Kungl. Maj:t föreslagit möjlighet också för parter, som hava tvistemål om värden under 1,500 kronor, att fullfölja i högsta domstolen, på det sättet nämligen att de kunna söka dispens hos en av tre ledamöter av högsta domstolen bestående avdelning, som skulle pröva sådana framställningar. Det medgives härigenom att få fullfölja sådana mål, nota bene om dispensavdelningen finner att målet är av betydelse som prejudikatbildande, och även i vissa andra fall, då synnerliga

*Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)*

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.

(Forts.)

skäl föreligga. Denna dispensrätt har dock, i enlighet med förslaget syfte att avskära så många mål som möjligt från att komma fram till högsta domstolen, omgärdats med sådana garantier, att det säkerligen blir endast i mycket sällsynta fall då och då, som en part får komma fram på den vägen.

Nu vill jag fästa uppmärksamheten på en annan sak, som framlyser bakom Kungl. Maj:ts proposition, och som lagutskottet också, kan man säga, uttryckligen har konstaterat, nämligen att hela detta förslag av Kungl. Maj:t icke är något annat än en nödfallsutväg för tillfället. Man säkerställer oss icke därmed för framtiden, vi måste även nu tänka på, vilka vägar vi i fortsättningen skola gå. Vad ger nu Kungl. Maj:ts förslag för riktlinjer i detta avseende? Ty ännu flera mål måste bort kanske inom kort. Ja, då ligger det närmast till hands att öka summa revisibilis. I Tyskland började man med 1,500 mark, och under loppet av fem år måste man höja den först till 2,000 mark och sedan till 4,000 mark; i Norge har man haft 1,000 kronor, och nu föreligger ett förslag om höjning till 2,000 kronor. Hos oss lockades som sagt först med 1,000 kronor och enligt Kungl. Maj:ts förslag äro vi ännu nere vid 1,500 kronor; men även i fråga om detta förslag till summa revisibilis, hur demokratiskt och förtjusande det än lär vara, måste vi vara betänkta på att snart nog få gå vidare på den inslagna vägen.

Det är ganska intressant att här begrunda Kungl. Maj:ts och lagutskottets förslag ur psykologisk synpunkt. Man är, då man skall anvisa nya vägar, rätt generad av att peka på en höjning av summa revisibilis. Man vill fasthålla den som sagt falska illusionen av att endast avklippa bagatellmål; och denna illusion söker man upprätthålla, för att söva sina egna inre betänkligheter, samt förklarar: om vi skola gå vidare på denna väg, så få vi tänka på konformitetsprincipen. Utskottet har utdömt den fullständigt, justitieministern vet inte, vad allt det finns för dåliga egenskaper hos detta tankebarn; men då man kommit till tvisteföremål från och med 1,500 kronors värde, då duger den och anses som en fämplig princip, och, vad mera är, det föreslås av lagutskottet att använda den vid tvister om värden ända upp till 5,000 kronor.

Alltså, mål angående värden under 1,500 kronor avklippas utan möjlighet till talans fullföljd i högsta instans; mellan 1,500 kronor och 5,000 kronor skulle få gälla konformitetsprincipen; och så slutligen ha vi alla övriga mål till högre belopp, som få komma fram utan vidare. Det blir verkligen en näpen rättsordning: under 1,500 kronor få inga mål komma upp; från och med 1,500 intill 5,000 kronor få sextio procent mål, såsom konforma, skäras bort eller, i händelse av dispens, femtio procent, så att hälften eller något mera faller bort; och slutligen ovanför denna gräns få alla mål komma upp, även om de tillhöra de där åttio procenten, i vilka ingen ändring sker och som onödigt betunga högsta domstolens arbete. Man får verkligen säga, att



om det förslaget går igenom, då kan den privatkapitalistiska juridiker glädja sig över en synnerligen korrekt progressiv privatkapitalism. Med sådana riktlinjer kunna vi befara, att när vi sålunda glömma bort de demokratiska principerna, vi kanske i stället för konformitetsprincipen för mål mellan 1,500 och 5,000 kronor få en till 5,000 kronor förhöjd summa revisibilis. Nej, man skall icke låta sig luras av juristerna, mina herrar, utan det gäller att hålla ögonen öppna för vad det här egentligen gäller.

*Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.*

(Forts.)

Nu hava två av mina kamrater i utskottet, herrar Persson i Norrköping och Svensson i Eskilstuna, också förordat konformitetsprincipen för mål mellan 1,500 och 5,000 kronor. Men hos dem finnas dock större betänkligheter, vilket är mig sympatiskt. Endast i fall jämväl andra än de i det föreliggande lagförslaget upptagna medlen blivit försökta och visat sig ineffektiva, äro de med på denna konformitetsprincip, i vilket avseende de rekommendera nådemålens överflyttning och en annan sak, som jag glömt, men som jag tror var fullgörande av hovrätts dom. Ja, herrar Persson och Svensson, det är precis sådana där små bagatellsaker, som man hittills sökt lura oss med, och jag beklagar, att ni låtit locka er av juristerna och tro att det där är något så förfärligt märkvärdigt. Dessa ledamöters åsikt är konform med utskottets, och denna i själva verket privatkapitalistiska tankegång leder, utan att vare sig de eller utskottet veta av det, in på samma vägar för framtiden, som jag redan pekat på. Det är juristerna som ha lockat oss till det, och därför vill jag upplysa om det.

Kungl. Maj:t underlåter fullständigt att för framtiden reformera högsta domstolen själv. Det är nämligen för det första så, att det icke finnes någon arbetsledning i högsta domstolen; och det vet ju var och en, att arbetsledning befordrar arbetsresultatet i hög grad. Jag har själv, som varit med och arbetat inom alla slags domstolar i landet och följaktligen har någon erfarenhet i saken, påvisat i min motion, vilka goda resultat som kunna vinnas genom arbetsledning i kollegiala domstolar. Både i hovrätten och i högsta domstolen, från vilka båda jag har personlig erfarenhet, har jag funnit detta. Denna sak lämnar emellertid Kungl. Maj:t fullständigt å sido.

Vidare har Kungl. Maj:t velat reservera högsta domstolen för skapande av så kallade prejudikat. Men då skulle väl Kungl. Maj:t varit angelägen om att reformera högsta domstolen i syfte att ledamöterna bli färre och urvalet bättre. Ty det är påpekat, att intet land har proportionsvis så många justitieråd som vi; och det leder till att nödiga kvalifikationer äro mycket vanskliga att skaffa i erforderlig mån. Jag tror därför, att högsta domstolen behöver en gallring, så att den får en högre kvalitet. Det säges ju för övrigt ofta på många håll, så det är ingen nyhet.

Så saknas också i den kungliga propositionen det förslag till omorganisation av hovrätterna, som ju är en förutsättning för

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.

(Forts.)

att Kungl. Maj:ts förslag skall vara fullt acceptabelt — ehuru jag medger, att vi tills vidare också kunna finna oss i att det förblir som det är i det avseendet. Kungl. Maj:t har ju mycket riktigt framhållit, att man nu måste gå på den bogen, att icke alla parter få fullfölja sin talan till högsta domstolen utan hevrätten blir sista instans i vissa fall. Om vi då tänka på, hur saken helst bör ordnas, så skola vi naturligtvis ha ett sådant system, som tillgodoser vårt rättsmedvetandes fordran på allas likhet inför lagen och befriar oss från de örfilar, som Kungl. Maj:ts förslag ger oss, och på samma gång lättar högsta domstolens arbetsbörda, och detta icke blott för tillfället eller för några år framåt, utan på sådant sätt att vi kunna överskåda att det verkligen blir ett bestående avlyftande och att högsta domstolen därjämte blir riktigt väl tillgodosedd i avseende å sin kompetens.

I detta avseende har jag tillåtit mig att ange några riktlinjer. Lagutskottet yttrar sig knappast om dem, herr justitieministern talade bara om sina egna riktlinjer och om de liberala riktlinjerna; men de riktlinjer jag utpekade, dem vill man inte sysselsätta sig med på allvar. Man tror, att jag icke har några röster bakom mig, som man behöver vara rädd för, och därför lämnar man dem alldeles ur räkningen. Annars borde väl herr justitieministern ha tagit någon befattning även med dem, då de ju stå i spetsen för reservationerna. Men, som sagt, det är partilivets vanliga företeelse, att man måste ha konfirmation från högre håll eller många röster bakom sig. Annars existera förslagen icke alls; det är därpå deras existens beror, icke på deras egen beskaffenhet eller sakens natur, utan därpå att man har någon majoritet bakom sig. Nu är det emellertid enligt min mening eftersträfvansvärt, att mer än Kungl. Maj:t gjort, försöka komma fram till det systemet, att de 80 procent mål, som högsta domstolen i onödan arbetar med, falla bort och endast de återstående 20 procenten få komma fram.

Man kan då välja två vägar. Dels kan man taga bort alla förmögenhetsmål och endast genom särskild dispens släppa fram de tjugu procenten. Inga förmögenhetsmål skulle alltså komma till högsta domstolen annat än efter särskild prövning av deras beskaffenhet och därpå grundade behörighet att få fullföljas. Det blir visserligen endast ett ungefär, men i allo en metod ledande väsentligen till målet. På det sättet skulle man då vinna att de 80 procenten skäras bort, men de behöriga 20 procenten komma till sin rätt.

Man kan också använda konformitetsprincipen, som egentligen syftar till samma mål. Den betyder ju, att då ett mål prövats av två domstolar och dessa kommit till samma resultat, så antar man, att det i de flesta fall icke heller blir någon ändring i högsta domstolen. Och det visar sig också enligt statistiken, att procentantalet av sådana mål, i vilka ändring vinnas, är avsevärt mindre. Detta är icke någon så förkastlig

princip, som justitieministern ville göra gällande, ty där föreligger ju dock en individuell prövning av målet från flera domare. Om man så härtill lägger dispensrätt även för sådana mål, där domarna äro konforma, så skulle man ju även på den vägen kunna komma fram till ett ungefär liknande resultat.

Att jag nu för min del likväl valt att i stället anknyta mig till justitieministerns eget förslag, det är på huvudsakligen tre grunder. För det första får man då gå på en redan inslagen och utredd väg, vidare skulle prövningen av vilka mål, som skulle släppas fram, bättre ske genom en särskild granskning än på det mera mekaniska sätt, som konformitetsprincipen innebär, och slutligen tilltalar mig även här liksom i 1734 års lag den principen, att alla mål, som röra personligheten, skulle utan någon avklippning få gå fram till högsta rätt, under det att däremot alla mål, som röra ägodelar, skulle stanna i hovrätten, dock med undantag för sådana fall, där någon utsikt finnes till ändring. Detta är väl en allmänt mänsklig princip, som justitieministern talade om, ja, mera mänsklig än den principen att helt enkelt avklippa alla mål under 1,500 kronors värde. Därigenom skulle också likheten inför lagen bättre främjas både i yttre och i inre avseende. Och vidare skulle på detta sätt högsta domstolens arbetsböroda fullständigare avlyftas än genom Kungl. Maj:ts förslag, och detta även för framtiden. Härtill skulle enligt mitt förslag läggas en reformering av högsta domstolen själv. Vidare skulle rätten att meddela dispens överflyttas från högsta domstolen till hovrätterna, vilket också är en synnerligen viktig sak. Varför skola vi skapa så många nya ämbetsverk i onödan? Om dispensfrågorna skulle avgöras i högsta domstolen, så skulle det komma att ske efter en mycket ytlig föredragning, därvid man nätt och jämnt kunde få hum om vad målet rör. Om däremot denna sak överlämnades till hovrätten, är man ju där redan helt och hållet inne i saken och har arbetet på förhand undanjort. Så är det också ordnat i England. Vi skulle alltså bespara oss ett nytt ämbetsverk, och vi skulle få en sakkunnig prövning i hovrätterna av flera ledamöter, vilket efter min uppfattning uppväger olägenheten av den mindre kompetens att verkställa prövningen, som hovrätternas ledamöter kunna anses ha i jämförelse med högsta domstolens. Vidare har jag föreslagit, att vi redan nu skulle börja syssla med frågan om indragning av lagrådet, vilket, utom att det uppehåller lagstiftningen, även konsumerar tre justitieråd. Det är en allmän mening bland dem, som äro inne i denna sak, att denna reform bör ske, och jag tycker då, att den bör ske just nu.

Om vi alltså få bort 80 procent av förmögenhetsmålen och vidare kunna i högsta domstolen disponera lagrådets tre ledamöter samt förlägga dispensprövningen till hovrätterna och därigenom också vinna tre justitieråd, så skulle vi väl i alla fall antligen ha kommit därefter, att bemödandena att på allvar reformera arbetet i högsta domstolen fått luft under vingarna.

*Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.*

(Forts.)

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)

Jag har också ifrågasatt eventuellt en revision i framtiden av revisionsskillingen, men detta skall jag nu icke närmare gå in på. Jag vill bara i korthet säga, att det visserligen kan vara sant, att rättskipningen för närvarande är mycket litet tillgänglig för folket i allmänhet, att det är synnerligen vanskligt att komma i åtnjutande av rättvisa, att det är mycket godtycke och hugget som stucket, men man bör väl icke därför såsom enligt detta förslag införa en ny cynism i systemet bara för att därigenom vinna en praktisk fördel. Jag tror icke, att man bör hängiva sig åt en dylik pessimism. Man bör visserligen icke heller idealisera det som är dåligt, men man bör som sagt icke heller hänge sig åt en alltför stor pessimism utan taga upp denna sak ur allmänna synpunkter, så att man verkligen på en gång kan vinna en för framtiden bestående rättvisa och en grundval för en fast och ordentlig byggnad.

Nu har visserligen sagts, att högsta domstolens arbetsbörda måste avlyftas nu genast. Jag har emellertid däremot erinrat, att ett år mer eller mindre icke kan betyda så mycket och åberopat vad reservationen innehåller därom. Därigenom skulle man då också få tillfälle att överväga konformitetsprincipen, ehuru jag för min del dock icke anser, att man helst bör gå den vägen annat än i andra rummet.

Ur dessa synpunkter har jag, herr talman, efter åtskilligt övervägande, på sätt i min reservation framhållits, ansett, att det för mig icke återstår annat än att för närvarande yrka avslag på det av herr justitieministern behjärtat tagna initiativet, på det att tillfälle måtte beredas att finna ännu bättre och för framtiden mera bestående medel än dem han vid ärendets brådskande behandling hunnit utleta.

Herrar *Winberg* och *Höglund* instämde häruti.

Herr *Petersson* i Lidingö villastad: Herr talman, mina herrar! Vi ha inom utskottet alla varit ense om att det är nödvändigt att göra någonting åt denna sak. Vi ha ock alla — d. v. s. utom herr *Lindhagen* — varit ense om att detta borde göras omedelbart och att man alltså skulle försöka att ur det föreliggande förslaget få fram någonting positivt, som nu kunde bli gällande lag. Sedan ha vi ju i åtskilliga punkter stannat i olika meningar inom utskottet, men om alla dessa punkter skall jag för närvarande icke yttra mig. Det är saker, om vilka diskussionen kommer att röra sig framdeles. Jag vill således redan nu säga, att jag icke i detta sammanhang ämnar inlåta mig på frågan om konformitetsprincipen eller summa *revisibilis* har företräde.

Herr *Lindhagen* vill för sin del i främsta rummet ha fram helt och hållet nya linjer och nya förslag, utarbetade efter dessa linjer. Hans kritik av det föreliggande förslaget gällde därför ock detta i dess helhet. Men jag skall behandla hans kritik så, som jag nyss sade, d. v. s. icke inlåta mig på de delar av densamma, som röra så-

dana speciella frågor i förslaget, som uppenbarligen komma fram även i fortsättningen, utan inskränka mig till de rent nya riktlinjer herr Lindhagen vill ha tillämpade. Och jag hoppas, att frågan om dem sedan icke vidare skall komma upp och förlänga diskussionen om förslagets särskilda paragrafer.

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)

Vilka äro då herr Lindhagens nya linjer? Jo, det är väsentligen två, som han sysselsatt sig med. Den första är principen om avskärande av *alla* förmögenhetsrättsliga mål, dock med dispensmöjlighet. Den andra är, att prövningen av dispensfrågorna skall förläggas till hovrätterna i stället för till högsta domstolen. Herr Lindhagen säger i sin reservation, att själva den bärande tanken i hans förslag är den, att domstolsorganisationen skall ombildas i syfte, att hovrätterna bli i stort sett sista instans, det vill säga sista instans i alla förmögenhetsrättsliga mål. Endast sådana förmögenhetsrättsliga mål skulle släppas fram till högsta domstolen, som ha betydelse för prejudikatbildningen samt dessutom vissa andra, som erfarenheten visade böra ur annan synpunkt få fullföljas. Han utvecklar närmare denna tanke så, att det endast är omkring 20 procent av målen som ändras i högsta domstolen. Alltså borde man styra till så, att ungefär dessa 20 procent få fullföljas men att de andra 80 procenten avskäras. Ja, det vore verkligen idealiskt, om man kunde åstadkomma en sådan ordning, att man finge upp i högsta domstolen just de mål, om vilka det kan finnas anledning att tro, att ändring i domslutet där skulle vinnas. Men detta herr Lindhagens förslag kan redan a prima vista sägas vara omöjligt att realisera. Jag vill nämna, att en *ren* tillämpning av herr Lindhagens princip skulle, enligt upplysning som lämnats i utskottet, leda till att från högsta domstolen skulle avskäras 99 procent av de mål, som nu fullföljas. Så nog bleve avskäringen effektiv alltid. Men så tillkommer dispensmöjligheten, och på den vägen skulle då åtskilliga mål komma upp, varigenom man skulle få in till högsta domstolen just de 20 procent, som herr Lindhagen vill ha dit. Jag kan icke neka till, att jag med ytterst spänd uppmärksamhet avvaktade att få höra, om herr Lindhagen skulle anvisa någon utväg att bland de i hovrätten avdömda målen skilja ut just dessa mål, som skulle få komma upp i högsta domstolen. Men när den väntade lösningen av detta gallringsproblem skulle komma, så var det någonting helt annat som kom, nämligen en kritik av det förslag, som innehålles i den kungliga propositionen.

Nu är det så, att gallringen givetvis måste ske efter någon viss i lag uppställd regel. Men hur skall det vara möjligt att uppställa en sådan regel av den beskaffenheten, att den släpper upp just dessa mål, d. v. s. de 20 procenten, men icke de andra. Ja, jag får uppriktigt säga, att för mig är det omöjligt att tänka mig, hur ett sådant stadgande skulle se ut. Det finns icke några formella yttre kriterier efter vilka man kan bedöma om utsikt förefinnes till ändring i ett visst mål eller icke, utan det måste bli så som herr Lindhagen antytt, att i varje särskilt mål på något sätt måste anställas en förprövning, som skall gå ut på att undersöka om det finnes möjlig-

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.

(Forts.)

het eller utsikt att vinna ändring i högsta domstolen eller icke. Men skall en sådan prövning verkligen ske, då är det ungefär detsamma som att om igen pröva hela målet. Skulle målet däremot endast underkastas en ytligare granskning, en a prima vista — granskning, så skulle det helt visst för de intresserade parterna te sig som det rena godtycket. Och vad som är säkert, där är, att i landet skulle uppstå det allra bittraste missnöje över det urval av mål som komme att ske, och urvalet skulle tillskrivas varjehanda andra skäl och inflytelser än sakskaalen. Det är omöjligt att få en sådan förprövning genomförd på annat sätt än så, som jag nyss sade, d. v. s. att samtliga mål skickas upp till högsta domstolen och granskas i det närmaste fullständigt. Jag får alltså säga, att den princip som herr Lindhagen vill ha tillämpad i ett nytt förslag och för vars skull han anser, att det nu föreliggande, förslaget tills vidare bör skjutas åt sidan, den är omöjlig att genomföra i verkligheten. Och därför finns det, så vitt jag kan se, icke heller någon anledning att reflektera på hans nu framställda yrkande om generellt avslag på alltsammans.

Jag skall ock säga något om herr Lindhagens andra princip, om det andra skälet han åberopat för sitt avslagsyrkande, nämligen hans förslag om dispensprövningens förläggande till hovrätten.

Naturligtvis måste det finnas en mynighet, som har att pröva, huruvida ett mål är av beskaffenhet att få fullföljas i högsta domstolen eller icke. Denna förprövning sådan herr Lindhagens princip om fullföljdrätten kräver den, bleve icke blott en tillämpning av formella stadganden, såsom fallet var exempelvis med den gamla missnöjesanmälan. Då var det endast en rent formell prövning, som hovrätten hade att verkställa och som därför mycket väl kunde uppdragas åt denna domstol. Nej enligt herr Lindhagens förslag varder det fråga om en realprövning åtminstone i viss mån. Det skall till en början tillses, huruvida enhetlig lagtolkning och rättstillämpning kräver, att högsta domstolen får taga hand om ett mål eller icke. Så länge man icke sträcker sig längre, än till nämnda krav kan, såsom Kungl. Maj:ts förslag även gjort, en regel för förprövningen uppställas. Ett mål får alltså gå upp, när det behövs för att tillgodose enhetlig lagtolkning eller rättstillämpning, och det är verkligen en princip att gå efter. Men därmed är icke herr Lindhagen tillfredsställd, utan han vill, att i stort sett den prövande myndigheten skall se till, om det överhuvud förefinnes någon möjlighet att få ändring i målet, om överhuvud taget målet är sådant, att högsta domstolen bör taga hand om det, vare sig därför att ändring är antaglig eller därför att högsta domstolens prövning behöves för att bilda prejudikat i frågan.

Spörsmålet om förprövningens förläggande till hovrätterna har varit upptaget i justitierådet Hellners promemoria, den som var fogad vid Kungl. Maj:ts proposition vid sista riksdagen, om grundlagsändringar. Han har undersökt huruvida åt hovrätten möjligen skulle kunna uppdragas att avgöra, vilka mål, som skola få full-

följas, och han säger, att en sådan prövning icke kan lämpligen lämnas åt någon annan myndighet än högsta domstolen själv.

*Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.*

(Forts.)

Jag undrar dock, mina herrar, hur det skulle se ut, om man tänkte sig herr Lindhagens förslag med hovrättens prövning i detta fallet satt i verket! Vi ha tre hovrätter med flera divisioner i varje, och var och en av dessa divisioner är i sina domar hovrätten. Skulle nu var och en av dessa divisioner i de mål, där den dömt, avgöra, huruvida målet skulle få fullföljas hos Kungl. Maj:t, icke på grund av några formella omständigheter, utan på grund av målets egen innebörd, vad tror herrarna detta skulle bli för ett virrvarr? En division skulle antingen handla liberalt och detta vore kanske det antagliga — och så släppa upp allt möjligt, där det icke vore rent uteslutet att en ändring kunde ifrågakomma; eller ock skulle den t. ex. göra saken beroende av om det uttalats skiljaktiga meningar i målet och släppa upp sådana mål, men inga andra; eller också skulle den giva sig in på en prövning om de skäl, varå den grundat sin egen dom i målet, verkligen voro så bärkraftiga, att någon utsikt till ändring icke förefunnes, eller om de tilläventyrs icke voro så hållbara, att icke Kungl. Maj:t kunde tänkas ändra dem; eller också skulle divisionen vara ganska sträng och icke släppa upp andra mål än dem, där den ansåg att det fanns något direkt skäl till tvekan om domslutets riktighet. — Tänk er nu — mina herrar — dessa olika möjligheter tillämpade av dessa olika hovrättsdivisioner, av vilka den ena icke är på något sätt beroende av den andra! Vad skulle det bli? Jo, säkerligen en ojämnhet i medgivandet av fullföljdsrätt och ett missnöje härmed, som ganska snart komme att föda den föreställningen, att rätten till fullföljd vore beroende av godtycke. Ja, det skulle, mina herrar, säkerligen leda till att man måste bereda parterna i de mål, som icke finge fullföljas, rätt att hos Kungl. Maj:t klaga över det sätt, varpå hovrätterna bedömt, om ändringssökandet fick fullföljas eller icke. Eljest vore det icke möjligt att få enhetlighet och konsekvens i dessa olika hovrättsdivisioners avgörande. Men en sådan anordning som den, att parterna skulle få fullfölja talan mot hovrättens beslut, huruvida talan får fullföljas eller icke, den vore naturligtvis helt enkelt omöjlig.

Av dessa skäl kan det om herr Lindhagens andra nya linje, som han vill ha undersökt, redan nu sägas, att den är omöjlig att komma fram på.

Herr Lindhagen brukar klaga över att det understundom ser ut, som om riksdagen icke ville taga hans motioner och förslag på fullt allvar, och det finnes en återklang härav även i den reservation, som han fogat till detta betänkande: herrarna ha också hört det upprepas från den plats, där jag nu står.

Jag har nu i detta fall handlat annorlunda. Jag har tagit hans förslag, hans nya riktlinjer som fullt allvarligt menade, och sökt uppvisa, hurusom de enligt min mening äro alldeles oframkomliga. Jag har kommit till det resultat, att även om man skulle förkasta det förslag, som utskottet förordat, och begära en utredning

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.

(Forts.)

efter de linjer, herr Lindhagen velat ha, så kan man redan nu säga, att sådant skulle vara fullkomligt bortkastat arbete.

Vid sådant förhållande förstå herrarna, att jag anser mig böra — som jag tror på mycket goda skäl — yrka avslag på herr Lindhagens reservation, försåvitt den avser, att det föreliggande förslaget skulle nu avslås. Jag får därför yrka, att kammaren måtte övergå till realbehandlingen av förslaget, det vill med andra ord säga bifalla § 1 och avslå herr Lindhagens reservation.

Herr Schotte: Herr talman! Jag skall tillåta mig att på det här stadiet av det föredragna ärendet huvudsakligast göra några allmänna uttalanden i anledning av den föreliggande propositionen. Jag har så mycket mera anledning därtill, som motiveringen i åtskilliga delar är sådan, att jag icke har kunnat biträda densamma, och som det är alldeles uppenbart, att vi inom mycket få år ha att förvänta nya förslag till åtgärder i liknande syfte som det nu framlagda. Det är därför anledning till att hålla de nya vägar öppna, som då kunna ifrågakomma, helst om man icke anser dessa vara tillräckligt beaktade vid det här föreliggande förslaget.

Hela lagförslaget är enligt min mening en verkligt betänkelig åtgärd, som kan vara försvarbar endast och allenast genom ett verkligt och betydande nödläge. Jag befarar, att propositionens genomförande kommer att föranleda konsekvenser i olika avseenden, som skola visa sig mindre lyckliga i framtiden. Hela lagförslaget är också, såsom man har sagt, så fullt av »rävsaxar» och »fotanglar», att det kommer att bereda allmänheten de allra största svårigheter vid tillämpningen. Det förefaller uppenbart, att allenast jurister, rättsbildade personer, kunna iakttaga och bevaka alla de olika prestanda och åtgärder, som ankomma på en part med avseende på fullföljdstalan till högsta instans.

Utskottet är emellertid närmast mycket belåtet med det hela och är uppfyllt av tillfredsställelse över att på detta sätt få bort de fattigas och småfolkets mål i allmänhet från högsta domstolen. Propositionen tillstyrkes därför också nästan helt och hållet och under ständiga bugningar för den utredning, som ligger till grund för densamma. Jag skall visst icke bestrida, att den av processkommisionen verkställda utredningen har mycket stora förtjänster och innehåller en mängd beaktansvärda uttalanden, men jag måste säga, att åtskilligt finnes, som är mycket diskutabelt, åtskilligt, som man avfärdat alltför lättvindigt eller avfärdat nära nog med en gest allena.

Det är tydligt, såsom jag förut sade, att detta icke är sista gången, som vi komma att överlägga om åtgärder för att lindra högsta domstolens arbetsbörda. Det torde vara skäl i att särskilt beakta detta, då förslaget utger sig i mycket för ett provisorium. När den stora rättegångsreformen kommer, säger man, skall man kunna ordna allt så lätt och ledigt och då blir det en rationell lösning av hela detta spörsmål. Ja, det tror jag också, men att hänvisa till igångsättandet av rättegångsreformen, det är ett tal, som det gäller att giva akt på. Det skall åberopas många gånger under de dagar, som komma, för



att undvika reformer på processrättens område: och dock är denna rättegångsreform i ett så avlägset fjärran, att man kan vara tämligen viss på, att knappast någon av dem, som nu ha säte och stämma i denna kammare, kommer att få i riksdagen vara med om beslutet. Det är ett mycket omfattande juridiskt arbete, där meningarna skola starkt bryta sig mellan gammalt och nytt, mellan byråkratisk surdeg och friare vyer, och hela reformen har sina synnerligen stora ekonomiska konsekvenser. I våra grannländer ha liknande förslag måst vila just därför, att man icke kunnat komma över de stora utgifter, som varje ingående reform på detta område måste föra med sig.

Jag skall också begagna tillfället att här uttala som min mening, att rättegångsreformen icke bör få avgöras under ett sådant nödläge, som nu föreligger med avseende på högsta domstolen, och att det är nödvändigt att icke avvisa de partiella reformernas väg på processlagstiftningens och domstolsorganisationens område. Det »stora okända» kommer en gång, men det kommer, som sagt, sent, och det är stora skäl i att alltjämt hålla för ögonen detta, att hela vårt processförfarande och vår domstolsorganisation är sådan, att det icke går an att låta en generation till lida under samma missförhållanden som den nuvarande. Och kunna vi ej få hela frågan fram, så måste vi gå till partiella reformer.

När nu på andra områden arbetsbördan ökas, så att arbetskrafterna bli för fåtaliga, är det ju vanligt att man ökar på dessa arbetskrafter för att de skola kunna hinna med det arbete, de ha att utföra. Men på nu förevarande område är det så olyckligt, att den vägen är nära nog stängd. Det kan icke nekas, att man måste giva dem rätt, som anse att vi för närvarande icke kunna och icke böra utöka högsta domstolens ledamotsantal. Däremot måste jag säga, att man enligt min bestämda mening alltför lättvindigt avvisat förslaget om tillfälliga bisittare för avarbetande av den övermäktiga balansen i högsta domstolen. Man gjorde alldeles detsamma också i Tyskland 1910, när förbundsregeringen framlade förslag om konformitetsprincipens tillämpning för fullföljd till den tyska »Reichsgericht» och riksdagen i stället gick på höjning av summa revisibilis. Då sade man från regeringsbanken också, ungefär som justitieministern i dag, att det kunde icke komma i fråga att använda tillfälliga bisittare, men när sedermera förslaget kom åter från riksdagsutskottet och man där förklarade sig vilja, för balansens avarbetande få tillfälliga bisittare anställda i »Reichsgericht», så förklarade justitieministern där, att det var högst förträffligt och att han mycket gärna skulle ställa sig denna anvisning till efterrättelse, varvid han förbehöll sig att särskilt få inkalla ordinarie domare i underinstanserna. Just det sistnämnda sättet är en sak, som hos oss kunde vara särskilt att tänka på. Jag tror för min del att man bör allvarligt beakta denna möjlighet, när man nu inom få år kommer med förslag till nya åtgärder för avskärandet av mål från högsta domstolen. Naturligtvis finnas olägenheter och invändningar mot en sådan åtgärd, men dessa äro enligt min mening ingalunda avgörande, om man går tillväga med nödig urskiljning och framför allt syftar till

*Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.*

(Forts.)

*Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.*

(Forts.)

att få lämpliga och framstående ordinarie domare från underinstanserna för ändamålet.

Man har också talat om möjligheten att vinna större arbetsresultat i högsta domstolen. Jag är livligt övertygad om, att högsta domstolen nu har ett mycket krävande arbete och därpå nedlägger all rimlig intensitet, men man kan väl tänka sig möjligheten av att ändå något syna i sömmarna själva organisationen. Den är kanske icke så alldeles oantastlig, och det kan måhända finnas andra åtgärder i syfte att vinna snabbare avgörande än att just öka antalet arbetskrafter. I vårt land avgöras årligen ungefär 71 mål per ledamot, då däremot i Österrike avgöras 247. Nu är att märka, att den österrikiska högsta domstolen är en revisionsdomstol, så att förhållandena i detta fall hos oss och i Österrike icke få jämföras, men skillnaden är likväl kolossalt stor. Den visar, att när vi genomfört en modern processordning, vi skola kunna få avgjorda ett helt annat antal mål än nu i vår högsta instans.

Jag tror, att man ägnat alltför liten uppmärksamhet åt frågan om högsta domstolens arbetssätt och organisation, och att en mera obunden undersökning därav skulle vara av åtskillig betydelse. Det föreligger här också från reservanter i utskottet ett skrivelseförslag angående arbetsledningen i högsta domstolen, till vilket vi torde återkomma längre fram. Cirkulation av domstolens medlemmar kan utan tvivel ha sin betydelse, men det kan hända, att en specialisering på vissa grupper icke heller alltid är att förakta.

Man har vidare avvisat avskiljandet utav vissa klasser av mål från högsta domstolen och sagt, att det finnes inga sådana klasser, som kunna ifrågasättas. Nu är ju detta icke något bland de större medlen för avhjälpan det av nuvarande förhållanden i högsta domstolen, men det är i alla fall ett av de medel man ifrågasatt, särskilt i riksdagen och jag tror, att ännu icke sista ordet är sagt i nu förevarande spörsmål. Jag måste för min del säga, att särskilt nådemålen synas mig böra i regel avskiljas från högsta domstolen. År 1901 uttalade sig en ledamot av högsta domstolen härför, och 1907 vanns majoritet i domstolen för denna åsikt. Jag tror, att den Hellnerska kritiken härvidlag är alldeles för ensidigt lagd, och att frågan därför bör tagas upp till ytterligare övervägande. För mig förefaller det icke såsom någon nödvändighet, att man därvid skall behöva återinföra den förutvarande justitiekonseljen. Nådemålen äro av den art och karaktär, att det är statsrådet, närmast justitieministern, som i dessa bör ha ansvaret helt och fullt, och högsta domstolen bör icke få vara en skärm, bakom vilken vederbörande statsråd kan krypa. Det hindrar naturligtvis icke, att i rena undantagsfall man kan inhämta högsta domstolens yttrande. Det torde också i avseende på utsökningsmålen icke vara uteslutet, att några klasser av dem kunde tänkas, med bättre organisation av mellaninstansen, stanna där; och jämväl skiftesmålen torde bli föremål för ytterligare övervägande i sammanhang med revisionen av skifteslagstiftningen.

Men framför allt vill jag trycka på, att man icke, vid kom-

mande åtgärder, för att lindra högsta domstolens arbetsbörda, får gå den vägen, att man åstadkommer ett allmänt fördyrande av rättegången vid högsta domstolen. Jag tror nämligen, att man därvidlag redan med nu föreliggande förslag nått gränsen och kanske till och med överskridit den. Vid 20 § blir möjligen tillfälle att närmare tala om de skärpta fullföljdsvillkoren för fattigmålen. Det är anmärkningsvärt, att vissa av utskottets ledamöter från denna kammare icke alls tyckas ha något sinne för det betänkliga i att fördyra rättegången i högsta domstolen. Man menar kanske, att de kommittenter, som man anser sig företrädesvis representera, icke ha några mål, som överhuvud kunna tänkas gå till högsta domstolen; och när man varit på det hållet så ivrig att acceptera principen om summa revisibilis, tycker man kanske, att man kan vara med om att fördyra rättegången i högsta domstolen hur mycket som helst för andra.

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)

Det är ytterligare ett sätt, varigenom man på det hållet strävar till att få högsta domstolens karaktär av fåtalets domstol allena än mer uppenbar. För mig har herr Lindhagen i det fallet de rättfärdigare synpunkterna, men jag måste säga mig, att ytterligt stora praktiska svårigheter föreligga med avseende på hans sätt att ordna fullföljden i högsta instans. Det blir nog omöjligt att i detta fall få något ut av herr Lindhagens förslag om alla förmögenhetsmåls avskiljande.

En annan tanke, som också varit uppe, har varit att stadga högre fullföljdsavgift i konforma mål än i andra mål. Denna tanke kunde nog förtjäna att tagas i övervägande, men det bör sannolikt icke ske annat än i samband därmed, att man sänker fullföljdsavgifterna för de difforma målen. Något *allmänt* fördyrande av kostnaderna i högsta instansen bör nämligen enligt min mening icke få förekomma.

Uppenbart bör man alltjämt inrikta sig på, vid de fortsatta åtgärderna för lindring av högsta domstolens arbetsbörda, att åstadkomma en förbättring av underinstanserna. Ty det är klart, att vilket system man än går på i avseende på avskärandet av mål från högsta instans, måste förutsättningen därför vara, att man kan vara något så när klar på, att de olika underdomstolarna fylla rimliga och skäligen anspråk.

Jag har icke velat i detta sammanhang uttala mig vidare om den stora principfrågan: summa revisibilis eller konformitetsprincipen, då jag torde få tillfälle att göra det längre fram vid fördragning av 5 § i lagförslaget. Jag har emellertid velat göra det mera allmänna uttalande i hela frågan, som skett, för att åtminstone för min del ha öppet för framtiden. Det måste vara synnerligen viktigt, att man icke gör någonting nu, som kan bli olägligt för den framtida utvecklingen av denna fråga, och att man således icke binder sig med avseende å framtida åtgärder till lindrande av högsta domstolens arbetsbörda.

Man har sagt, att redan nu riksdagen har bundit sig genom 1913 års riksdagsskrivelse. Det tror jag för min del icke alls är

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.

(Forts.)

fallet, men det är skäl att giva akt på, att ett sådant påstående kunnat komma fram. Jag har tagit avstånd i flera fall från utskottets motivering och jag önskar hålla öppet att framdeles taga upp frågor, som utskottet på detta stadium avvisat.

Under förhoppning om, att de reservationer, som i vissa delar avgivits av mig och en annan medlem av utskottet, skola vinna avseende, skall jag därför tillåta mig att yrka bifall till § 1, men jag gör det med en alldeles bestämd Brasksedel: »härtill är jag nödd och tvungen», under intrycket av nödvändigheten att vidtaga snara åtgärder till förbättrande av den mycket betänkliga hopningen av mål i högsta domstolen och den oerhört växande arbetsbalansen därstädes.

Herr vice talmannen, som under herr Schottes anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härefter ordet till

Herr S v e n s s o n i Eskilstuna, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag vill först och främst medge, att det kan ligga ett visst berättigande i den varning för juristerna, som herr Lindhagen här framställde till kammaren, och i all synnerhet tror jag, att den varningen är befogad mot jurister, som ha en sådan förmåga att tala bestickande som juristen Lindhagen har.

Jag skall nu vid denna punkt endast säga det, att vi ha, herr Persson i Norrköping och jag, blivit övertygade av mångt och mycket om att det verkligen förhåller sig så i denna sak, som herr justitieministern yttrade, nämligen att det råder ett uppenbart nödläge. Vi ha, funnit det vara uppenbart, att åtgärder måste skyndsamt vidtagas för att råda någon bot i detta nödläge, för att råda bot mot »den rättslivet förlamande långsamheten i den högsta instansens rättskipning», som lagutskottet uttrycket det.

Det nu rådande systemet innebär ju, att den rättssökande får vänta så länge på sin rätt, att denna, då den omsider kommer, i många fall blir för honom fullständigt illusorisk. Den långa väntetiden innebär naturligtvis också, att det för många rättssökande uppkommer stora förluster. När det därtill förhåller sig så, att tillståndet blir värre år från år, så att den tidrymd ett mål tager blir allt längre och längre och att man rätt snart, om några få år, skall ha kommit därhän, att ett mål i medeltal skulle ha att göra tio år från den dag detsamma anhängiggöres i underrätten, tills det gått igenom alla instanserna, då är det icke möjligt att längre skjuta på åtgärderna till ändring av dessa förhållanden.

Jag kan för min del icke förstå, att man under dessa förhållanden, detta av alla erkända nödläge, kan slå sig till ro med t. ex. något sådant, som herr Lindhagen anför i sin reservation, nämligen »att det också finnes en myckenhet människor, som icke äro rättegångsparter, och som befinna sig i fruktansvärt nödläge i mångahanda måtto, utan att statsmakterna anse det vara någon brådska med att gripa sig an med deras sak». Att det är svåra missförhållanden på en hel del andra områden, kan väl icke få vara ett skäl för att icke in-

gripa och göra förbättringar, där det är möjligt att åstadkomma någon lindring.

Jag kan heller icke finna, att det finnes någon utsikt till att, om nu utskottets hemställan avslås, en begäran om en ny utredning skulle leda till avsevärt andra resultat, än de som här föreligga. I varje fall synes det mig alldeles klart, att det icke kommer att finnas parlamentariska förutsättningar för att få fram herr Lindhagens förslag om avskärande av alla förmögenhetsrättsliga mål. Detta uppslag skulle alltså icke leda till något annat än att man vid nästa tillfälle, om ett år eller två, skulle stå inför precis samma val, som man nu står inför.

Under sådana förhållanden skall jag därför be att få yrka bifall till utskottets hemställan vid denna punkt, men jag ber att få betona i anledning av en antydan från den siste ärade talaren, som riktade sig emot oss för att vi skulle vara synnerligen ivriga att få summa revisibilis igenom, att det visst icke är på det sättet att någon iver förefinnes, utan det är precis på samma sätt för mig som för den siste ärade talaren: till detta är jag nödd och tvungen. I detta nödläge anser jag att man får svälja de beska pillren och taga dessa åtgärder, som visserligen icke kunna sägas vara till alla delar tillfredsställande, utan mot vilka man kan ha många invändningar. Man har emellertid icke något annat val, och det är i den ställningen, som även jag befinner mig.

#### Vidare anförde

Herr Staaff: Herr talman, mina herrar! Det kan ju synas, som om det vore föga hoppgivande att i denna fråga försöka tala emot vad utskottet föreslagit, när man ser, hur utskottets medlemmar ha grupperat sig, och när man anar, att där bakom kanske ligga överenskommelser, som icke kunna brytas — en aning, som man möjligtvis fått i någon mån bekräftad genom den öppna kärleksförklaring från ministerbanken till de socialdemokratiska representanterna, som man nyss bevittnat. Emellertid kan det ju kännas såsom en skyldighet att åtminstone försöka göra vad man kan, ifall man betraktar det beslut, som här hotar, såsom innefattande en verklig orätt, som är på väg att införas i lagstiftningen. Och i alla händelser kan det ju kännas som en plikt att åtminstone försöka komma så långt, att ingen går till voteringsurnan, utan att ha fått ögonen öppnade för, hurusom denna sak kan ses från en helt annan sida än utskottet sett densamma.

Jag skall till utgångspunkt för mitt anförande taga det ytt-  
rande, som år 1907 i första kammaren fälldes utav en ledamot av den kammaren, vilken, efter vad jag tror mig kunna säga, av de flesta här i kammaren betraktas såsom en representant — och en mycket framstående representant — alldeles särskilt för de förmög-  
nas intressen här i samhället, jag menar den man, som nu är för-  
stakammarhögerns erkända ledare. Han yttrade om ett förslag till

*Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)*

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)

införande av en s. k. summa revisibilis — det var dock då icke fråga om 1,500 kronors gräns, det var fråga om 1,000 kronors gräns — »Jag har såsom ledamot i domstolen» — han hade suttit i domstolen vid förslaget granskning — »avstyrkt det ifrågasvarande förslaget. Jag skall ej nu upprepa skälen härför. Huvudskälet är, att jag anser, att det innebär en kränkning av likheten inför lagen. Jag vidhåller fortfarande detta påstående. Statsrådet» — det var lagutskottets nuvarande ordförande, som då var chef för justitiedepartementet — »gjorde gällande, att det icke vore en kränkning av grundsatsen om likhet inför lagen, ty här vore fråga om bagatellmål, och dem brukade man ofta utesluta från tillträde till högsta instansen. Men jag betvivlar, att detta kan vara riktigt. Om man sätter 1,000 kronor som gräns för rätten att få fullfölja ett civilt vadmål till högsta domstolen, kommer man enligt min mening att utesluta större delen av vårt folk från att få sina processer upp till högsta domstolen. De hava ej processer, som röra större saker, och då blir högsta domstolen en domstol för de rika, för de stora affärerna och ej en domstol för den stora massan av folket.

Jag tror, att det icke är möjligt att jäva riktigheten i den åskådning, som där fick ett så bestämt och kraftigt uttryck. »De rikas domstol» — man menar naturligtvis då, att ifall man sätter en stel penninggräns såsom streck emellan att kunna komma till högsta domstolen eller att icke göra det — då har man i och med detsamma kommit därhän, att i stort sett de rika, de förmögna, de bättre ställda i samhället komma att få njuta av den utvalda rättvisa, som man genom utvalda domare bjuder. Man har försökt att förminska betydelsen av denna anmärkning. Man har sagt — och man har velat visa det med tablåer, som äro bifogade utskottsutlåtandet — att det icke skulle förhålla sig så; de rika, de förmögna ha sina mål utströdda över alla penningestadier, och även de mindre bemedlade ha understundom större mål. Ja, vad det förra beträffar, kan det vara en viss sanning däri, det är ingen, som har förnekat detta, och det utgör icke grunden för oppositionen mot summa revisibilis. Det är sant, att de förmögna ligga i processer om mindre värden och således ifråga om dem bli avskurna från att gå till högsta domstolen. Men beträffande den andra sidan av saken undrar jag, om några tablåer i världen skulle kunna övertyga denna kammare om, att de ringa och obemedlade samhällsmedlemmarna äro de, som ha de stora kreditmålen, som upptaga en så väsentlig del av högsta domstolens arbetstid. Jag tror ej det; jag tror vi alla veta, huru det förhåller sig härmed; jag tror, vi kunna säga, att det i några fall visserligen är sant, att även obemedlade samhällsmedlemmar hava större mål, men i stort sett är det så, att de komma under gränsen.

Det är den ena sidan av saken. Den andra sidan, som äger sammanhang med den förra, men som i viss mån också har en

självständig betydelse, är, att det är omöjligt att efter ett bestämt penningbelopp mäta betydelsen av olika mål. Femtonhundra kronor betyda så oändligt olika för den ena och för den andra. Det är en synpunkt, som minst av alla vi, som ha suttit i den svenska riksdagen och deltagit i det svenska politiska livet under en följd av år, borde hava någon rätt eller någon ursäkt för att glömma. Ty vi ha haft anledning att syssla så ofantligt mycket just med den synpunkten. Det ha vi haft på den direkta beskattningens område. När den stora utvecklingen av denna beskattning, självdeklaration och progressiv skatteskala, genomfördes 1901, då uppfattades detta nog på skilda håll alldeles olika. Somliga menade, att det var endast och allenast en hård nödvändighet, som man måste underkasta sig. Andra menade något helt annat; andra sågo i denna utveckling av den direkta beskattningen en riktig princip, en ny och riktig och fruktbarande åskådning. Det var någonting, som de menade borde komma att sträcka sig långt utöver det särskilda område, som det där var fråga om. Ty det är ju så, att vissa reformer äro av den beskaffenheten, att på samma gång de ge skördar på sina egna områden, så ge de också vad man kunde kalla utsäde till nya reformskördar på andra områden. Så var det med denna. Det var en alldeles ny utveckling, som borde ha tagits till efterföljd även på andra områden. Om det, när skatter skola uttagas av samhällsmedlemmar, förhåller sig så, att det icke blott är komplett oriktigt, att uttaga enahanda belopp av rik och fattig — som vi ännu göra med den lilla skatten mantalspenningar — utan icke heller tillräckligt riktigt att uttaga i en och samma proportion till deras inkomster, om jag således måste ändra proportionen alltefter den ekonomiska förmågan, ja, då är härmed införd vad jag just kallade en ny åskådning. Om man tillämpar den på beskattningsområdet, då blir det t. ex. omöjligt att nöja sig med ett sådant sakernas tillstånd, som råder på strafflagstiftningens område, där rik och fattig får böta med samma penningbelopp för samma gärning, d. v. s. med något, som för den ena är något ytterligt lätt och för den andra något ganska tungt. Och därför har också den tanke kommit upp, att här måste en djupgående reform ske, och den frågan är nu också under utredning.

Men om det gäller på beskattningens område, och om det gäller på straffrättens område, om det överhuvud bör gälla, då man skall *uttaga* penningar av samhällsmedlemmarna, att det ej går an att sätta ett fixt penningbelopp, utan man alltid måste utgå därifrån, att penningar ha ett relativt värde allt efter deras förmåga, som skall betala dem, måste ej då något liknande gälla, även då fråga är om att samhällsmedlemmarna skola begära statens medverkan till att effektuera ett *anspråk*, som de anse sig ha, och det icke är möjligt att släppa fram alla till rättvisans bord? Även då borde man väl ej sätta ett stelt penningbelopp, utan man borde väl säga: vi skola gå efter det relativa

*Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.*

(Forts.)

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.

(Forts.)

värdet, vi skola så mycket som möjligt försöka närma oss till den verkliga betydelsen av målen för olika medborgare. Men om så är förhållandet, då föreligger i detta förslag en fullständig orättfärdighet.

Mer kanske än abstrakta resonemang skulle ur verkligheten hämtade exempel kunna tala för att lära oss förstå, vad man härigenom bjuder oss. Jag tänker mig, att en man söker att på rättslig väg utfå 1,000 kronor. Han har icke något kapital, han har en årsinkomst av låt oss säga också 1,000 kronor. En annan man söker att utfå 2,000 kronor, han har ett kapital av 200,000 kronor, och en årsinkomst av 20,000 kronor. Vilket mål är det, som är betydligt och vilket är obetydligt? Jo, herr justitieministern säger uttryckligen i sin motivering, att den rike mannens mål är betydligt, och den fattige mannens mål är obetydligt. Jag kan ej dela den åsikten.

Ännu värre, ännu mera skärande framstår denna olikhet, ifall man tänker sig, att på ena sidan är fråga om en onödig, kanske en förkastlig lyx, och på andra sidan är fråga om livets nödtorft eller om livets lycka. Låt mig taga även ett par sådana exempel. Jag föreställer mig, att det hållits en större festmåltid på en av våra finare restauranger. Den har kostat t. ex. 25 kronor pr kuvert — vilket ej är så alldeles ovanligt i detta rika land. Det har varit 60 deltagare i denna festmåltid, och följaktligen går den till summa revisibilis. Men det är ju ej alltid, som allting försiggår i frid och lugn, utan det kan hända, att det uppstår tvist om vem som skall betala kalaset. Nå, den tvisten går till underdomstol, den går till hovrätt. Kanske döma de på samma sätt, förplikta en viss person eller några personer att betala. Så blir fråga om högsta domstolen. Ja, då får tvisten också gå dit. Det är enligt herr justitieministerns uppfattning ett betydligt mål.

Låt oss nu se på ett annat exempel. Jag föreställer mig, att en fattig man har släpat och slitet i många år, och efter allt, vad han har arbetat åt andra, har det lyckats honom att bygga ett eget hem, en liten jordlapp med ett hus på. Det är hans och hans familjs anspråklösa lycka. Låt oss antaga, att det hela kan ha ett värde av 12- å 1,400 kronor. Nu är det ju möjligt, att det uppdagas några gamla papper, och det finns många gamla papper, som äro farliga för små och stora jordägare. Det blir rättegång av, han vinner kanske i underrätten, men tappar i hovrätten. Han skulle gärna vilja göra ett sista försök, han har en yttersta möjlighet att åstadkomma medel till den nödvändiga kostnaden härför och det säges honom på sakkunnigt håll, att det skulle kunna vara god utsikt att få hovrättens dom hävd och underrättens dom fastställd. Men, säger justitieministern, det är icke något betydligt mål, han får icke gå vidare, han får icke komma i åtnjutande av några utvalda domares rättvisa, visst icke.

Låt oss taga ett annat exempel. En förmögen dam har be-



ställt juveler för, låt oss säga, 2,000 kronor, vilket heller icke är något alldeles ovanligt bland förmögna kretsar. När juvelerna komma, finner hon, att de icke äro så vackra, som hon ville, kanske icke så vackra som de en väninna har, och hon anser, att de icke äro i enlighet med beställningen. Det blir process, och målet går genom underdomstolen till hovrätten. Hon dömes av båda att betala. Får målet komma till högsta domstolen? Ja, naturligtvis, det är ett betydligt mål, har justitieministern sagt.

*Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)*

Vi tänka oss en annan kvinna, en som exempelvis, ehuru ogift, har ett barn, som hon släpat och slitit för i årtal. Det har varit svårt för henne att få ut av barnets fader vad som resterade i underhåll. Denne dör. Låt oss antaga, att hon söker få ut något av stärbuset, låt oss säga, att hennes fordran rör sig om 1,200 kronor. Hon får kanske rätt i underrätten, men får orätt i hovrätten. Nu är frågan: får hon gå till högsta domstolen? Nej, det får hon icke. Och likväl är det möjligt — exemplet är hämtat ur verkligheten, det kan jag försäkra herrarna — att detta var det avgörande ifråga om hennes livs lycka, ty det kan hända, att just på det, om hon kan få ut sin fordran, beror om hon själv kan behålla samt fostra och vårda sitt barn. Och det vilja de flesta mödrar, det är för dem den största lycka.

Ifall man ser på dessa exempel, undrar jag, om man verkligen kan skänka så mycken tilltro till justitieministerns uppfattning, att det, som rör sig hos dem, som motsätta sig summa revisibilis, är den svenska avundsamheten. Det var vad han såg i den saken — då icke alla få komma dit — menar man att ingen bör komma dit, eller hur han uttryckte sig. Nej, jag vill säga, att om icke alla få komma i åtnjutande av den högsta rättvisan, måste man söka få till stånd en sådan sakernas ordning, som gör det möjligt att släppa dit folk efter verkligen rättvisa grunder.

Herr justitieministern sade med en viss ironi, att mina vänner, de båda liberala reservanterna, voro modiga män. Om justitieministern sedan jag talat, reser sig upp och säger, att han icke anser att i de av mig exempelvis tagna fallen någon orätt skulle begås — om han gör det, skulle jag för min del vilja säga, att han är en av de modigaste män, som jag sett.

Hela den synpunkt om likhet inför lagen, som besjälar oss, vilka motsätta oss detta förslag, har varit till den grad borta ifrån dem, som ha utrett dessa saker, att det är rent förvånande. Jag skall taga två exempel. Processkommissionen eller med ett annat uttryck f. d. justitierådet Hellner har i sin utredning även behandlat den frågan, huruvida man skulle kunna göra högsta domstolen till en ren revisionsdomstol. Vi veta, vad detta betyder. Varje fråga, som kommer före inför rättskipningen, har ju två sidor, den faktiska, som man brukar kalla bevisfrågan, och den rättsliga, det vill säga fastställandet av vad som är lag

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.

(Forts.)

eller gällande rättsgrundsatser, korteligen fastställandet av vad som i frågan är rätt. Den nyare rättskipningen har i många länder företett den utvecklingen, att man avskilt bevisfrågan och låtit den stanna nedanför högsta instans samt för den högsta domstolen förbehållit endast och allenast rättsfrågan. Även den utvägen har varit för i denna utredning, och processkommissionen har, sedan den ägnat behandling åt densamma, kommit till den uppfattningen, att det icke går an att göra så här. Den säger, att det är alltför sannolikt, att det skulle medföra vådor för rättskipningen med hänsyn till att det icke är på tillfredsställande sätt ordnat med underdomstolarna. Ja, det kan ju hända, att man kan säga så, att underdomstolarna icke äro tillräckligt bäriga för ett sådant system. Men är det icke besynnerligt, att samma män, som sålunda säga, att vi icke kunna avskära bevisfrågan och förbehålla högsta domstolen uteslutande rättsfrågan, därför att underdomstolarnas rättskipning blir för svag, samma män anse i fråga om en hel massa medborgare och en hel massa mål, att man kan skära bort alltihop och låta både rätts- och bevisfrågan bedömas av underdomstolarna? Om denna sak skall jag även anföra några ord av justitierådet Trygger, vilka han yttrade i högsta domstolen då han deltog i granskningen av det förra lagförslaget. Han sade: »Det är mig ofattligt, hur rättssäkerheten i vissa mål kan vara tillgodosedd, trots det de ej alls få fullföljas hos Kungl. Maj:t, men i åtskilliga, andra ingalunda mera invecklade mål icke är tillfredsställd, när de få fullföljas låt vara med viss begränsning av domstolens prövningsrätt.» — Så förefaller det mig också. Jag förstår icke sammanhanget mellan sådana skäl som processkommissionen anfört och den slutledning, till vilken den kommit.

Jag vill taga ett annat exempel. En tjänsteman hos processkommissionen, som, efter vad jag sett av tidningar och tidskrifter, utvecklade mycken iver för att försvara Kungl. Maj:ts förslag, har uti en tidskriftsartikel uppträtt mot konformitetsprincipen. Nu är konformitetsprincipen icke något, som jag vill slå mig till riddare för — jag vill i det här sammanhanget blott såsom ett ytterligare bevis på, huru fjärran man varit från all uppskattning av betydelsen av likhet inför lagen — anföra någonting, som han i den antydda artikeln sagt. Han söker på åtskilliga sätt uppvisa, att konformitetsprincipen skulle komma att leda till att slumpen understundom avgjorde, om ett mål skulle få gå fram eller icke till högsta domstolen, och det är tydligt, att han anser detta för en förkrossande bevisning mot denna princip. Jag är icke ense med honom därutinnan. Jag anser det icke vara så visst, att, även om det vore så, att slumpen i vissa fall avgjorde, detta skulle vara absolut oriktigt, och jag skall strax säga varför. Vi äro här i det politiska livet ganska vana vid att slumpen får avgöra mellan olika personer eller meningar, *då de ha samma rätt*. Vi se mycket ofta, hurusom talmannen vinkar fram till sitt bord en del ledamöter, och så drages voterings-

lådan fram och de få taga sina lappar var och en för att bestämma vilken av dem skall komma först eller därefter eller sist ifråga om ett val, därvid alla fått lika antal röster. Om man sitter i ett utskott och utskottets medlemmar dela sig på 12 och 12, 10 och 10 eller 8 och 8, alltefter utskottets storlek, mellan två olika meningar, vad avgör, vilken mening som får rätt? Jo, det är slumpen, som avgör den saken. Nå, man kan säga, att det icke är så betydelsefullt, då det blott är förberedande utlåtanden, som det gäller. Ja, det är mestadels så, men det är precis samma ordning, ifall det icke gäller förberedande utlåtanden, det är samma ordning, ifall konstitutionsutskottet sitter som domstol mellan kammare och kammare eller kammare och talman och rösterna utfalla lika. Då är det slumpen, som avgör. Än mera, det kan i kammaren själv komma att bero fullständigt på slumpen, hurudant ett beslut blir. Om det till exempel är 200 ledamöter närvarande och 100 av dessa rösta ja och 100 nej, då beror det på vilken sedel talmanen råkat taga ut och försegla, huruvida det blir 100 ja mot 99 nej eller tvärtom. Det är slumpen, som avgör. Och det kan vara så i de riksviktigaste ärenden. Vad kan man draga för slutsats av det? Jo, det är, att då två eller flera personer eller två eller flera meningar ha precis samma rätt, då finns det knappt annan utväg än att låta slumpen tala. Och lika rätt anse vi dem här i riksdagen ha. Vi fråga icke i utskotten, vilka det är, som stå på den ena eller andra sidan, och ej heller i kammaren, vilka stå på den ena eller andra sidan, allra minst fråga vi efter, om de rika stå på den ena sidan eller de mindre rika på den andra.

Alltså kan jag för min del icke finna, att denna princip, konformitetsprincipen, om den i vissa fall skulle leda till att slumpen bleve avgörande, endast och allenast därigenom bör anses vara vederlagd. Det är naturligtvis därför, att jag utgår ifrån att det är fråga om samhällsmedlemmar, som hava samma rättighet. Men det är ju klart, att i fall man utgår från en alldeles motsatt uppfattning om man anser, att det är rationellt att göra ett penningstreck och säga, att de, som ha det så ställt, att de ha en process över detta streck, de få komma med, men andra icke, då kommer man till ett annat resultat.

Man får i förbigående sagt icke undra över, att det förvånar mången att se sådana meningar understödjas ifrån det parti, som så länge, så ivrigt och så varmt har uppträtt emot penningväldet såsom det bestämmande i samhället.

Nu har man även åberopat exempel från utlandet. Man säger, att man har genomfört denna ordning i många främmande länder. Ja, det är ju klart, att det icke betyder särdeles mycket för den, som hyser en demokratisk uppfattning, vad man gjort i länder utan demokratiskt skick, men däremot kan det ju tänkas betyda mer, om man kan åberopa — och det kan man onekligen — att även i länder med demokratiskt skick samma ordning blivit godtagen.

*Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)*

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)

Mina herrar, härtill skulle jag vilja säga: nog måste man väl förstå, om man har fått litet politisk erfarenhet, vilken lång, vilken svår, vilken stenbelagd, vilken törnbeströdd väg som demokratiska lärosatser ha att tillryggalägga, intill dess att de blivit verklighet, eller i verkligheten upprätthållna.

Jag tänker mig ett parlament med demokratisk majoritet, med en majoritet, som besvurit demokratiska grundsatser. Så kommer det en fråga upp, som för de flesta av denna majoritet är mycket främmande; de ha icke haft någon särskild anledning att syssla med sådana saker, som frågan gäller, och de sjunka ned i ett fullkomligt hav av fackkunskaper. Fackmännen, som hava en utomordentlig förmåga att kunna göra stora principer till små lämplighetssynpunkter, övertyga dem om, att här måste ovillkorligen ske någonting i denna dag, och det finns ingen möjlighet för att någonting annat skulle kunna ske än just det, som de förorda. Och om något annat ifrågasättes, så bevisas det ned med en tyngd av fackmannamässig bevisning, sådan, att man blir rent förskräckt för att vidare tala om några principer.

Dessutom är det ju så, som herrarna veta, att det icke i hela vida världen finnes en demokrat, som är demokrat blott och bart, utan varje demokrat är tillika något annat; han har någon plats, han har något yrke, han har någon miljö i samhället, och när han skall fatta sin åsikt i ett visst föreliggande fall, så kommer ovillkorligen detta att inverka på hans omdöme. Därför kan jag icke obetingat, och i detta fall icke alls erkänna, att vi behöva låta oss överflyglas av utlandets exempel. Det tör väl också kunna hända, att om man går djupare in i handlingarna, så skall det visa sig, att vad som skett i flera länder icke helt skett med demokratiska gruppers medverkan.

Jag kommer då för min del till den slutsatsen, att här föreligger ett försök att införa olikhet inför lagen, och i den övertygelsen tror jag icke, att någon eller något skall kunna rubba mig.

Nu är ju här bredvid av utskottet föreslagen en skrivelse angående utredning om rättshjälp till mindre bemedlade. Jag ber att få på det livligaste ge denna min anslutning. Jag tror visserligen icke, att den kommer att så fort och så hastigt leda till någonting verkligen effektivt, men det är ett gott uppslag, och jag vill livligt tillstyrka det samt är glad över att herr justitieministern givit det sin allra varmaste sympati, en sympati, som, efter vad jag förmodar och antar, är komplett oberoende av huruvida förslaget om fullföljden i dag kommer att gå igenom eller ej.

Jag skulle nu vilja tala några ord om den långt gående faran av att ge sig in på en sådan förändring som här är fråga om genom stadgandet av en summa revisibilis. Jag sade i början av mitt anförande, att det finnes reformer så beskaffade, att de ge skördar på sitt eget område och utsäde till nya skördar på andra områden. Men tyvärr är det nog också med ogräset så, att ifall man inför det på ett område, så har det en förvånande förmåga

att sprida sig även till andra. Ifall man bryter principen om likheten inför lagen i detta fall — och det gör man, om man går in på detta förslag — då skall detta komma att verka mycket längre, än vad man nu kanske föreställer sig. Det skall komma att i andra fall återupprepas, och man skall säga: om man *då* kunde göra på det viset, så kan man väl i det här fallet, som är mycket mindre, göra en liten modifikation av vad man kallar likhet för lagen. Detta är en farlig sak. Och det finns ännu en annan sak, som är mycket farlig, och det är att vid reformfrågor avsäga sig något bistånd, som man eljes naturligen skulle kunnat ha att räkna på. Vi, som önska verkligen goda och effektiva reformer på rättsskipningens område, vi kunna påräkna ett bistånd från de mäktiga förmögna klasserna i landet, om vi icke nu gå in på något, som vi anse oriktigt i detta fall, men varigenom de komme att bli tillfredsställda. Detta är en ganska betydelsefull sak.

Nu kan man spörja, hur jag för min del skulle vilja ha det och till vilket resultat jag skulle vilja komma. Jag anser det alldeles nödvändigt, att det sker ännu en allvarlig och djupgående undersökning, som verkligen utgår ifrån att söka en annan utväg än summa revisibilis, som utgår från raka motsatsen till vad herr justitieministern sade, då han, om jag hörde rätt, prisade denna summa revisibilis som en högst demokratisk sak, en undersökning, som utgår ifrån att denna summa revisibilis *icke* bör antagas och som därför livar till ansträngningar att verkligen finna något annat. Beträffande detta andra vill jag såsom min övertygelse bestämt säga, att det naturligtvis först måste på allvar klargöras, vad man kan åstadkomma med en bättre ordning och ledning för arbetet i högsta domstolen och vidare att jag är böjd att anse sådana medel som en mera generell användning av fem-mansavdelningar i högsta domstolen, även extra ordinarie bisittare under betryggande förutsättningar, ja, till och med högsta domstolens övergång i regel till revisionsdomstol, för vida bättre än summa revisibilis. Med min uppfattning står det icke tillsammans att säga: vi skola försöka ge den bästa, den mest utsökta rättvisa åt några och stänga vägen för andra. Med min uppfattning står det bättre i överensstämmelse att säga: även om man icke skulle kunna ge den allra mest utsökta rättvisa, så kan man dock säkerligen ge en mycket god rättvisa, och väl att märka den kan man ge åt *alla*, som vilja söka sig till den genom nu ifrågakvarande medel.

Dessutom har man ju sagt, att konformitetsprincipen icke ännu är tillräckligt genomarbetad, och då bör naturligtvis också den komma till en mera fullständig genomarbetning. Skulle nämligen ett avskiljande i betydande grad av mål bli nödvändigt, ja, då synes det mig, att man dels bör tänka på konformitetsprincipen och dels också söka efter en utväg, som tar sin utgångspunkt från vad jag kallade det relativa värdet, förhållandet mellan tvisteföremålet och partens ekonomiska förmåga, ty då

*Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)*

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rätttegängs-  
balken m. m.  
(Forts.)

blir det ju dock en rättvis princip, medan detta stela penningstreck icke kan föra till annat än orättvisa.

Det är på denna grund, som jag kommer att om några ögonblick yrka bifall till klämman i herr Lindhagens reservation, dock utan att yrka bifall till dess motivering, i vilken jag icke till alla delar kan instämma.

Innan jag går ned från talarstolen, må de ärade kamraterna i kammaren tillgiva mig att jag ber att få ställa en vädjan till de olika partierna i denna kammare. Då jag vänder mig till de ärade ledamöterna av högerpartiet, så tänker jag företrädesvis på lantmännen därinom. Jag vill därvid icke så mycket framhålla den synpunkten, som nog ändå i och för sig har en viss betydelse. nämligen att vad vi nu se i mångt och mycket innebär ett undanskjutande av den stora lantbefolkningens intressen till förmån för storindustrin och storhandeln, vilka utan tvivel hava de största, mest omfattande och mest tidsupptagande målen. Nej, jag vill framför allt hemställa, huruvida icke de ädla traditionerna från fordom skulle tala för att man visade betänksamhet, innan man på detta sätt låte menige mans rätt och bästa äventyras.

Jag vänder mig härefter till de ärade medlemmarna av det socialdemokratiska partiet. Jag har talat om likheten inför lagen. Ja, låt oss tänka ett ögonblick på vad den har betytt det var ju egentligen den oerhörda kraft, som den principen, visade sig äga, som i slutet av 1700-talet omstörtade välden i Europa och som till den grad värmdde och betog människors sinnen, att i länder, dit grundsatsen kom i följe med den rena erövringen, erövringen understundom av befolkningen hälsades såsom en befrielse. Då betydde likheten inför lagen framförallt ett kullstörtande av de gamla förhatliga ståndsprivilegierna. Och under en tid därefter trodde människorna, att med den saken var allt gjort, att, om endast alla kunde få samma abstrakta friheter, så hade man ernått jämlikheten. Men sedan visade erfarenheten, att det icke går an att säga, att jämlikheten är införd, så länge samhället är indelat i de mest olika sociala skikt, och man fanr då, att det icke vore tillräckligt att avskaffa ståndsprivilegierna; man måste även avskaffa de genom den ekonomiska olikheten faktiskt befintliga klassprivilegierna eller åtminstone mildra dem. Ut i dessa lärors utbredande har det socialdemokratiska partiet i alla länder inlagt stor ära och förtjänst. Men vad är det man här är på väg att göra, om icke att rent av instituera ett klassprivilegium? Nu kan man ju å andra sidan kanske från det hållet säga: ja, men just detta, att vi ha framhållit, att friheter och rättigheter på papperet och i lagen icke äro i och för sig tillräckliga och effektiva, just det måste göra, att vi ej fästa så synnerligen stor vikt vid ett avskaffande av en sådan, då den efter vår åsikt icke kan praktiskt tillgodogöras. Härtill svarar jag att även om denna sista åsikt i detta fall vore riktigt, vilket långt ifrån alltid är händelsen,

det vore första gången, som jag hört en sådan tolkning av de socialreformatoriska lärorna. Hittills har jag alltid trott, att man menade, att friheterna och rättigheterna skola stå fast i lagen för alla, men att staten *dessutom* skall försöka att hjälpa de ringa och olyckligt ställda i samhället, så att dessa fri- och rättigheter ej vad dem angår bli en död bokstav.

Jag kan ju naturligtvis, om det är så, att de ärade socialdemokratiska medlemmarna ha kommit till den fulla och fasta övertygelsen, att detta förslag är riktigt, och att man bör främja det, jag kan då naturligtvis icke vänta mig, att mina ord mot en så bestämd övertygelse skulle hava någon inverkan, men om icke en sådan fast övertygelse finnes, om det finnes en tvekan och ett tvivel, om det synes er möjligt, att denna sak kan hava sidor, som för er förut icke ha framstått i sin fulla betydelse, då vågar jag vädja: är det icke då riktigtast och bäst att låta denna tvekan tala till förmån för att inlägga ett nej och icke taga på sig ansvaret för förslaget? Jag vill icke neka till att mig förefaller det som något rent av underbart, att samma riksdag, som för första gången har sett socialdemokraterna marschera in i den folkvalda kammaren såsom dess största parti, samma riksdag skulle få se likheten inför lagen marschera ut ur vår lagstiftning på ett viktigt område och detta genom samma socialdemokraters medverkan.

Vad slutligen mina egna partivänner angår, så kan jag fatta mig kort. Jag känner mig ganska förvissad, att de skola stå fast vid den stora princip, som vi inför landet proklamerat, nämligen att likheten inför lagen bör upprätthållas. Jag tror, att, då de nu gå ut i bygderna i morgon och möta den ledsnad och den harm, som ett bifall till detta förslag med all säkerhet kommer att väcka, de skola känna en tillfredsställelse över att kunna säga: med våra röster har icke denna orättfärdighet blivit främjad, vi ha till det sista försökt att, om också få till antalet, sätta oss däremot.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Lindhagen föreslagna klämman, men med uteslutande av motiveringen.

I detta yttrande, under vilket herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Berg* i Stockholm, *Röing*, *Bengtsson* i Göteborg, *Olofsson* i Digernäs, *Runefors*, *Modig*, *Olsson* i Ramsta, *Liljedahl*, *Bengtsson* i Norup, *Igel* och *Ström*.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet *Hasselrot*: Herr talman, mina herrar! Herr Staaffs, om hans allmänt kända, djupa känslighet och varma hjärta vittnande tal har naturligtvis även på mig gjort starkt intryck. Herr Staaff måtte emellertid i någon mån ha missuppfattat mitt yttrande. Jag har visserligen sagt, att summa revisibilis icke endast är ett ont, utan att den också har vissa fördelar. Men jag har uttryckligen framhållit, att det

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.

(Forts.)

i och för sig naturligtvis varit önskvärt, om vi nu sluppit att taga summa revisibilis, fastän väl att märka vi ju därigenom icke komma i sämre ställning än våra övriga skandinaviska bröder. Jag vill icke heller utan att nu yttra mig om de av herr Staaff anförda rättsfall, bestrida, att exempel, ja flera sådana, kunna åberopas till stöd för önskvärdheten av att vederbörande parter utan ifrågavarande begränsning finge gå till högsta domstolen med sina mål. Men vad jag bestämt har framhållit, det är, att något måste göras snart, försävt vi vilja hjälpa vårt svenska folk ut ur det nuvarande nödläget. Och trots vad herr Staaff och herr Lindhagen anført, finnes det ej mer än två vägar, som här äro framkomliga, den ena heter summa revisibilis och den andra konformitetsprincipen. Båda ha olägenheter med sig, den senare dock väsentligt större. Herr Staaff säger, att om vi kunna finna oss i att slumpen blir avgörande i det politiska livet, så må vi väl kunna nöja oss med, att förhållandet blir så även i fråga om rättskipningen. Detta tal förefaller mig främmande. Men kom i allt fall ihåg, mina herrar, att konformitetsprincipen sätter *godtycket* i domaresätet! Och svenske män ha mera än en gång visat, att de kunna offra timliga fördelar för att slippa godtycket. Jag är övertygad, att de skola göra det även i dag.

Herr Olofsson i Åvik: Herr talman! Då jag har funnit den föreliggande frågan vara en av de allvarligaste, som förekommit under den tid, jag haft äran tillhöra denna kammare, har jag för min personliga del velat få min åsikt i saken till protokollet antecknad.

Jag har alltid hyst motvilja mot penningstreck i alla avseenden, men det penningstreck, som här nu föreligger, är dock det mest oap- titliga, jag sett och hört talas om, ty skola vi gå ut ifrån den prin- cipen, att rättvisa och likhet inför lagen skola borttryckas inom detta land, ja, då ha vi kommit ut på ett sluttande plan, och då vet jag för min del icke, var det skall sluta.

Herr justitieministern framhåller det trängande krav, som gör sig gällande, av att man skall underlätta den arbetsbörda och de många mål, som ligga i högsta domstolen. Men jag hemställer till såväl herr justitieministern som till kammarens ärade ledamöter, om den väg, han föreslår, är den allra bästa för att, åtminstone inom kort tid, kunna avhjälpa bristen. Det förefaller mig, som om det skulle taga synnerligen lång tid, innan man kan uppnå ett gott och tillfredsställande resultat på den väg, som här föreslagits, trots den begränsning man gör. Det förefaller mig hellre, som om det skulle kunna upptäckas andra vägar, som äro bättre. Jag tänker då när- mast på de tillfälliga bisittarne i högsta domstolen. Sådant har förekommit förut, och genom en sådan anordning anser jag, att man kan på en något så när rimlig tid avarbeta de mål, som nu ligga i högsta domstolen och vänta på sin behandling. Men att den åtgärd, som nu är föreslagen — utom det att den är synnerligen osympa-



tisk i sina verkningar — kan motsvara de förhoppningar, man tyckes ställa på densamma, kan jag för min del icke se.

Efter det utmärkta anförande, som har hållits av herr Staaff, skall jag visst icke upptaga kammarens tid med att framdraga något som helst skäl för min åsikt i denna fråga, men jag har velat få till protokollet antecknat, att jag är absolut motståndare till det föreliggande förslaget och kommer att rösta i enlighet därmed.

*Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)*

Herr Andersson i Milsmaden: Herr talman, mina herrar! Med anledning av ett anförande, som här hållits, vari man sökte försvara, att man stannar vid penningstrecket, skall jag be att få säga några ord.

Under den tid, jag tjänstgjort som nämndeman, har det inträffat fall, då t. ex. båda underrätterna, d. v. s. häradsrätt och hovrätt, ha varit ense om att en författning, som är utkommen år 1827, skall kunna inkräkta på ett kontrakt, som är skrivet på 1700-talet, avgöra om kontraktet gäller eller icke. Hade man då icke fått gå längre än till hovrätten med ett sådant mål, så hade de personer, vilkas rätt det i detta mål gällde, blivit totalt utfattiga, men med anledning därav, att de fingo gå till högsta domstolen, vunno de målet och fingo behålla sin rätt, såsom kontraktet föreskrivit. Jag har velat påvisa detta, och jag anser, att det är en stor fara att gå den väg, som här föreslagits. Skulle man i detta fall ha tänkt på, huru stort värde tvisten gällde, så kunde man ej gärna sätta något värde därpå, ty förhållandet var sådant, att tvisten gällde en jordlägenhet, vilken i egentlig mening varken hade något taxeringsvärde eller annat värde, men är värd 2,500. Man hade därför varit stängd även i detta fall.

Jag har ju varit med om många, många sådana fall i rättegångar. Jag vill bland annat nämna ett exempel, där notarien dikterade vittnesmålet, som avlades inför rätten, och häradshövdingen själv såg icke upp, utan avfattade detta vittnesmål så, att det blev till alla fördelar för käranden. Någon tid efteråt träffade jag vittnet, och då vittnet fick läsa sitt vittnesmål, så sade han, att detta hade han aldrig sagt och icke kunnat säga.

Jag har härmed velat visa, att allmänheten, småfolket, är icke alls hemma i rättegångsväsendet och att det är farligt att avplocka dem deras rättigheter. Därför får jag tillkännagiva, att jag kommer att rösta för avslag på alltsammans.

Herr Persson i Norrköping: Herr talman, mina herrar! Det var rätt betecknande, att en föregående talare, nämligen herr Staaff, ansåg sig, för att så att säga predisponera stämningen till sin förmån i fortsättningen av anförandet, böra börja detta med en insinuation om att de två socialdemokratiska ledamöter, som här icke gått den vägen, han anser vara den riktiga, utan som följt med regeringsförslaget i en viss del, träffat någon överenskommelse med regeringen, som skulle ligga till grund för denna deras hållning. Nej, herr Staaff, vi bruka icke gå dylika

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.

(Forts.)

fördolda vägar, utan vi bruka bedöma varje sak efter *sakliga grunder*, efter samvete och efter bästa förstånd, vadan jag tillåter mig tillbakavisa den oförsynthet, som ligger i just herr Staaffs insinuation. Om herr Staaff icke syftade till att uttala någon insinuation, så föllo dock hans ord på sådant sätt, att man näppeligen kunde få någon annan uppfattning, än att i början av anförandet låg en insinuation.

Jag tycker för mitt vidkommande för övrigt, om det tillåtes att yttra sig litet vanvördigt om vissa delar av herr Staaffs anförande, att nog kan man förlägga agitationen både för demokrati och för blivande valrörelser på andra punkter, än just den som gäller högsta domstolens arbetsbörda och lättande av den. Sällan har jag för mitt vidkommande hört en sak av den beskaffenhet som just denna behandlas efter sådana demagogiska metoder, som fallet verkligen var i vissa delar av herr Staaffs anförande.

Medan jag är inne på detta kapitel ber jag för övrigt få säga, att jag för mitt vidkommande och jag tror nog att även mina partivänner skola nogsamt beakta den maning, som herr Staaff ställde till oss att draga försorg om att likheten inför lagen bibehålles. Jag anser mig icke ha rätt att framställa några maningar till herr Staaff och hans parti, men jag ber dock få erinra om att just den maning till likhet inför lagen, som han uttalade, icke skulle vara ur vägen att ihågkommas vid åtskilliga konstitutionella och sociala frågors behandling här i riksdagen. Och det verkar, enligt min mening, litet misstänkt, att en person, vars namn är förknippat med en särskild undantagslagstiftning i vårt land, talar till socialdemokraterna dessa manande ord om att icke svika den demokratiska principen om likhet inför lagen.

Det skulle ju i övrigt varit alldeles onödigt att behandla denna fråga med någon lidelse, därför att i egentlig mening är det en rent saklig, torr fråga och ingenting annat. Jag ber få framhålla, att jag naturligtvis icke ett ögonblick kan göra det allra ringaste anspråk på att ur juridisk synpunkt kunna behandla denna fråga, varken sakligt sett eller rent retoriskt sett, som herr Staaff och herr Lindhagen kunna göra. — De äro ju särskilt utbildade för att kunna behandla just sådana frågor ur juridisk synpunkt. — Men jag skall dock tillåta mig att framhålla några små fakta, som icke böra lämnas alldeles obeaktade, då man går att bedöma denna fråga.

Innan jag går vidare, skall jag för resten göra en liten förklaring till, den nämligen, att jag ber bestämt få fritaga mig från den beskyllning, som framkommit tidigare under debatten, att jag och min partikamrat herr Svensson i Eskilstuna med särdeles iver skulle gå med på summa revisibilis. Det är icke sant. Det framgår ju av vår vid betänkandet fogade reservation, att vi, nödtvunget, *ställda i valet mellan* summa revisibilis eller konformitetsprincipen, utan betänkande valt summa revisibilis. Det har varit ett nödläge vi ställts i, och detta nödläge har framkal-

lats av åtskilliga förhållanden, som vi icke förut haft något inflytande på. Det har ju riksdag efter riksdag — jag erinrar om senast 1913 och 1914 års riksdagar — betonats, att på grund av den långsamhet, med vilken rättskipningen försiggår, i vad det gäller målens avgörande i högsta domstolen, så kan man säga, att den rättvisa, som uppnås, betänkligt närmar sig ett rettslöshetstillstånd. Ty när man börjar tvista — det må vara om ägodelar eller något annat — ett år, men först fem eller sex år därefter får vetskap om, huruvida man har rätt eller icke, så är det naturligtvis nära nog så gott som inget retts-tillstånd alls. Och det har från herr Staaffs partikamrater såväl som från övriga ledamöter av riksdagen från andra partier här i kammaren gång på gång uttalats behovet och nödvändigheten av, att åtgärder vidtagas för att komma ur detta rettslöshetstillstånd.

*Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)*

När frågan var före 1913, så uttalades av det liberala partiets främsta företrädare, lagutskottets dåvarande ordförande, kammarens nuvarande aktade talman, att av de möjligheter, som vore att reflektera på i vad gällde att söka få en skyndsammare lagskipning i högsta domstolen, var just summa revisibilis en av de främsta. Då förspordes varken från herr Staaffs eller från någon annans sida några protester mot detta. Det var blott ett par lantmän, som voro försiktiga nog att protestera. En av dem förklarade då, att därest riksdagen nu antog det förslag, som förelåg från lagutskottet med anledning av justitieombudsmannens yttrande, så hade riksdagen bundit sig vid just summa revisibilis. Utskottets utlåtande bifölls emellertid här av denna kammare utan votering. Året därpå framlade regeringen ett förslag till ändring i grundlagen, i vilket förslags motivering regeringen utlinjerade de grunder, efter vilka en ändring av 30 kap. rättegångsbalken skulle gå. Summa revisibilis fanns även med. Riksdagen biföll grundlagsändringarna, och ingen anmärkning gjordes någonstans beträffande de grundlinjer för en kommande lagrevision, som utarbetats.

De som nu säga, att vi äro inne på en oriktig väg, de som nu ha så stora och starka ord emot den ståndpunkt, som jag och min partikamrat intagit och som nästan häna ned oss, därför att vi låtit lura oss, de som nu anse det vara lämpligt att tala om demokratiens svåra väg, de som nu tala om att när bönder giva sig in på storpolitik, så bli de lurade, som en av lagutskottets juridiska ledamöter gör i sin reservation, ja, det hade varit dessa förståndiga, framsynta och upphöjda ledamöters plikt att under 1913 och 1914, då detta förslag var framme, tala om sina betänkligheter och framställa de allvarliga varningar, som de gjort vid detta tillfälle. Men de varningarna uteblevo. De passade kanske icke i stycke då, som de göra nu, då det ur mer än en synpunkt är fråga om att komma ut ur ett nödläge.

Efter detta vill jag säga några ord om hur summa revisibilis verkar och vad det egentligen är för skäl, som gjort, att vi an-

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)

sett oss böra förorda summa revisibilis i stället för konformitetsprincipen. Vi förorda icke summa revisibilis för dess egen skull, för dess rättfärdighets skull, utan vi förorda den, därför att vi måste söka komma ur det nödläge, som rättskipningen befinner sig i, och för att undkomma något, som är *sämre* än summa revisibilis, nämligen konformitetsprincipen. Vad beträffar den rad av exempel, som herr Staaff här anförde — då han talade om den fattige stackars arbetarens mål på 1,000 kronor och den 20,000-kronors inkomsttagarens mål på 2,000 kronor, varav det ena kom under summa revisibilis och det andra icke, det ena var viktigt och det andra oviktigt — vill jag säga, att precis på samma sätt skulle det ställa sig, därest herr Staaffs partikamraters förslag om konformitetsprincipen skulle gå igenom, ty det skulle då bero på de synpunkter, en extra ordinarie bisittare i rådstuvurätten eller hovrätten kunde hava på saken, om 1,000-kronorsmålet, som rör arbetarens hela förmögenhet, såsom herr Staaff sade, eller 2,000-kronorsmålet skall bli revisibelt eller icke.

Vad vidare angår detta exempel om de 60 stycken festmåltidsätarnas krogskuld, jämförd med den lilla husägarens egna hem, ber jag för det första få säga, att det borde icke ha varit herr Staaff obekant, och han borde upplyst kammaren om att det inte alls är säkert, att den lille husägarens mål icke med summa revisibilis går fram till högsta domstolen dispensvägen. Detta finnes, som bekant, närmare omtalat i § 13. Det är således inte omöjligt. Herr Staaff ruskar på huvudet och menar med sin juridiska kunskap, att det är omöjligt. Men därom komma nog juristerna att tvista.

Dessutom ber jag få säga, då man varnar lantbrukarna så starkt för att de inte skola gå med på summa revisibilis, att de dock äro ställda i en särskilt gynnsam undantagsställning, såtillvida att alla deras skiftes mål icke komma under några förhållanden under summa revisibilis, därför att de gå fram direkt över hovrätten till högsta domstolens prövning.

Huru ställer det sig, om man jämför de olika samhällsklasser, som skola bli avskurna från fullföljd genom summa revisibilis, och de som skola komma fram? Vi ha tillåtit oss i vårt uttalande till lagutskottets utlåtande framhålla, att enligt den statistik, som föreligger för 1913—1914 angående utav högsta domstolen behandlade och avgjorda mål, är det blott 15 klagande arbetare, som skulle genom en revisionssumma på 1,500 kronor hava utslutits från fullföljande av sina mål, under det att samma öde skulle drabba ej mindre än fyra gånger så många aktiebolag, nämligen 62 stycken; således: 15 arbetare skulle under åren 1913—1914 utestängts genom summa revisibilis, men 62 bolag under samma tid. Nu kan man visserligen säga, att dessa 62 bolag kanske hade arbetare som svarande. Ja, jag undrar, huruvida det är fördelaktigt, att dessa rika bolag, som tvista med arbetare och deras fattiga vederlikar om små summor,

skola på grund av sin kapitalstyrka och förmåga att betala revisionsskillingen ha rätt att i de fall, då hovrätten givit arbetarne rätt, överklaga domen och gå fram till högsta domstolen. Därigenom fördröjes ju det hela, så att bolagets fatiga motpart får sin rätt först efter en tre, fyra år, därest nu högsta domstolen dömer på samma sätt som hovrätten gjort. Jag tycker dessa siffror borde tala något, när det är fråga om att bedöma, vilka som skulle bli utestängda och vilka som skulle få gå fram genom summa revisibilis.

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.

(Forts.)

Om vi jämföra möjligheten att komma fram till högsta domstolen med ett mål i vad det gäller summa revisibilis eller konformitetsprincipen, så visar en statistik, som av ingen är vederlagd, att summa revisibilis skulle avskära 27 % utav mål, som arbetare föra, under det att för konformitetsprincipen skulle falla inte mindre än 76 %. Motsvarande siffror från den klagande lantbrukargruppen äro 38 %, som bliva avskurna genom summa revisibilis, och icke mindre än 61 %, som bli avskurna genom konformitetsprincipen.

Dessutom är det ett annat skäl, som gjort, att jag har gått på summa revisibilis i stället för på konformitetsprincipen. Det är den rena prejudikatsynpunkten. En arbetare stämmer sin arbetsgivare för att få ersättning till följd av skada genom olycksfall i arbetet. Rådhusrätten ogillar hans talan, därför att arbetaren ansågs hava tillfällig arbetsanställning hos arbetsgivaren och arbetsgivaren således icke skulle vara skyldig utbetala ersättning. Arbetaren går fram med målet i hovrätten. Hovrätten ogillar även den hans talan, men inte därför att han var tillfälligtvis anställd, såsom rådstuvurätten dömde, utan därför att arbetsplatsen var sådan, att den icke kom under lagen om ersättning för olycksfall i arbete. Där är ett konformt mål, som icke skulle gå fram till högsta domstolen, fastän domskälen voro så helt olika. Och dock är just detta ett sådant mål som verkligen behövde att få gå fram, så att högsta domstolen kunde meddela välbehörlig rättelse.

Jag skall taga ett annat exempel ur ren juridisk synpunkt om samma sak. Det är ett fall, som doktor Marcus framdrager i sin bok om svensk arbetarlagstiftning. Han har där anfört bland annat följande, som är belysande för, huru konformitetsprincipen skulle verka. »Ett för kort tid sedan av högsta domstolen fällt utslag har varit ägnat att fästa uppmärksamheten på den olyckliga formuleringen av ännu en bestämmelse i lagen om ersättning för olycksfall i arbetet. Arbetsgivaren definieras här såsom den, vilken såsom yrke utövar någon av de tidigare nämnda näringsgrenarna. Med stöd av dessa ord har högsta domstolen frikänt från ersättningsskyldighet en arbetsgivare, som överlämnat vissa arbeten till en *entreprenör*. Det var ett sågverksbolag som hade överlåtit avverkningen av en skog till en person mot *ackord*. En vid denna avverkning selsatt timmerhuggare skadades svårt under arbetet och stämde

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)

bolaget på olycksfallsersättning. Underrätterna godkände kravet, då det var alldeles tydligt, att bolaget var den verkliga arbetsgivaren, men högsta domstolen upphävde underrätternas utslag. Därmed har ett prejudikat skapats som egentligen skulle kunna illudera hela lagens betydelse. Ty överallt inom stor-driften är det ju lätt möjligt för en arbetsgivare att genom en skenbar överlåtelse av ett företag på annan person komma i samma ställning som det frikända sågverksbolaget. Sker denna överlåtelse så till en ekonomiskt svag person, så har arbetarna ju ytterligt små utsikter att i praktiken vinna det skydd lagen väl ändå avsett att giva dem.»

Här har således högsta domstolen givit ett utslag och därigenom skapat prejudikatet, att arbetare sysselsatta hos en entreprenör, för ett bolags eller annan stor arbetsgivares räkning, icke skulle hava rätt att av den verkliga arbetsgivaren kräva olycksfallsersättning. Sedan detta prejudikat meddelats, uppstod en fullständig konformitet i de lägre instanserna. Rådhusrätterna och häradsrätterna tilldömde ingen i liknande fall olycksfallsersättning och hovrätterna likaså, därför att dessa ansågo högsta domstolens prejudikat vara för dem bindande. Föga sannolikt är, att dispens, som även skulle förekomma med konformitetsprincipen, skulle meddelas för förnyad prövning av samma fråga, då prejudikatet var av så färskt datum som detta. Det var blott några år gammalt.

»Den 15 december 1910 förekom emellertid ett alldeles likartat mål till avgörande i högsta domstolen. Göta hovrätt hade enhälligt dömt efter det förra prejudikatet och nedre justitierrevisionen hade enhälligt yrkat fastställelse av hovrättens utslag. Emellertid blev det omslag i högsta domstolen. 'Plenum' hölls och man bröt med det förra prejudikatet. I högsta domstolens 'minnesbok' antecknades, att innehavare av skogsavverkningsrätten vore att anse såsom den skadade arbetarens arbetsgivare fast arbetaren icke anställdes direkt av nämnda arbetsgivare utan av ackordstagaren.»

Juristerna äro rätt eniga om att detta förra för arbetarna så olyckliga prejudikat näppeligen hade kommit att brytas varken av häradsrätter eller rådstuvurätter eller hovrätter, utan att det behövdes högsta domstolens egen auktoritet för att bryta det. Detta är ett exempel på den fara, som enligt mitt förmenande ligger i att gå på bifall till den princip eller det system, som av herrar Schotte och Jakob Pettersson påyrkats i deras reservation.

Jag skall i denna punkt inte yttra mig vidare, dels därför att det torde vara rätt överflödigt, därest kammarens ledamöter i allmänhet ha läst utlåtandet och de vid detsamma fögade reservationerna, och dels ock framför allt därför att min hals är i största möjliga indisposition, för att jag skall kunna fortsätta längre.

Men jag har velat tillbakavisa de insinuationer, som jag ansåg

lågo i herr Staaffs anförande och har velat angiva några sakliga skäl för den ståndpunkt, som vi ha intagit, och jag har velat betona, att vi ha ansett oss skyldiga till att medverka till avhjälpande av det nödläge, som högsta rättvisan på grund av den stora balansen befinner sig i. Vi ha ansett oss vara pliktiga till detta, så mycket mera som riksdagen de tvenne föregående åren har haft frågan till behandling och andra kam-marea därvid uttalat sig för vissa riktningar angående dess lösning, som man givetvis borde taga hänsyn till.

I valet mellan de möjliga lösningar av frågan, som förekommit, ha vi icke kunnat annat än ställa oss, såsom vi ha gjort, och denna ståndpunkt komma vi nog att kunna ansvara för både inför demokratien i allmänhet och inför de kommittenter, som sänt oss hit till riksdagen. Det är därför, herr talman, som jag yrkar bifall till första paragrafen.

Häruti instämde herr *Christiernson*.

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman! Det har framförts skäl för och emot en anslutning till de två olika grundprinciper, som här egentligen kommit till behandling, och jag skall därför icke upptaga tiden med att ingå i någon granskning utav dessa olika principer.

Under min riksdagstid hava skiftande förslag framförts för att söka avhjälpa de olägenheter, som uppstå genom högsta domstolens stora arbetsbörda, och den långsamhet i målens avgörande, som där på denna grund förekommer. Nästan undantagslöst hava de förslag till lösning av denna fråga, som framförts, varit inriktade på att medelst penningstreck lägga hinder i vägen för de mindre bemedlade att träda in i justitias helgedom, och lika undantagslöst hava småfolkets representanter och lantmannarepresentanterna i synnerhet, utan avseende på partiståndpunkt i övrigt, motsatt sig dessa förslag och lyckats att avböja desamma, just därför att vi hava ansett, att likhet inför lagen bör råda, och därför att vi tillika ansett, att det med sådana förslag, som det nu föreliggande, icke är möjligt att säga, att likhet inför lagen kommer att bli gällande. Det kan ju icke nekas till att det här är fråga om att ytterligare skapa ett penningstreck i våra dagar, då man i allmänhet på andra områden är böjd för att taga bort dessa streck.

Nu sade herr statsrådet, att han vågade påstå, att summa re-visibilis verkade rent positivt demokratiskt. Jag vill icke bestrida, att detta är herr statsrådets uppfattning. Jag har ingen rättighet att bestrida det, men jag måste konstatera, att det blir en något olika uppfattning om vad som är demokratiskt och om vad som är lämpligt för småfolket, beroende på, hur nära man står detta småfolk och hur nära man känner dess förhållanden. För min del får jag säga, att det skulle väcka mycket stor harm och mycket stor ledsnad, om det förslag, som föreligger, skulle bliva av riksdagen bifallet. Det kan icke hjälpas, att vårt folk måste hava den syn på tingen, att det

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.

(Forts.)

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.

(Forts.)

förefaller det något egendomligt, om representationen skulle utestänga vissa klasser på grund av mindre förmögenhet från att söka den högsta rättvisan.

Nu kan man ju säga, att det här gäller alla mål, som i penningvärde icke gå upp till 1,500 kronor, och att det i detta avseende skall bli lika för alla. Ja, såtillvida blir det likhet inför lagen, men de exempel äro också sanna, som herr Staaff framställde och som jag också tänkt på. Jag vill emellertid icke repetera, vad han sade, utan jag ber att få helt ansluta mig till de synpunkter, som han i detta avseende framförde.

Jag skall nu blott tillåta mig att uppläsa några rader ur en uppsats, som var införd i Socialdemokraten den 4 december 1914, undertecknad av advokaten Wilhelm Hellberg, och som ger en klar framställning av den syn, som jag har på denna fråga. Jag skall icke läsa upp hela uppsatsen, utan endast några få rader.

Advokaten Hellberg säger bland annat just om detta förslag om summa revisibilis: »Nu skall man ytterligare vidga klyftan mellan folket och dess högsta rättskipande myndighet och göra högsta domstolen till de förmögna klassernas rättskipande organ, endast för att rädda rättskipningen ur sitt nödläge! Både justitieministern och justitierådet Hellner ha tydligen väntat sig, att denna förslagets ömmaste punkt skulle möta motstånd från den klass, som kämpar för att uppnå en likställighet inför lagen, som alltjämt är långt avlägsen, och de ha båda skyndat sig att förklara, att denna likställighet icke beröres härav i nämnvärd grad. Snarare synes man vilja anse, att förslaget innebure en fördel för den stora allmänheten, som för närvarande betungas av kostnaderna i de tre instanserna. Dessa föreställningar och slutsatser äro oriktiga.»

Längre fram i uppsatsen heter det om detta förslag: »Det riktar en direkt och kraftig stöt mot själva hjärtpunkten i den demokratiska uppfattningen, att rättskipningen skall övas i folkets mitt, icke på samhällets höjder. Ju mer de trädar avklippas, som förena de rättskipande myndigheterna med folket, dess väsen och behov, desto innehållslösare blir den gamla vackra sentensen om 'domarens bästa förstånd och samvete'. Vi se uti detta betänkliga lagförslag landets främsta domstol skära utav sina förbindelser med folket och försvinna ur dess åsyn.»

Dessa ord anser jag för min del vara ett uttryck för den uppfattning, som är gällande ute bland folket, och ett klart uttryck för den uppfattning, som jag hyser i denna fråga. De flesta av herrarne här veta nog, att jag också flerfaldiga gånger och många lantmannarepresentanter med mig motsatt oss sådana förslag, som åsyftat att föra fram ett penningstreck. År 1901 förelåg ett förslag till revisionsskillningens höjande till 300 kronor, men tack vare den enighet, varmed folkrepresentanterna i denna kammare uppträdde, lyckades vi åtminstone avvärja, att beloppet sattes till 300 kronor, utan genom sammanjämkning kom det att bestämmas till 150 kronor. Jag hoppas, att de representanter, som nu finnas kvar här från den tiden, skola stå kvar på den gamla folkliga ståndpunkten



och i dag sluta vakt om folkets intressen och sålunda icke bifalla det förslag, som nu föreligger.

Till sist vill jag säga, att jag icke vill sluta min riksdagsmannabana med att hava bidragit till ett förslag, som så skulle åsidosätta de mindre bemedlades intresse, som jag anser, att detta förslag skulle göra, utan jag vill fortfarande som hittills, i mån det med min ringa förmåga är möjligt, verka för likhet inför lagen samt rätt för alla och orätt åt ingen.

Herr talman! Jag anhåller att få instämna i herr Staauffs yrkande.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! För min personliga del vill jag erkänna riktigheten av herr justitieministerns mening, att stagnationen i rättskipningen måste genom verk samma åtgärder snarast möjligt avhjälpas. Även tror jag, man får lov att medgiva, att när det gäller att åstadkomma ett effektivt avhjälpande av denna stagnation, man måste taga sin tillflykt till det i och för sig föga tilltalande medlet att avskära vissa mål från fullföljd till högsta domstolen.

Men sedan kommer frågan: hur skall detta ske? Skall det ske genom fastställande av en summa revisibilis eller skall det ske enligt konformitetsprincipen?

Åtskilliga anmärkningar hava framförts mot konformitetsprincipen. Herr justitieministern har i det avseendet anmärkt så mycket, som över huvud taget är möjligt, och kanske litet till. Det har sålunda mot denna princip till en början erinrats, att den utgår ifrån att om två domstolar angående samma anspråk kommit till samma slut, föreligger det sannolikhet för att de dömt rätt. Det är alldeles riktigt. Konformitetsprincipen utgår ifrån att det åtminstone är *mera* sannolikt att avgörandet är riktigt, ifall de båda underdomstolarna angående samma anspråk kommit till samma resultat, än om de beträffande samma anspråk kommit till olika resultat. Men jag ber att få fästa uppmärksamheten på att detta antagande icke är någon teoretisk spekulation, utan att det grundar sig på den erfarenheten, att hovrättsdomar, som fastställa underrättens beslut, mindre ofta ändras av högsta domstolen än sådana domar, som innehålla ändring av underrättens domslut. Av de domslut, genom vilka hovrätten vidtagit ändring i underrättens beslut, ändras nämligen i medeltal 28 % av högsta domstolen, men av dem som innebära ett fastställande av underrättens beslut, bliva endast omkring 14 % ändrade.

Den nämnda utgångspunkten är för övrigt icke någon fix idé, som är särskilt karakteristisk för konformitetsprincipens anhängare; den är i lika hög grad utmärkande för anhängarna av summa revisibilisprincipen. Dessa, utgå nämligen från att man utan våda för rättssäkerheten kan från fullföljd till högsta domstolen avskära de mål, som röra sig om smärre förmögenhetsvärden. Det är således icke heller för den principens anhängare likgiltigt, om i hovrätten ett materiellt riktigt avgörande skett

Ang. lag om  
änrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.

(Forts.)

eller icke. Vore det dem likgiltigt, skulle det ju innebära, att det för dem icke betyder något, om de medborgare, som avstängas från att fullfölja sina mål till högsta domstolen, fått ett rättvist avgörande av sin sak eller icke. Detta skulle åter vara ren rättsnihilism, och det kan man naturligtvis icke beskylla de ärade anhångarna av summa revisibilis för. Nej, det förhåller sig nog i själva verket så, att de, som hålla på nämnda princip, utgå från, att en svensk hovrättsdom sannolikt innehåller ett riktigt avgörande av den förevarande tvistefrågan. Detta är den gemensamma förutsättningen för bägge ifrågavarande principer. Skillnaden är endast den, att om man utgår från konformitetsprincipen, fäster man särskilt avseende vid, om hovrättsdomen fastställer eller icke fastställer underdomstolens utslag, vilken synpunkt åter är främmande för summa revisibilisprincipen.

Vid kritiserandet av konformitetsprincipen säger man vidare, att den hänsyn, som tages till sannolikheten av att den föreliggande domen är riktig, synes vila på den förutsättningen, att rättegången vid våra underdomstolar är tillfredsställande. Just så uttalar sig justitierådet Hellner, och justitieministern har återoppat hans uttalande. »Jag vill till en början anmärka», säger herr Hellner, »att den allmänna förutsättningen för denna slutsats berättigande synes vara, att rättegången vid ifrågavarande instanser är på ett tillfredsställande sätt anordnad, och att sålunda förutsättningen brister för närvarande» o. s. v.

Jag bestrider fullkomligt riktigheten av detta påstående. Man kan mycket väl hålla på, att, när två underdomstolar kommit till samma resultat, det föreligger större sannolikhet för, att hovrättens dom är materiellt riktig, än om de två underdomstolarna äro av olika mening, och ändå vara fullt medveten om, att åtskilliga brister vidlåda våra underdomstolar. Man kan mycket väl inse bristerna och ändå hava den meningen, att det dock är *möjligt* för underdomstolarna att fälla materiellt riktiga domar, ja, till och med att detta sker i de flesta fall och slutligen att sannolikheten att så sker blir ännu större, om bägge underdomstolarna äro av samma mening. Denna anmärkning, som var avsedd att vara ett verkligt grundskott mot konformitetsprincipen, är i själva verket ingenting annat än ett bomskott.

Vidare säger herr Hellner — och justitieministern har i mycket starka ordalag här upprepat hans uttalande — att konformitetsprincipen innebär det rena godtycket. »Det är att sätta godtycket i domarsätet», säger herr justitieministern. Hur är det med den saken? Jo, herr justitieminister, det ligger först och främst en mycket stor portion överdrift i att säga så. Det är visserligen ett gängse talesätt, att rättvisan är ett lotteri, och man hör ibland folk beklaga sig över, att det är slumpen, som avgör saken i domstolarna. Men nog måste man väl ändå, om man vill tala allvarsamt, erkänna, att det icke är *endast* slumpen utan även åtskilliga andra omständigheter som härvid äro avgörande, kanske däribland till och med även en ärlig strävan

hos domstolarnas ledamöter att söka träffa det rätta. Att säga, att det är den *rena* slumpen, som sättes i högsätet, det är således mer än vad man, allvarligt talat, kan stå för. Jag vill emellertid erkänna, att anmärkningen så tillvida är riktig, att ett visst mått av godtycklighet vidlåder konformitetsprincipen. Men när herr justitieministern och andra, som i det avseendet dela hans mening, på detta sätt strängt hålla på att icke det minsta mått av godtycke skall få förekomma på lagskipningens område, då kan man icke undertrycka den frågan: anser herr justitieministern och anse herrarna för övrigt verkligen, att summa revisibilis-principen är fullständigt fri från godtycke? Det lärer väl vara svårt att påstå något sådant.

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)

Jag medgiver gärna, att det är sant, som herr justitieministern också påpekat, att det kan hända, att av två underdomstolar, som hava fullkomligt samma rättsanspråk att bedöma, den ena gillar och den andra ogillar kravet och att således den ena dömer rätt och den andra dömer orätt, vilket kan föranleda, att om bägge målen gå till hovrätten, denna fastställer den ena domen och ändrar den andra. Då är det visserligen föga tilltalande, att den omständigheten, att underrätten i det ena målet varit svag och oförständig, skall medföra, att parterna i det målet skola få fullfölja sin talan i högsta domstolen, medan däremot parterna i det andra målet icke få göra det. Det är riktigt, att sådana gränsfall nog skulle kunna förekomma. Men å andra sidan undrar jag, om det icke skulle bli mycket gott om sådana gränsfall, ifall man får systemet med summa revisibilis. Jag skall be att få hemställa till herr justitieministern, om man icke kan tänka sig följande: en köpman har affärer med ett flertal kunder, och på grund av vissa omständigheter visar det sig, att hans affärer med dem icke kunna avvecklas utan rättegångar. Han anser sig hava att fordra av A. 1,400 kronor, av B. 1,450 kronor och av C. 1,500 kronor. Så drager han sina processer genom underrätten och hovrätten, och i hovrätten får han sin talan bifallen uti alla tre målen. Nu anse emellertid hans motparter, att hovrätten icke haft tillräckliga skäl för sina domslut, och deras advokater stärka dem i denna mening. Då skulle, om summa revisibilis-principen gällde, den part, som blivit dömd att betala 1,500 kronor, få gå till högsta domstolen, men de två andra, vilkas skuldbelopp var mindre, skulle icke få gå dit. Om det nu skulle hända, att högsta domstolen ändrade hovrättens dom i det mål, som dit får fullföljas, vågar jag försäkra herr justitieministern, att svarandena i de bägge andra målen, skulle hava en mycket klar förnimmelse av att summa revisibilis-principen är en mycket godtycklig princip.

Herr justitieministern har ytterligare påpekat, att om man bestämmer sig för konformitetsprincipen, kan det hända, att parterna genom överenskommelse eller den ena parten ensidigt genom en enkel manipulation ställa så till, att lagens bestämmelser om rätt till fullföljd kringås. Denna anmärkning har

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.

(Forts.)

blivit ytterligare utförd av processkommissionens sekreterare i tidskriften Forum, där det erinras, att det kan vara så, att en part, som blivit dömd att betala ett visst belopp, för att trygga fullföljdsrätten allenast avbetalar en ringa del därav och företer kvitto därpå i hovrätten för att åstadkomma motsvarande ändring i domen och därmed ett diformt utslag.

Jag vill helt och fullt erkänna, att konformitetsprincipen sålunda kan leda till, att parterna genom små manipulationer, som herr justitieministern säger, kringgå lagens bestämmelser. Men, herr justitieminister, hur är det med summa revisibilis-principen? Kan man icke tänka sig exempelvis något av följande fall? En person har hos en annan person ett flertal fordringar, som uppgå till en summa av 1,480 kronor. Om nu summa revisibilis-principen är antagen i vår rättegångsordning och den person, som har dessa fordringar på ett belopp av 1,480 kronor, vill tillförsäkra sig rätt att angående fordringarna få processa genom alla tre instanserna, låter det icke tänka sig, att han godtyckligt ökar på kravet med t. ex. 20 kronor, så att hans totala fordringssumma kommer upp till 1,500 kronor, varigenom han garanterar sig rätt att fullfölja saken genom alla tre instanserna? Eller vi kunna tänka oss ett annat fall. En person är skyldig en annan ett belopp av 1,500 kronor eller något därutöver; han vill förhindra sin motpart från att få använda den lagliga rätten att fullfölja målet genom alla tre instanserna. Då är det lätt för honom att göra en avbetalning på 20 kronor eller något dylikt mindre belopp, för att motparten skall vara berövad sin lagliga rätt att fullfölja målet.

Herr justitieministern hade nyss den artigheten att säga, att de liberala reservanterna, som reserverat sig emot summa revisibilis-principen till förmån för konformitetsprincipen, voro modiga män. Jag tackar för artigheten. Jag skulle vilja säga: att taga sitt kvarter i den av godtycklighetens allra finaste och sköraste glas uppförda byggnad, som kallas summa revisibilis, och på samma gång kasta sten på andra, är mer än modigt; det är nästan dödsförakt, herr statsråd. Det bör icke vara tillåtet att framställa mot den ena av dessa bägge principer en rad av anmärkningar, som fullkomligt lika väl träffa den andra.

Å andra sidan kan det nog ej med fog förnekas, att i vissa avseenden konformitetsprincipen är den andra principen överlägsen. Detta gäller, såsom i reservationen är utvecklade, först och främst med hänsyn till effektiviteten. Det låter sig icke förnekas, att man genom antagande av konformitetsprincipen avskär flera mål från fullföljd, man riskerar därigenom icke i så hög grad att om några år få motse ett nytt förslag till avhjälpande av detta missförhållande, som om man bestämmer sig för summa revisibilis-principen. Vidare vinner man den fördelen, att man betager parterna frestelsen att spara på sin bevisning och skjuta upp den till ett senare stadium av rättegången. Och slutligen — vad som är och blir huvudsaken —

kan man icke mot konformitetsprincipen framställa den invändningen, att dess tillämpning giver det intrycket, att lagen icke är så noga med att bereda rättvisa åt fattigt folk som åt folk i bättre ekonomisk ställning.

Det har redan sagts starka ord om denna sak, och jag tror, att de äro befogade. Det har också erinrats om, att år 1907 en ledamot av första kammaren, som förut varit ledamot av högsta domstolen, fällde de orden, att ett antagande av summa revisibilis-principen lätt giver sken av att högsta domstolen är en domstol för de rika och för de stora affärerna men icke för den stora massan av folket, och jag tror, att det är svårt att förneka riktigheten av detta påstående. Jag vill fästa uppmärksamheten på att den, som avgav detta omdöme, var en person, som själv varit ledamot av högsta domstolen, som förut varit processrättslärare, och som var högerman i ledande ställning. Man kan således icke gärna antaga, att orden fälldes i demagogiskt syfte, i syfte att av ett eller annat utomliggande motiv förhindra antagandet av det lagförslag, varom fråga var.

Om detta lagförslag nu antages, lär det också komma att visa sig, att stora lager av vårt folk förmena, att lagstiftningen icke vill bereda dem samma förmån, som den giver åt de bättre ställda i samhället. Här har gjorts försök att förringa betydelsen av denna invändning, och en av lagutskottets ledamöter, herr Persson i Norrköping, har i detta avseende också gjort stora ansträngningar från denna talarstol, men när det gäller bevisningen i denna punkt, synes det mig, att man blandar in i diskussionen omständigheter, som icke höra hit. Det är riktigt, att ett avskärande av vissa mål från rätt till fullföljd enligt summa revisibilis-principen träffar icke *endast* de fattiga och små i samhället utan *också* de mera bemedlade. Det är alldeles riktigt, men om vi tänka efter, vilka det är, som fortfarande skola hava kvar rätten att i högsta domstolen processa om de större värdena, finna vi, att det är just de rika och de, som hava de stora affärerna. Då ligger det bra nära till hands, att de som intaga en mera blygsam ställning i samhället resonera så: för mig får det räcka med de två lägre domstolsinstanserna, jag kan icke komma längre än till hovrätten, men den mera bemedlade, som kan processa om flera tusen kronors värde, han får anlita högsta domstolen. Högsta domstolen blir en domstol för de rika och för de stora affärerna.

Nu har man också sagt, att det i själva verket icke gör så mycket, utan att det är en fördel för många, att en hel del personer avskäras från möjligheten att processa. Det är många, som processa i onödan, och det är en fördel, att de hindras från att giva sig in i processer, och en fördel för deras motparter, att de icke dragas genom alla instanserna. Detta är kanske i visst avseende riktigt, men i den mån det är riktigt beträffande de små målen, är det väl också riktigt beträffande de övriga. Det synes sålunda som om detta argument förde åt-

*Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.*

(Forts.)

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.

(Forts.)

skilligt längre, än man avser, att det skall föra. När man åberopar det, bevisar man i själva verket för mycket, och då lär man icke hava bevisat någonting alls.

Nu är det så, att livet är i många avseenden grymt mot den fattige. Den fattige kan icke alltid iakttaga det levnads sätt, som kräves för hans hälsa. Han måste finna sig i att vistas i hälsovidriga arbetslokaler år efter år, därför att hans tillgångar icke tillåta honom att draga sig ur förhållandena. Han kan icke bereda sina barn den uppfostran, som deras begåvning möjligen skulle berättiga dem till. Jag vill icke tala om, hur många av livets njutningar han måste umbära. Det synes då hårt, att man till alla dessa olägenheter, som medfölja den omständigheten, att han är fattig, även skall lägga den, att han icke skall få åtnjuta samma förmån att få sina rättsanspråk prövide av landets domstolar, som de i bättre ställning hava.

Jag kan sålunda icke finna annat, än att det här gäller en ganska riskabel sak, som kan minska menige mans tillit till rättskipningens opartiskhet. Enligt min tanke är det i hög grad önskvärdt, att menige man litar på, att rättskipningen och domstolarna i lika mån äro till för alla. Det är ett samhällsvärde, att denna tillit icke rubbas. Men just det resultatet kan den nu föreslagna lagstiftningen leda till, oaktat jag naturligtvis icke menar, att det är syftet med den.

På grund av vad jag nu anfört kommer jag, herr talman, att vid 5 § yrka avslag å utskottets förslag och bifall till den av mig och en annan ledamot av kammaren avgivna reservationen. Men jag vill, som jag i början av mitt anförande antydde, icke taga på mig ansvaret för ett yrkande vid denna paragraf om avslag på hela förslaget. Jag har sålunda i denna del icke något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Tengdahl: Herr talman, jag har begärt ordet för att avlägga ett vittnesbörd från en enkel man i ledet, en, som icke är lagutskottsmedlem, men som ändå grubblat åtskilligt över här föreliggande spörsmål. Jag vill då säga, att under de åtta år, jag varit med i riksdagen, är detta rent ut sagt den *otäckaste* stund jag har haft. Jag måste fråga mig, vem eller vilka som äro skulden till att det nu lägges på oss denna oerhörda press, denna frestelse att ur rent praktiska synpunkter gå med på en reform, som i sin schablonmässiga utformning aldrig kan befördra den verkliga rätten. Jag ber att icke bliva missförstådd — säkerligen torde ingen i denna sal hysa större avsky än jag för processlystnaden eller livligare än jag önska kringskära densamma. Utan att äga vare sig den praktiserande juristens eller domarens överblick över rättsväsendet, tror jag mig ha på känn, att kanske en fjärdedel, kanske hälften av alla, som vädja till våra domstolar, måhända borde dömas för obefogad rättegång. Men om så är förhållandet, eller om det åtminstone är en mycket stor sannolikhet därför, måste jag fråga mig, om icke den primära reformen bör göras nedtill i stället för upptill, d. v. s. om

icke rätten att överhuvudtaget processa bör göras beroende av anlitandet av ett obligatoriskt förlikningsförfarande. Detta skulle måhända icke inverka på den nuvarande balansen, men måhända i hög grad hindra ökandet och tillströmningen av mål till högsta domstolen. Det förefaller mig vara en så ytterligt enkel reform, att den icke borde behöva draga 20 år att genomföra, såsom det sagts. Om någonting skall behöva göras därutöver, lutar jag mera åt herr Lindhagens linjer, d. v. s. att — om jag förstått honom rätt — vissa slags mål icke skola få fullföljas till högsta domstolen. Jag anser det nämligen visst icke ingå i de mänskliga rättigheterna att få processa om vad som helst i tre instanser.

Herr talman, jag känner det som en samvetssak att ge till känna, att jag icke kan gå med på regeringens reformer i toppen, i stället för de av mig i första hand antydda reformerna i rättskipningsväsendets så att säga nedre del.

Jag ber att få yrka bifall till herr Lindhagens reservation.

Med herr Tengdahl förenade sig herrar *Söderberg* i Stockholm, *Hage, Olssen* i Rödningberg, *Ericson* i Funäsdalen, *Stenudd, Bårg* i Katrineholm, *Lundberg* och *Sandler*.

Herr Lindman: Det kan synas förmätet av mig att uppträda i denna fråga efter att så framstående jurister yttrat sig i densamma. Jag skall icke heller inlåta mig i detalj på frågan om summa revisibilibas eller konformitetsprincipen utan endast be att för min del få lägga en lekmanasynpunkt på denna fråga, sådan den ställer sig för mig. Jag utgår då, herr talman, från det faktum, att högsta domstolen har hos sig samlat en sådan överhängande stor mängd av mål, att det är den omöjligt att kunna avarbeta denna balans, överhuvudtaget icke alls med nuvarande arbetskrafter och i varje fall icke inom någon rimlig tid. Det har gått så långt, att där, som vi veta, ligga mål, som äro mer än 3 år gamla. Man kan knappast kalla det för att få rättvisa, då det skall dröja så lång tid, innan man kan få den. För mig ställer det sig på det sättet, att här måste någonting göras för att råda bot på detta onda. Att då anlita den vägen att öka högsta domstolens ledamotsantal, kan jag under inga omständigheter vara med om, och det av flera skäl. Det stora skälet härför är ju, att högsta domstolen måste stå så högt i folkets medvetande, att man icke på något sätt kan misstänka det vara annat än den allra yppersta rättvisa, som där kan erhållas, och detta vinnes icke, om högsta domstolen blir alltför stor. Den får icke heller vara alltför stor även av den anledningen, att det skulle lända till fara för lagtillämpningen, då det är fråga om att skapa prejudikat i vissa mål. Att följa den anvisning, som här är lämnad av ett par talare i dag, att genom tillfälliga bisittare utöka domstolen för viss tid för att få balansen avarbetad, varpå sedermera domstolens ledamotsantal skulle återgå till det normala, kommer icke att föra till resultat, annat än på det viset, att de nu hopade målen väl kunna bli avarbetade, men samma olägenhet kommer därefter åter att yppa sig, och

*Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.*

(Forts.)

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.

(Forts.)

detta förslag kommer alltså att innebära helt enkelt, att dessa tillfälliga bisittare i domstolen bliva permanenta. Jag tvivlar icke på, att största delen av dem, som tänkt på denna fråga, även kommit till den uppfattningen, att detta icke är en väg att rekommendera. Nå, vad återstår då att göra? Då finns det, enligt min uppfattning, ingenting annat att göra, än att avskära ett stort antal mål från möjligheten att kunna fullföljas till högsta instans. Herr Lindhagen formulerade detta i sitt anförande så, att här är »det enkla principlösa», att högsta domstolen icke *kan* taga emot alla dessa mål, och därför måste en del avskäras. Ja, herr talman, det är just vad som enligt min uppfattning är förhållandet. Vi måste gå den vägen, ty vi ha ingen annan väg att gå. Vi måste avskära ett större antal mål från möjligheten att fullföljas till högsta instans och förklara, att de målen få icke fullföljas längre än till hovrätterna. Ja, har man kommit så långt, att man säger, att det måste göras något i den vägen, då äro vi inne på denna fråga, som jag nyss förklarade mig icke ämna i någon högre grad vidröra, nämligen vilkendera utav de två principer, som nu föreligga, som är den lämpligaste att följa. Jag förmodar, att man dock i denna kammare ämnar gå *någon* av de båda vägarna och icke återigen endast genom ett rent avslag uppskjuta frågan, som det heter »till förnyad utredning efter andra grunder.» Då vill jag endast säga, beträffande frågan summa revisibilis, att väl kan jag förstå, och väl kan jag själv vara av den mening, att även införandet därav kan vara förenad med vissa olägenheter. Men det är det bästa, som kan vinnas. Det är icke fullkomligheten, men den finner man icke. Man har att välja på de två vägarna, och då synes mig denna vara den bästa, och jag anser icke, att man äger rätt att underkänna den statistiska utredning, som här bifogats, allt värde, och säga, att går man på en summa revisibilis, då har man skapat en lagstiftning, som gör det olika för olika medborgare. Statistiken talar här med sina siffror, och den talar ett annat språk. Man har ju försökt att utreda denna sak i andra länder. I vårt stora grannland i söder och vårt grannland i väster har man kommit — jag förmodar efter strider och utredningar — till det resultatet, att summa revisibilis anses för deras förhållanden vara det enda, och när man i Tyskland, efter vad jag inhämtat av detta utskotts betänkande, ville gå tillbaka från summa revisibilis, motsatte sig tyska riksdagen detta. Det hade man väl icke gjort, utan att man verkligen haft grundade och starka skäl för att anse, att den ordningen icke var så farlig och att den ordningen var bättre än andra.

Vidare vill jag här påpeka en sak, som enligt min uppfattning alltför litet kanske berörts i debatten, och det är *motpartens* ställning. Må man tänka på denna motpart också, som kanske oskyldigt ofta nog får släpas ända upp i högsta instans. Det är en part, som man efter min uppfattning icke bör alldeles glömma att taga hänsyn till i dessa debatter.

Vad så frågan om konformitetsprincipen beträffar, kan jag utav vad jag läst i dessa handlingar icke få någon annan uppfattning än



den, att den vägen icke är rättvisare än den andra. Den lämnar minst lika mycket åt slumpen att avgöra, och den innebär kanske en större godtycklighet än den andra. Jag skulle för min egen del icke våga ta det förslag, som av herrar Schotte och Pettersson i Södertälje här framlagts. Att efter en så pass obetydlig utredning här fast besluta mig för ett lagförslag i denna riktning på deras tillstyrkan, skulle jag icke våga, men däremot skulle jag våga och vågar jag att på den utredning, som är förebragt beträffande principen om summa revisibilis och som här föreligger, i dag fatta beslut. Att som herr Staaff ifrågasatte, nu göra en ny utredning, tilltalar mig, som jag redan sagt, icke, ty en sådan utredning kan medföra uppskov på åratals, och efter vilka principer skall den göras? Vem vet, om icke, ifall denna utredning skulle komma till stånd, man kunde komma att ena sig om några andra principer? Här föreligger dock ett förslag, som i stort sett samlat omkring sig ganska många.

Uti det anförande herr Staaff nyss höll, syntes det mig, att herr Staaff svävade ut alltför mycket från själva frågans innebörd. Han talade, som om det här gällde att värna om ett frihetens palladium, och jag kanske vågar tillägga, att han sökte genom demagogisk talekonst kanhända vinna anhängare i kammaren för sin uppfattning. För min del skulle jag här vilja säga: Låtom oss om möjligt anlägga en så enkel synpunkt som möjligt härvidlag.

Slutligen vill jag i anledning av herr Staaffs vädjan till de olika partierna och vädjan bland annat till lantmannapartiet i andra kammaren, varvid han talade om dess traditioner, och i anledning av att herr Staaff här riktat en maning till ledamöterna i det parti jag har äran tillhöra, be att få svara honom, att i denna fråga, liksom i varje annan fråga, följer varje ledamot av det partiet den mening, som han kan ha bildat sig på grund av föreliggande handlingar och på grund av förda diskussioner. Men vi ta icke emot några meningar från andra, även om detta kommer att medföra politiska olägenheter för oss.

Det är, herr talman, sålunda efter min uppfattning nu intet att välja på, utan att gå till den lösning av frågan, som är föreslagen i utskottets utlåtande, nämligen införandet av summa revisibilis: Frågan tål icke uppskov. Den bör ovillkorligen komma till ett avgörande vid detta års riksdag, ty det är nödvändigt icke blott att erhålla rättvisa utan även att kunna erhålla denna rättvisa inom rimlig tid. För min del kommer jag att rösta för utskottets förslag, och jag anser, att man handlar oklokt, om man här skiljs åt utan att ha träffat ett avgörande.

Herr Hamilton: Herr talman! Må det tillåtas mig att med några ord få från lekmannasynpunkt beröra föreliggande fråga. Egendomligt nog kommer jag därvid att ansluta mig till ett juristuttalande, ett uttalande, som en av mina politiska motståndare, nämligen herr Trygger, gjorde i första kammaren, ett år då jag tillhörde densamma, år 1907. Han yttrade beträffan-

*Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.*

(Forts.)

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.

(Forts.)

de denna summa revisibilis, att den är en kränkning av likheten inför lagen. Alla våra strävanden ha ju hittills gått ut på att häva och utjämna de missförhållanden, som finnas i vår gamla lagstiftning, och som tillförsäkrat de förmögna, de mer burgna, privilegier. Vi ha också sökt att med avseende på de borgerliga rättigheterna lägga lagstiftningen på personlighetsprincipens grund, och nu ämnar man här gå i en alldeles motsatt riktning. Man vill åstadkomma ett penningstreck i vår rättskipning, och om denna nya lag också icke kan sägas göra högsta domstolen till en de förmögna domstol, kan ingen dock förneka, att den blir en de höga värdenas domstol, och i allmänhet ha de mindre burgna klasserna bra liten beröring med de höga värdena. Det förefaller mig troligt, att när det kommer att visa sig, att mål rörande lägre värden icke få upptagas till prövning av högsta domstolen, allmänheten får en egendomlig uppfattning om rättsvisan uti den svenska rättskipningen.

Nu svarar man, att något måste göras, och jag erkänner riktigheten härav. Men nog förefaller det mig, att konformitetsprinciper är vida bättre än penningstreckets princip, och det synes mig, att man därför borde lägga frågan efter konformitetsprincipen. Herr justitieministern förklarade sig vilja skänka beröm åt de män, som ville ansluta sig till hans förslag, och framhöll, att de vore varmhjärtade och framsynte män. Ja, mina herrar, jag kan inte förskaffa mig detta beröm, ty skulle jag göra det, så skulle jag anse, att jag bidroge till — om också icke att slå en spik i likkistan — så dock att djupt såra rättsprincipens *likhet inför lagen*.

Justitieministern gav ett löfte, nämligen att spørsmålet rörande fri rättshjälp åt mindre bemedlade skulle komma under hans prövning. Om jag fattade honom rätt, innebar det väl också, att förslag härom skulle framläggas för riksdagen. Jag vill då uttala den förhoppningen, att han, även om det lagförslag vi nu behandla icke skulle antagas, infriar detta löfte. Första kammaren har ju redan biträtt förslaget, och vad punkten c) beträffar, antar jag, att denna kammare är enig med den första.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till det yrkande herr Staaff framställt.

Herr Schotte: Herr talman! Jag ingick icke i mitt förra anförande på de två principer med avseende å avskärande av mål från fullföljd till högsta domstolen, som här stå emot varandra. då jag tänkte, att det skulle bliva lämpligaste tillfället därtill, när vi kommo till 5 § i nu förevarande lagförslag. Då nu emellertid, med hänsyn till att frågan i hela dess vidd fick debatteras vid behandlingen av 1 §, också frågan om jämförelsen mellan de bägge ifrågavarande principerna kommit upp, måste jag be att få yttra några ord härom. Jag instämmer i övrigt helt i det yttrande, som här nyss hållits av herr Pettersson i Södertälje. Den mera principiella sidan av saken skall jag mindre

röra vid, då denna redan förut är framställd i tillräckligt bjärt belysning. Då jag således vill yttra mig till försvar för konformitetsprincipen, skall jag begagna tillfället att särskilt något beröra den debatt, som år 1910 förekom i den tyska riksdagen vid behandling av frågan om avskärande av mål från fullföljd till tyska rikets Reichsgericht, en debatt som jag varit i tillfälle att närmare taga del av.

En föregående talare sade, att man här i kammaren behandlat hela denna fråga med alltför stor lidelse; må vara, men den lidelsen ådagalade också denne talare själv i högt mått. Kanske kan det också vara av något intresse för de herrar, som tyckas förmena, att behandlingen av denna fråga är långsam och besvärlig i kammaren, att veta, att tyska riksdagen under så vitt jag minns bortåt åtta dagar debatterade motsvarande fråga år 1910 vid de tre olika läsningarna.

Spörsmålet om fullföljdsrätten till landets högsta domstol är ju också av mycken vikt och betydelse, så att den verkligen förtjänar att från olika synpunkter skärskådas. Det har i vår reservation, herr Petterssons i Södertälje och min, hänvisats till förhållandena just i Tyskland under det nyssnämnda året. Det förhöll sig så, att det tyska förbundsrådet på tillstyrkan av en kommission, däruti de sju presidenterna i civilavdelningarna av Reichsgericht voro medlemmar och vars alla juridiska ledamöter voro i saken eniga, framlade ett förslag för tyska riksdagen, enligt vilket vid det avskärande av mål från fullföljd till högsta domstolen, som ytterligare ansågs krävas, konformitetsprincipen skulle antagas. Efter åtskilliga förhandlingar blev emellertid tyska riksdagens beslut att i stället gå till en ytterligare höjning av summa revisibilis. Debatten därom företer i mycket samma drag som dem vi finna hos vår debatt här i dag. Det fastslogs i den tyska riksdagen, såvitt jag förstår, med full klarhet, att bägge de föreslagna principerna, summa revisibilis och konformitetsprincipen, voro i ungefärligen lika mån godtyckliga. Den tyske statssekreteraren i Reichsjustizamt sade, att båda vore yttre, rent mekaniska medel, som voro präglade av godtycklighet. I ena fallet, med summa revisibilis, drar man ett horisontalt streck mellan målgrupperna, de *över* strecket få fullföljas, de *under* strecket icke; med den andra principen, konformitetsprincipen, drar man ett vertikalt streck; på ena sidan därom de konforma, inrevisibla målen, de som avskäras från fullföljd, på andra sidan de difforma, revisibla målen, de som få fullföljas.

Ingendera principen kan tillerkännas företräde ur teoretiska synpunkter med avseende å de praktiska synpunkter, som här kunna anläggas, kunna olika meningar hysas. Rättfärdighets-synpunkterna äro uteslutande till förmån för konformitetsprincipen.

Här har talats åtskilligt om den statistik, som skulle så klart ådagalägga, att summa revisibilis icke skulle vara att betrakta såsom något klass-streck. Den saken var också uppe i

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.

(Forts.)

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)

nämnda debatt i tyska riksdagen: man hade där också åberopat åtskilliga vidlyftiga tabeller, och man ville med dem bevisa ungefär detsamma som med våra. Men tabellernas beviskraft i åberopat syfte förnekades starkt från många håll. Man sade, att det i själva verket vore omöjligt att bara på de lösa uppgifterna om en persons yrke sluta sig till vilken ekonomisk ställning han hade, och man framhöll, att särskilt »fattigvägen» i många avseenden förryckte siffrorna. Och socialdemokraternas taleman Heine yttrade å socialdemokratiska partiets vägnar ungefär följande: »Jag är av den mening, att det ej behövs någon statistik för att veta, att småfolkets processer röra sig om mindre värdeobjekt, så att, om man blott låter större värden gå till högsta instans, blott i sällsynta undantagsfall småfolket får gå med sina tvister till högsta domstolen. För att begripa detta, behöver man ej några tabeller, det är en sak för det sunda människoförståndet och för den praktiska erfarenheten.»

Här i Sverige, och särskilt bland våra socialdemokrater, tycks man icke vilja tillerkänna den nämnda uppfattningen någon betydelse.

Justitieministern har nu sagt, att förslaget om summa revisibilis skulle vara ett »rent positivt demokratiskt» förslag. En överrättsdomare har i en längre artikel i en tidning sagt, att detta förslag är fullkomligt »antidemokratiskt». Meningarna skifta således efter de olika synpunkter, varifrån man utgår; man ger kanske också olika innebörd åt ordet demokratisk. För min del förstår jag icke, huru justitieministern kunnat fatta förslaget på angivet sätt; för mig är summa revisibilis närmast ett klasstreck och således någonting odemokratiskt.

När nu uti en annan statistik herr Sven Persson i Norrköping åberopar, att med den föreslagna summa revisibilis skulle utestängas 27 % av klagande arbetare och med konformitetsprincipen 76 %, måste jag verkligen säga, att jag icke riktigt vet, hur han fått fram dessa siffror. Men det är klart, att man i alla fall härvidlag måste fästa något avseende också vid de absoluta talen. För åren 1913 och 1914 skulle tillsammans 15 revisions- och besvärsmål för arbetare ha blivit avskurna, sålunda per år c:a 7, medan fullföljd skulle ha ägt rum i 39, sålunda nära 20 fall per år. Om man skulle dela upp denna kategori, som består av »arbetare, tjänare och betjänte» i dessa tre delar, får jag ett så litet absolut tal för de rena »arbetarna», att alla dessa angivna procentsatser äro av utomordentligt liten bevisande betydelse. Men det är naturligtvis inte bara arbetarklassens intressen, som härvidlag skola tillvaratagas, utan man måste ta det mycket vidsträcktare — det gäller också mellanklassens intressen, och det i ganska hög grad. Och när herr Sven Persson är så belåten med att genom den föreslagna summa revisibilis »rika bolag» bli avskilda från fullföljdsrätt, så glömmar han, att det finnes många små bolag, där småfolk gjort sina insatser och i vilka de äro intresserade, och att det icke i nå-

gon mån visats att just de från fullföljd avskurna skulle vara bara de »rika bolagen».

Nu säger man också, att konformitetsprincipen icke är lämplig av synpunkten av högsta domstolens vårdnad om rättsutvecklingen. Men det måste väl vara alldeles samma invändning man då kan göra emot summa revisibilis. Ifall man avskiljer vissa mål om mindre värden — och det finns hela kategorier av mål, som knappast kunna vara annat än små mål och falla under summa revisibilis, det har herr justitieministern själv erkänt — så kommer ju på dessa måls rättsområden ingen rättsutveckling till stånd. Men för dem är väl också av betydelse, att en viss rättsbildande synpunkt blir beaktad. Naturligtvis är högsta domstolens uppgift i nämnda avseende betydelsefull. Men huvuduppgiften för denna domstol blir väl i allt fall att avdöma mål, att förhjälpa folket till sin rätt. Folket betraktar högsta domstolen som en tredje instans, dit det vill hänskjuta sina tvister, oberoende om de röra sig om större eller mindre värden. Och måste man vägra folket denna rätt — som vi tyvärr äro ense om att man på visst sätt måste göra — så bör man naturligtvis göra det så, att de anmärkningar, som ur allmänna rättfärdighetssynpunkter kunna göras mot avskärningen icke bli alltför framträdande.

I sin kritik av konformitetsprincipen anför man också, att hovrätterna skulle blifva prejudikatssökande allena, skulle döma blott efter prejudikat, i den mån sådana funnes, och att en ny och en ändrad rättsuppfattning således skulle ha svårt att slå sig igenom. Jag tror, att detta är ett teoretiskt resonemang utan vidare stöd i verkligheten och att det närmast är en konstruktion.

Man hade — för att än en gång komma tillbaka till den tyska riksdagens debatt i fullföljdsfrågan år 1910 — denna sak uppe även där, och det resonerades där åtskilligt om denna fråga, som på det sköna tyska språket kallades »Präjudizien-schrüffelei». Det var mycket resonemang om, huruvida det skulle bli ett sådant prejudikatssnokande, som skulle förlama rättsutvecklingen. Den tyske statssekreteraren i Reichsjustizamt yttrade i sin kritik över detta förmodande ungefär följande: »Det vore i själva verket ganska idealiskt, om alla mellaninstanser dömde lika, men detta dröjer och blir aldrig fallet. Nya förhållanden uppkomma, nya rättsbildningar ske och konformiteten brytes ofta.» Detta är en universell iakttagelse. Man har ingen anledning tro, att hovrätterna bara skulle bli prejudikatsdyrkare. Jämväl där kunna nya rättsuppfattningar ha mark. Man får hoppas, att med de ökade garantier, som man söker och måste söka för hovrätternas kompetens, dessa även skola vara mottagliga för en ny rättsutveckling, och att man i det avseendet icke behöver uteslutande lita till högsta domstolen.

Jag nämnde här något om hovrätternas stärkande. Det är en sak som är av mycket stor betydelse vid allt avskiljande av

*Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.*

(Forts.)

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)

mål från fullföljd till högsta instans och som justitieministern även har ägnat sin uppmärksamhet åt. Det hade varit mycket önskvärt, om man nu på samma gång kunnat få förslag även angående den saken; man hade då verkligen fått pröva saken i hela sitt sammanhang och ägt kännedom också om de ekonomiska konsekvenserna för staten. Emellertid kan man befara, att svårigheterna med avseende å hovrätternas stärkande skola bli va större, om man nu tar principen med summa revisibilis, än om man tar konformitetsprincipen. Om denna senare princip blir antagen blir det ju för alla, vare sig de anse sig bevaka deras intressen, som ha större mål, eller deras, som ha mindre mål, lika angeläget, att allvarliga organisationsförbättringar komma till stånd med avseende på underrätterna; med summa revisibilis bli kanske de, som företräda dem, vilka mest ha mål om de större värdena, icke så medgörliga. Ty det kommer att bli kanske avsevärt ökade utgifter för hovrätternas stärkande.

Nu säger herr Sven Persson i sin reservation — och det är icke utan, att även justitieministern i visst avseende uttalat liknande farhågor — att konformitetsprincipen är betänkelig, då »den skulle öppna möjlighet för hovrätterna att, genom att fastställa underrättens dom, undandraga sin egen dom högsta domstolens kritik. Visserligen tro vi icke, att hovrätterna medvetet skulle komma att ledas av sådana hänsyn, men en och annan gång i tvivelaktiga fall skulle nog den antydda farhågan icke vara alldeles ogrundad.» Jag tror, att man i detta avseende icke behöver hysa några särskilda farhågor. Man har alltid sagt, att det skulle vara av stor betydelse, om man i hovrätterna, när där överläggning till dom ägde rum, icke visste, om målet överhuvud taget skulle gå vidare eller icke. Men i det avseendet ställer det sig alldeles lika, vare sig man antar principen om summa revisibilis eller konformitetsprincipen. Det vore lika stor frestelse för slarv och för att nonchalera målen under 1,500 kronors värde, om dessa icke alls finge gå vidare, som om man visste, att man icke hade högsta domstolens kritik över sig, om underrättens dom fastställdes.

Man har från socialdemokratiskt håll satt mycket värde på den fria rättshjälp för obemedlade, varom utskottet framlagt skrivelseförslag. Jag ber att i likhet med flera föregående talare få uttala den livliga förhoppningen, att denna fråga snart måtte vinna sin lösning, men den fria rättshjälp för obemedlade är ännu så länge blott en fågel som flyger i skogen; och man kan icke vara säker på, att det blir så alldeles lätt att infånga den fågeln. Det gäller betydande utgifter för staten, och frågan om fri rättshjälp har även sina vanskligheter i vårt land ur andra synpunkter. Jag tror, att det är försiktigast, att huru mycket man än må hoppas på en effektiv reform i detta avseende, man icke drar alltför stora växlar på, att man skall komma så långt, som man nu tror på ett och annat håll. Vad som är särskilt viktigt härvidlag och vad jag således måste

trycka på, det är, att denna reform måste utgå ifrån, att alla klasser bli likställda i detta avseende och att således ett förslag om fri rättshjälp från statens sida i processer om lönetvister allena icke har många utsikter att slå sig igenom. Den reform på detta område, som vi alla eftersträva, måste gälla för *alla* obemedlade, alldeles oberoende av, om de kunna räknas till löncarbetarklassen eller icke.

Nu framhålles det i herr Sven Perssons reservation, att skyndsamhet i rättegången är synnerligen viktig för de mindre bemedlade, och det är alldeles givet en betydelsefull synpunkt. Men då förefaller det mig, när man vördar den snabbheten så högt, att man hellre bör gå med på konformitetsprincipen, varigenom man avskär c:a 60 procent av de revisionsmål, som nu gå till högsta domstolen, och således i vida högre grad främjar en snabb rättskipning i högsta domstolen, än att gå på principen om summa revisibilis, enligt vilken blott c:a 40 procent av revisionsmålen skulle avskäras.

Jag tror nu för min del, i motsats till en talare på Stockholmsbanken — och jag har blivit alltmer och mer övertygad därom, ju mera jag blivit i tillfälle att studera frågan från olika synpunkter — att när vi nu stå inför två onda ting, konformitetsprincipen eller summa revisibilis, den förra principen är det mindre onda och därför är lämpligare att här tillgripa, dock även den blott såsom ett provisorium. Konformitetsprincipen är otvivelaktigt minst stötande för rättskänslan och rättsuppfattningen hos folket och ger även det säkraste resultatet ur synpunkten av snabb rättskipning. Den har naturligtvis även sina brister, det ha alla erkänt. Man har här tvistat om, vilkendera av dessa principer, konformitetsprincipen eller principen med summa revisibilis, som är den mest godtyckliga och den minst skadliga; värdesättandet beror nog mest på vad man härvid sätter högsta värdet på, vad man närmast fäster sitt intresse vid. Jag har nu för min del fått den uppfattningen alldeles klar, att konformitetsprincipen är den rättfärdigare och innebär det *mindre* onda, och det är därför, som jag, herr talman, bestämt föredrager densamma. Jag kommer således att vid § 5 framställda yrkande om bifall till den av mig och herr Pettersson i Södertälje i sådant hänseende avgivna reservationen.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Hasselrot: Herr talman, mina herrar! Jag skall endast be att få göra ett litet tillägg till herr Schottes anförande. Herr Schotte erinrade om de strider, som för några år sedan stodo i Tyskland om de olika fördelarna och nackdelarna av principen om summa revisibilis och av konformitetsprincipen, och herr Schotte omnämnde därvid, att sju senatspresidenter förordat konformitetsprincipen och att regeringen även framlade förslag i sådan riktning. Jag huser naturligtvis den största aktning för dessa senatspresidenter liksom för den tyska regeringen, men jag ber att få erinra

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)

om, att det tyska folket avslag förslaget om införande av konformitetsprincipen och höjde i stället summa revisibilis. I fråga om verkningarna av summa revisibilis har jag här en bok utgiven av en framstående tysk rättslär, ja, det talas här för övrigt både om konformitetsprincipen och om summa revisibilis, och i fråga om summa revisibilis säger denne författare: »Det kan fastställas, att alla de dystra profetiorna om de skadliga verkningarna av införandet av summa revisibilis icke inträffat.»

Medan jag har ordet, skall jag vidare be att i anledning av herr Schottes yttrande få uttala min förvåning över, att man från håll, där man så skarpt kritiserar de nuvarande hovrätterna, som man gjort i reservationen angående konformitetsprincipen, föreslår avskärandet av 60 procent eller åtminstone 50 procent av alla mål, som nu gå till högsta domstolen, då man faktiskt icke behöver avskära mer än 33 procent.

Herr Westman: Herr talman, mina herrar! Herr Staaff började sitt införande med att åberopa, att herr Trygger år 1907 uttalat sig emot införande av summa revisibilis. Om herr Trygger efter sju års ytterligare erfarenhet av de vådor för rättskipningen, som uppstått genom den alltmer ökade arbetsbalansen i högsta domstolen, kommit till en annan uppfattning, är väl det icke märkvärdigare, än att andra, vilka så sent som år 1913 såsom medlemmar av denna kammare och till och med av dess lagutskott uttalat sig för summa revisibilis, nu gått på en helt annan väg. Man kan för övrigt ha sina mycket stora betänkligheter emot införandet av summa revisibilis och fullkomligt erkänna riktigheten av en hel del utav det, som däremot anförts, men det oaktat finna sig nödsakad att på grund av det nödläge, som inträtt, tillgripa denna åtgärd. Man är ju åtminstone inom lagutskottet fullkomligt ense om att mål måste avskäras ifrån fullfölje till högsta domstolen, och är man på det klara därmed, då finner jag, att en av de hittills framförda huvudanmärkningarna emot införandet av summa revisibilis är undanryckt.

Man har nämligen såsom ett huvudskäl härvidlag alltid sagt att vårt folk vant sig vid att betrakta det som en rätt och en obestridlig förmån att få till högsta domstolen fullfölja alla mål, huru små de än månne vara. Är man emellertid med om att på det ena eller andra sättet avskära vissa mål från fullföljd till högsta domstolen, så har man ju därmed även tagit ett visst avstånd från det berättigade i denna gamla folkuppfattning. Till och med herr Lindhagen säger i sin reservation, att »allmänhetens gamla rättigheter att undantagslöst söka Konungen måste därför omvärderas och borttagas.» Jag instämmer fullkomligt med honom härutinnan. Man har numera kommit till insikt om, att en hel del av de anmärkningar, som göras emot, att mål avskäras från fullföljd till högsta domstolen, beror mer eller mindre på vanföreställningar. Den påstådda rätt, som skulle tillkomma alla att, som det heter på folkspråket,



»gå till kungs» med sina mål, huru små de än månne vara, måste jämka med sig, då man framhåller, att högsta domstolens uppgift ingalunda är att vara till, för att man dit skall få draga huru obetydliga mål som helst. Man kunde ju med samma skäl fordra att hava tillgång till tre eller fyra instanser. Det vore säkerligen fullt tillfredsställande, om landet endast hade två domstolsinstanser, under förutsättning att den högsta instansen vore en och för hela landet gemensam. Men i och med detsamma vi så småningom fått tre hovrätter, ha vi tvungits att inrätta en överinstans, vilkens huvudsakliga uppgift är att tillgodose enheten i lagtillämpningen och att främja rättsutvecklingen.

Det är ingalunda heller en obestridlig förmån, såsom påpekats, att få gå till högsta domstolen med sina mål. Ty vad som i detta fall ter sig som en fördel för den klagande, är ofta lika obestridligt en nackdel för motparten, vilken antingen hindras i att utfå den honom tilldömda rätten eller ock orsakas onödiga kostnader och besvär genom att motparten drager honom till högsta instans.

Jag skulle här vilja fästa uppmärksamheten vid några av de bestickande exempel, herr Staaff framdrog. Han talade om dessa, som ätit en dyrbar festmiddag på över 1,500 kronor, och som skulle ha rätt att processa upp till högsta domstolen om den. Ja, det är väl den fattiga krögaren, som får stämma dem, som ätit festmiddagen, och får han icke rätt av underrätten och hovrätten, skulle han med konformitetsprincipens tillämpning få därmed åtnöjas, men med tillämpning av den föreslagna summa revisibilis får han gå till högsta domstolen. Samma är förhållandet med den ringe guldsmeden, som utborgat juvelhalsbandet på 2,000 kronor. Om en förmögen man med 20,000 kronors inkomst stämt kanske en fattig arbetare om ett ringa belopp — ja, jag ser det ifrån den fattiga arbetarens synpunkt — och kravet mot honom ogillas i underrätten och hovrätten, så tvingas måhända arbetaren mot sin vilja av denne förmögne att dragas upp i högsta domstolen och där åsamkas kostnader. Dessa exempel kunna alltså ge anledning till berättigade anmärkningar, ifall man ser dem från motpartens sida.

Mot införandet av summa revisibilis kvarstår emellertid en anmärkning, som två av reservanterna i utskottet formulerat sålunda »Man kan aldrig komma ifrån, att fastställandet av en summa revisibilis vilar på den grundtanken, att tvistemål, som röra sig om lägre förmögenhetsvärden, äro av mindre betydelse och därför böra nöja sig med en mindre betryggande instansordning, än mål, där det är fråga om högre penningbelopp eller värden. Ifrågavarande anordning får därmed i den allmänna uppfattningen lätt någonting stötande, något som framstår såsom en olikhet inför lagen.»

Jag får då först och främst säga det, att är det fråga om en praktisk reform, som med nödvändighet framtvingar sig för att avhjälpa ett större ont, så får man väl icke basera åtgärderna

*Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Fortn.)*

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)

på vad som lätt framstår som något stötande, utan det måste väl även reellt vara något stötande. Grundtanken, att tvistemål, som röra sig om lägre förmögenhetsvärden, äro mindre betydande och sålunda borde kunna nöja sig med endast två instanser, behöver man enligt mitt förmenande icke alls frångå, ty den grundtanken är riktig. Erfarenheten visar, i stort sett, att i de små målen, de som röra sig om lägre förmögenhetsvärden, är rättsförhållandet av ganska enkel natur. Det är kravmål, där det oftast rör sig huvudsakligen om bevisningen. De äro icke alls så svåra att bedöma för underdomstolarna. Däremot äro just i målen om högre värden rättsförhållandena ofta mycket mer komplicerade och målen få även genom att rättsbildade advokater föra dem den behandling, att dessa mål i högre grad lämpa sig som prejudikatsbildande.

Nu vill jag säga, att naturligtvis denna regel ingalunda saknar undantag, men dessa undantag bli tillgodosedda, om jag ser det från rättsenhetens synpunkt, genom vad herr justitieministern påpekar, att samma rättsfråga, som ena gången uppkommer i små mål, andra gången uppkommer i mål om högre värden, och vidare är det just för sådana förhållanden dispensavdelningen är inrättad.

Herr Lindhagen har i den som vanligt originella och i många fall beaktansvärda framställning, som hans reservation innehåller, velat komma till en lösning, vilken han anser undanröja den godtycklighet, som vidlåder summa revisibilis, på det sättet, att helt enkelt alla ekonomiska mål uteslutas från fullföljd. Ja, detta är ju ett sätt att lösa den gordiska knuten genom att hugga av den. Man skulle med denna utväg åtminstone nå effektivitet, då därigenom över 90 procent av de nuvarande revisionsmålen skulle avskäras från högsta domstolen. Jag kan mycket väl förstå, hur herr Lindhagen har kommit till denna tankegång, den står ju i full överensstämmelse med hans förakt för »det bankruttrade seklets ekonomiska bestämningar», som jag tror, att termen lyder. Men även herr Lindhagen har inte kunnat undgå att finna, att man nog fortfarande under det kommande seklet kommer att tillmäta de ekonomiska spörsmålen så stor betydelse, att man icke helt kan undandraga dem från att göras till föremål för högsta domstolens prövning. Och därför har herr Lindhagen föreslagit ett dispensförfarande för dessa mål, som är synnerligen obestämt, i det han säger, att »endast sådana förmögenhetsmål böra få gå fram, som hava betydelse för prejudikatsbildningen eller dessutom i vissa andra av erfarenheten betingade fall böra undantagas från förbudet». Hur herr Lindhagen närmare tänkt sig detta, vet jag inte. Jag tror, att han inför den uppgiften står lika frågande och spörjande som jag själv. Vad herr Lindhagen särskilt vill vara med om — och däruti ger jag honom fullkomligt rätt — är, att de mål, som röra *personliga* rättsförhållanden, skola få fullföljas genom alla instanser. Men detta blir ju förhållandet även vid införandet av summa revisi-

bilis. Det är icke blott alla mål, som röra personliga rättsförhållanden, som därvid få gå upp genom alla instanser, såsom herr Lindhagen påyrkat, utan även en hel del förmögenhetsrättsliga mål, som icke direkt röra sig om pengar eller vad som kan uppskattas till visst penningvärde, t. ex. alla mål om diknings- och stängselskyldighet, tvister om patent och en massa andra mål, som ha förmögenhetsrättslig bakgrund.

Ang: lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)

De skäl, som kvarstå mot införandet av summa revisibilis, äro ju dock av den beskaffenhet, att man får tillmäta dem betydelse, om man kan finna någon annan utväg, mot vilken man antingen icke alls kan göra några invändningar eller endast invändningar av mindre betydelse, än dem man kan göra mot införandet av summa revisibilis. Herrar Schotte och Pettersson i Södertälje ha trots sig finna en sådan utväg uti tillämpningen av den s. k. konformitetsprincipen. De vilja ju ingalunda ens själva påstå, att icke även införandet av denna princip är förenat med olägenheter. Frågan är sålunda endast att väga olägenheterna i ena eller andra fallet mot varandra. Jag skall nu inte uppta tiden med att återge alla de skäl, som anförts mot tillämpningen av denna konformitetsprincip. För min del anser jag, att invändningar, som kunna göras häremot, äro vida mera vägande i jämförelse med dem, som kunna anföras mot summa revisibilis. Jag vill endast fästa mig vid *ett* utav de uttalanden, som göras i herrar Schottes och Petterssons i Södertälje reservation, då de säga, som försvar för konformitetsprincipen, att »ur den enskilda partens synpunkt äro domsskålen ganska likgiltiga; om han vinner eller tappar av den ena eller andra grunden, saknar reell betydelse för honom». Ja, det är möjligt att den, som vinner, resonerar så, men jag tror sannerligen inte, att den, som tappar ett mål, nöjer sig med denna enkla uppfattning. Det är icke för honom likgiltigt, om han i underrätten eller hovrätten tappar av lika eller av olika anledningar. Detta är så starkt markerat i det anförande, som herr justitieministern hållit, att jag icke kan ingå närmare härpå. Jag vill bara fästa uppmärksamheten på det vanligen förekommande fallet, att en person får sin talan ogillad av underrätten, därför att den icke är tillräckligt styrkt, men i hovrätten blir han överraskad av, att han finner rättsanspråket styrkt, men sin talan ogillad på grund av en av motparten framställd, vid underrätten förbisedd eller först i hovrätten framkommen invändning, vilken hovrätten lägger till grund för sitt ogillande domslut. Hur förhåller det sig här i själva verket med konformiteten? Jo, det för domen grundläggande momentet är endast prövat av en instans, men anledningen varför man icke skulle få fullfölja målet, var ju den, att två domstolar dömt lika. Vidare ha reservanterna, någon ting som jag särskilt vill fästa mig vid, hängt upp sig på ett uttalande i lagutskottets betänkande, där det sägs, att om summa revisibilis icke visar sig tillräckligt effektiv, bör man »taga under övervägande, huruvida icke konformitetsprincipen skulle

Ang. dag-om  
ändrad dyttelse  
av 30 kap.  
vättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)

kunna i någon form såsom supplementärt medel bringas till användning beträffande andra förmögenhetsrättsliga mål.» Jag får säga, att när lagutskottsbetänkandet justerades, reagerade jag något emot, att inte detta uttalande närmare utformades, men jag har fullkomligt kunnat vara med därom utan reservation, därför att där står, att man skulle kunna taga i övervägande, hurvida inte konformitetsprincipen i någon form skulle kunna bringas till användning. Detta är någonting helt annat än det förslag, som föreligger från reservanternas sida. Här är det först och främst fråga om att tillgripa konformitetsprincipen såsom en supplementär åtgärd och vidare i någon form, måhända i den form, som justitierådet Hellner har uttalat sig om uti sitt utlåtande, då han sagt, att man kunde tänka sig, att beträffande konforma mål, man finge nöja sig med en prövning på en avdelning av endast tre ledamöter i högsta domstolen. Vidare kan man mycket väl tänka sig konformitetsprincipen i den form, som naturligtvis är det enda riktiga, om detta kan ernås, trots de praktiska svårigheter, som därmed äro förknippade, nämligen att endast absolut konforma mål skulle stanna i de båda första iastanserna.

Ställd inför det nuvarande läget, och då jag förmodar, att kammaren icke vill ta på sig ansvaret av att låta saken falla och uppskjutas ytterligare till det ovissa, finnas endast två vägar att välja på, antingen summa revisibilis eller den vägen, att man utesluter konforma mål, och i valet mellan dessa anser jag för min del i motsats till reservanterna, att någon tvekan icke behöver finnas. Jag skulle ytterligare vilja yttra mig om denna fråga, men jag skall på grund av den framskridna tiden inskränka mig härtill. Jag vill endast i anledning av herr Staaffs anförande göra det lilla tillägget, att då herr Staaff fann anmärkningsvärd den ömhet, som justitieministern ådagalade för socialdemokraterna, jag egentligen icke kan finna någon annan skillnad mellan honom och herr Staaff i detta avseende, än att herr Staaff utsträckte sin ömhet till att även omfatta lantmännen inom högerpartiet.

Herr Söderberg i Hobbarn: Herr talman, mina herrar! Det var en kamrat här i kammaren, som nyss viskade till mig: »låt juristerna sköta denna sak». När vi komma i tvist med varandra, så skaffa vi oss en bra advokat, och då få vi vår rätt, förmodar jag, att han menade. Jag för min del har ändå en något annan mening uti denna fråga angående vår skyldighet att skaffa oss rätt uti vårt samhälle. Då jag nu begärt ordet, är det med bekymmer, som jag nödgas opponera mig och något kritisera några utav de talare, som ha uppträtt i denna kammare och som stå mig mycket nära och vilkas åsikter jag mycket värderar, men då denna reform berör stora områden och samhällsklasser på landsbygden, så kan jag icke underlåta att följa den maning, som också har blivit uttalad, näm-

ligen att man borde från åtskilliga håll säga sin mening i denna fråga.

Först vill jag då alldeles helt ansluta mig till utskottets och justitieministerns varma försvar för att något göres för att minska den arbetsbördan, som vilar så tungt på högsta domstolen, och för att man söker få bort en mängd av de mål, som ligga och tynga på dess bord. Den saken borde nu kanske i denna diskussion alldeles förbigås, ty i denna punkt äro vi väl alla eniga. Sedan kunna vi väl också vara eniga om vissa andra saker, som förekommit, t. ex. vad utskottet föreslår ifråga om att skärpa bestämmelserna om åklagares rätt att gå till högsta domstolen i vissa mål och inskränka denna rätt till dessa tre, justitiekanslern, justitiombudsmannen och militieombudsmannen. Vidare kunna vi väl också vara ense om att vissa konforma mål avskäras och icke få komma fram till högsta domstolen. Man kan nu uppdelat dessa konforma mål i två särskilda grupper. Den ena gruppen utgöres då av den, som på samma motivering och samma yrkande blivit lika behandlade i både underrätt och hovrätt. Så kan därjämte en stor mängd avskiljas såsom varande olämpliga att dragas fram för högsta domstolen. Men sådana konforma mål skulle, såsom också justitieministern anförde, vara olämpliga att avskäras från fullföljd, där på olika motivering avslutet blivit lika. Utslagen äro lika, men på olika grunder och olika motivering. Där kan finnas skäl att draga fram sådana mål inför högsta domstolen. Sålunda, i dessa avseenden kunna vi väl vara tämligen eniga. Men när man kommer till den punkt, som är väl den centrala och som egentligen skulle råda bot på detta onda, nämligen summa revisibilis, och bestämmandet av denna summa, denna gräns till 1,500 kronor, då äro vi icke ense. När jag ställer upp denna summa inför mig och jämför den med de förhållanden, som råda mångenstädes å landsbygden, särskilt i den provins jag tillhör, Kopparbergs län, hur är det där? Jo, där är, som herrarna veta, jorden sönderstyckad i små ägodelter. Dessa små hemmansägare ha mångenstädes sin jord utskiftad på många ställen till följd av den särskilda lagstiftning, som varit gällande för Kopparbergs län. Det är naturligt, att allt detta kan inbjuda till tvistigheter både mellan arvingar och då egendomarna gå i köp. Jag går så långt, att jag vill ytterligare tillägga, att det finnes särskilt i trakter, där det finnes bergsmansjord, sådana delar av socknar, som icke undergått storskifte eller laga skifte. Man kan tänka sig, att under sådana förhållanden finnes det och yppar sig svårigheter att reda upp äganderättsförhållandena, men i allmänhet äro dessa områden ganska obetydliga. Låt oss säga, att det är i en familj, där det finnes av ålder en skogslott, som tillhör ett visst ägotal i ett hemman, men det har under senare år kanske yppat sig någon omständighet, som pekar på att det är icke så väl beställt med äganderätten. Det har kanske kommit fram något gammalt papper, som gör parterna ovissa. Så drages frågan inför rätta. Hur kan det då ställa sig? Då har justitieministern pekat på hur det kan gå till i underrätten. Han nämnde om att det kan vara en extra ordinarie notarie, som handlägger målet. Han är

Ang. lag. om  
ändrad lydelse  
av 30<sup>a</sup> kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Borta)

*Aug. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.*

(Forts.)

ganska oerfaren och okunnig på detta område, och sålunda förvanskas det. Så nämnde han, att underrätten i de mindre städerna består av borgerliga och i juridiken alldeles okunniga män. Dessa underrätter skola behandla målet på ett grundläggande sätt. Det är där man skall få fram parterna och se dem i ansiktet med deras vittnen, och det är där man företer de papper, som skola bliva grundläggande i målet. Jag undrar, när detta mål blir förvanskat i underrätten och man på den korta tiden icke hinner reda upp saken inför hovrätten, om man icke kan få en känsla av att det är rätt omöjligt att få rätt i detta land. Det är även en annan omständighet, som kommer till. Vi hava tre hovrätter, och vad som är rättvisa i Skåne kanske icke är rättvisa på samma sätt i Götaland och det övriga Sverige. Åtminstone kan det vara ett psykologiskt faktum, som rör sig bland folket, att man önskar få gå i vissa mål fram till högsta domstolen. Nu har man ju emellertid, och det har med styrka justitieministern och även utskottet framhållit, den möjligheten att gå till Kungl. Maj:t och begära, att ett mål, då det ligger under dessa 1,500 kronor, dock får framföras till högsta domstolen. Så skulle man kunna hava utsikt att genom denna dispens komma fram. Då har det ju blivit sagt här flera gånger i diskussionen, att det kan ställa sig på det sättet, att de tre justitieråd, som behandla denna dispensansökan, icke alls gå in i prövning av själva målet utan bara se till att det är dömt i överensstämmelse med den rättsuppfattning, som tagit sitt uttryck t. ex. i prejudikat. så att det icke strider mot något, som förekommit förut. Så avklippas ofantligt många mål.

Det vore ju rätt mycket att säga angående dessa små hemmansägare, som skulle bli berövade rätten att gå till Kungl. Maj:t med sina bekymmer. Det är emellertid en annan omständighet, som väckt ganska stora bekymmer hos mig, och det är, att man genom en omväg ökar revisionskillingen. Det är verkligen så, att många av dessa mindre hemmansägare hava ganska svårt att komma ut med 150 kronor. Skulle man nu öka fullföljdsavgiften till det dubbla beloppet eller 300 kronor, skulle det naturligtvis ställa sig mycket värre. Det skulle sålunda bli mycket svårt för dem. Där emot om man är alldeles utan tillgångar, kan man få fattigdomsbevis, då målet går fram i vanlig ordning. Men så länge en liten bonde äger sin fastighet, får han icke, det är jag övertygad om, fattigdomsbevis, utan han måste på något sätt skaffa denna summa. I annat fall får han avstå från att fullfölja sitt mål.

Ja, herr talman, jag har tänkt på denna sak mycket och anser, att man kan från rent lantmannahåll icke annat än hysa mycket stora betänkligheter emot detta. Men då framställer sig naturligtvis den frågan: vad vilja ni då göra? Ty man har erkänt, och det voro vi ju ense om, att något måste göras. Det är icke bra nu, såsom jag i förra delen av mitt anförande medgav, utan något mera måste naturligtvis göras. Och då vill jag säga såsom min mening i allmänhet, att jag tror, att med god vilja skulle mera kunna presteras av högsta domstolen. När man har erfarenheter från underrätterna och suttit i en sådan i många år och när man vet kanske, att där

ett och annat hundratal mål behandlas och avgöres på ett par tre dagar, så tycker man, att det är besynnerligt, att icke högsta domstolen skall kunna prestera mera än 650 mål om året. I underrätten skall man dock höra parterna, och många vittnen skola få företräda och yttra sig i målet. Där företes många avhandlingar, som läsas upp, och ändå kan man komma så långt med avseende å arbetsintensitet.

Sedan är det en annan sak, och det må ju ligga en tanke däri. Det är kanske svårt att realisera den. När man tycker det är bra att söka lägga arbetet på avdelningar, varför skall man då icke kunna specialisera och gruppera målen. Där finnas tvistemål angående äganderättsförhållanden; där äro skiftesmål och mål, som röra dikningsförhållanden och sådana saker; skulle de icke kunna sammanföras till en avdelning, där medlemmar av högsta domstolen, som själva ha studerat och hava praktisk erfarenhet av sådana ämnen, skulle kunna vara skickade att sätta sig in i dylika mål. Brottmålen t. ex. kunde överlämnas till en annan avdelning. Det är en tanke, som blivit tänkt av flera än av mig och framförd i skrift också, och jag tror den är något att taga fasta på. Jag tror, att med god vilja skulle det kunna finnas utsikter att lösa denna fråga utan att på detta våldsamma sätt skära bort en hel del medborgare från deras urgamla rätt att gå till Konungen med sina bekymmer för att få sin rätt.

Herr talman! Det skulle kunna vara ganska mycket mera att säga, men som tiden är så långt framskriden, skall jag icke upptaga kammarens tid längre, utan ber att få yrka avslag på 1 §.

Herr Petersson i Lidings Villastad: Herr talman! Diskussionen börjar att gå i trötthetens tecken, och delvis må detta vara föranlett därav, att den svävat ut över alltför vidsträckt område. Det hade egentligen varit lyckligare, om en del uttalanden blivit uppskjutna till de särskilda paragrafer, där de rätteligen borde förekomma.

Att jag ännu en gång begärde ordet, beror därpå, att jag skulle vilja säga något angående den fråga, som skall avgöras vid den paragraf, vi nu diskutera, frågan om överhuvud taget det föreliggande förslaget bör komma till realbehandling eller kammaren bör gå på rent avslag. Och då vill jag anknyta till ett yttrande av herr vice talmannen som sade att förslaget innebure införande av en olikhet inför lagen, som han icke kunde fördraga, vadan han uppmanade kammaren att slå vakt om folkets intresse genom att avslå förslaget. Jag skulle vilja säga, att vi, som vilja framgång åt förslaget, vi tro oss slå vakt om folkets intresse på det allra bästa sätt, som ske kan, genom att bifalla förslaget. Jag har några siffror i detta hänseende, som jag tycker kunde vara intressanta att meddela.

Först bör sägas, att de, som yrka avslag, vilja ju bibehålla status quo. Det är sålunda för dem icke fråga om att bereda flera av dessa små sakägare dessa ringa medborgare, som man

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)

ständigt talar om, möjlighet att komma upp till högsta domstolen med sina tvister än nu är fallet, utan i stället allenast att icke några av dem skulle avskäras från fullföljdsrätt. Vad man sålunda i detta fall har att räkna med är, att fullföljden av mål efter förslagets fall skulle bli ungefär densamma som nu. Statistiken visar huru förhållandena därvid gestaltar sig. Nu är det så, att vi ha en mycket upplysande statistik för 1913 och 1914 i bilagan till utskottets betänkande. Jag har roat mig med att ur den draga ihop några siffror, som äro betecknande. Under de två åren avgjordes tillsammans i högsta domstolen 1,720 mål av den art, som det nu är fråga om; därav skulle, om summa revisibilis varit gällande, avskurits 591 mål, alltså 34 procent. Nå, vilka äro nu, med hänsyn till dessa 591 mål, som skulle blivit avskurna, de personer som i dem fullföljt sin talan? Jo, det se herrarna av statistiken. Om vi gruppera klagandena och summera, så finna vi först juridiska personligheter, d. v. s. kronan, kommuner, stiftelser, banker, aktiebolag, föreningar o. s. v., dessa sålunda icke några fattiga parter, vilka ha fullföljt 128 mål, vilket utgör 20 procent av ifrågavarande mål. Sedan kommer en mängd enskilda efter sin samhällsställning angivna personer, som förvisso måste betecknas som väl situerade, nämligen godsägare, hemmansägare — och då jag här talar om hemmansägare, så äro därvid *icke* medräknade de som angivits såsom lantbrukare, arrendatorer, torpare, lägenhetsinnehavare — vidare bruksägare, sågverksägare och ytterligare en hel rad ungefär jämställda personer. Dessa ha fullföljt 276 mål och utgöra sålunda 47 procent. Återstår 33 procent mål, som fullföljts av andra. Tillsammans ha alltså av uppenbarligen bättre situerade klagande fullföljts 67 procent av de mål, som skulle blivit avskurna från fullföljd, varefter det skulle återstå 33 procent. Men därtill är det uppenbart, att bland dessa 33 procent ingå åtskilliga, som otvivelaktigt även böra räknas till bättre situerade parten.

Detta visar naturligtvis, att den summa revisibilis, som det är fråga om, att nu stadga, alldeles icke skulle i huvudsak eller väsentligen avskära fattiga från möjligheten att fullfölja sin talan i högsta domstolen. Detta är ock helt naturligt därför att de fattiga, som ha smått om medel, de ha svårt att anskaffa de kostnader som i alla fall krävas för en fullföljd av målen; och detta förhållande skulle bli detsamma även med antagande av föreliggande förslag.

Men så bör man vända på undersökningen, och detta har även berörts ett par gånger under debatten i kammaren, men icke på det kraftiga sätt, som bort ske. Det är detta, som huvudsakligen föranlett mig att uppträda. Man skall vända på undersökningen och söka taga reda på, vilka motparterna äro till dessa 591 klagande. Någon statistik över deras sociala ställning har man visserligen icke, men man kan taga för givet, att då tvisterna alltid gällt mindre värden än 1,500 kronor, så



ha dessa motparter till ganska avsevärd del bestått av sådana mindre bemedlade, som nu herrarna i detta fall äro så ömma om. Det finns ock en annan faktor att räkna med, nämligen ändringsprocenten. Huru stor är ändringsprocenten beträffande mål i högsta domstolen? Enligt statistiken för år 1913 utgjorde den för revisionssaker ungefär 20 procent, 16 procent för besvärsmål, som fullföljts från domstol, och 10 procent för besvärsmål, som fullföljts från överexekutor. Vad betyder nu detta? Det betyder, att i minst 80 procent av dessa 591 mål, med andra ord i 472 mål, har den part, som vunnit i hovrätten, fått vänta på sin sålunda tilldömda rätt i 3  $\frac{1}{2}$  år, därför att hans tappande motpart fått fullfölja saken i högsta domstolen. Om jag ser saken ur samhällets synpunkt, ur synpunkten av vad som må vara det riktiga och rättvisa för det stora flertalet, så måste man väl säga, att det skulle vara en större samhällelig fördel, att dessa 80 procent få tillgodonjuta sin av hovrätten erkända rättvisa omedelbart, än att de 20 procenten uppehålla hela den övriga mängden parter för att i högsta domstolen få en ändring, som, mina herrar, ofta bestiger sig till en ringa del. Det är icke alltid så, att i de mål, som ändras, ändringen blir väsentlig, utan ofta är det endast en ringa ändring, som vidtages.

Jag tror, att om man ser saken från denna synpunkt, om man tänker även på de motparter, som bliva uppehållna i sin rätt, så kan man icke godkänna de betänkligheter, som här uttalas mot förslaget, och allra minst ligger det något fog — jag upprepar det ännu en gång — i det uttalande, som så många gånger gjorts, att man skapar en olikhet inför lagen. Jag finner icke, att diskussionen framlagt förhållanden, som kunna föranleda mig att gå ifrån det yrkande, som jag framställde i början av diskussionen, nämligen om bifall till utskottets hemställan.

Herr St a a f f: Herr talman! Den siste ärade talarens sista resonemang synes mig vara alldeles förfelat, då alla erkänna, att man söker ett botemedel mot det nuvarande tillståndet. Under sådana förhållanden kan väl icke den ärade talaren med rätta utgå från, att detta tillstånd skulle vara det, som man förordat.

Vad återigen angår hans åberopande av den statistiska tablå, som är fogad vid utskottets betänkande, så vill jag säga, att jag absolut icke kan känna mig övertygad av vad den ärade talaren i detta avseende sade. För att kunna bedöma resultatet av dessa siffror, måste man uppenbarligen ha tillgång till helt andra uppgifter än dem, som meddelats i denna tablå. Det är icke tillräckligt med att sammanföra rättssökande under vissa titelrubriker, man måste se till, vilka förmögenhetsvillkor, som stå bakom dessa titelrubriker. Det är ju ett faktum, som också den ärade talaren pekar på, att de obemedlade redan äro i väsentlig grad undanskjutna från den högsta rättvisans anlitande till följd av sina ringa förmögenhetsvillkor. Vi ha icke ansett, att det är skäl att fortsätta på den vägen genom lagligt avskärande.

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)

Det kan vara beklagligt i alla fall som det är. Det är, som jag sade i mitt förra anförande, tyvärr så, att många fri- och rättigheter i samhället gå förlorade på grund av att de, som kunna hava anspråk på dem, icke ha de sociala villkor, som möjliggöra deras förverkligande.

Jag begärde ordet för att i korthet yttra mig om ett par andra talares anföranden. Först och främst vill jag konstatera, och det med ett visst intresse, att herr Sven Persson blivit alldeles enig med herr Lindman därom, att jag är en demagog. Men jag skall icke uppehålla mig härvid. Beträffande herr Sven Perssons anförande, vill jag säga, att denne talare helt och hållet missuppfattat mig, då han trodde, att jag skulle insinuerat något obehörigt förfarande från de socialdemokratiska ledamöternas sida. Det har jag aldrig någonsin gjort, det har aldrig på ringaste vis legat i min avsikt. Jag har föreställt mig, att det möjligen kunnat spela en viss roll för dessa ledamöter, som ju icke principiellt äro absolut emot summa revisibils men som kanske tycka att den är något i viss mån motbjudande, för dem hade det ju kunnat spela en viss roll, om de vunnit ett mäktigt understöd för det skrivelseförslag, som de äro intresserade av. Om de på sådana grunder ingått en överenskommelse, så hade det visserligen från min synpunkt varit ganska ledsamt och oklokt av dem, ty jag tror icke, att de skulle vunnit något motsvarande vad de från min synpunkt sett förlorat. Men jag har icke framställt någon beskyllning, såsom herr Sven Persson synes ha uppfattat mitt anförande, som indignerade honom så skarpt.

Beträffande 1913 års skrivelse antydde herr Sven Persson, att man skulle känna sig bunden av den, och han klandrade dem, som icke uppträdde mot skrivelseförslaget, då det förelåg i kammaren. Jag kunde emellertid kanske då icke anses ha ovillkorlig plikt att uppträda, enär jag vid tillfället beklädde en plats, ifrån vilken man icke plägar — huruvida detta är så riktigt är en annan fråga — uppträda vid skrivelseförslags behandling i kammaren. Men jag kan i varje fall icke inse, att det kan vara något oriktigt i att, när ett förslag föreligger i sin utformade gestalt, man understundom kan finna sig böra uppträda, och uppträda mycket bestämt, mot detta förslag, oaktat man icke har kommit att uppträda mot den skrivelse, som kan sägas hava medverkat till förslaget. Jag tror, att det är farligt, ifall vi skulle komma in på de vägarna att betrakta en skrivelse som antyder, eller som säger rent ut, att ett visst medel måste tagas i övervägande eller kanske att det medlet är det enda riktiga, att, säger jag, vi skulle betrakta detta liksom ett anbud av en part i ett kontrakt, så att, om regeringen sedan kommer med ett förslag i enlighet med skrivelsen, det då bara är att slå till. Jag tror, att man alltid måste förbehålla kamrarna frihet att, då det slutliga förslaget kommer, intaga sin ståndpunkt först efter definitiv prövning av detsamma.

Herr Persson i Norrköping syntes i likhet med mig anse

det ganska betänkligt och ledsamt, ifall sådana mål som de, vilka jag hade framdragit som exempel, skulle komma att stanna utan att få gå vidare till högsta domstolen, när skäl därtill funnes. Men den tröst, som han därför lämnade, synes mig vara en mycket svag tröst. Han sade, att det kunde ju hända att de som önskade söka ändring hos högsta domstolen finge dispens och sålunda komme fram i alla fall. Ja, men dispens är ju ett fullkomligt undantag; man måste väl rätta sig efter regeln. I exemplen, sådana jag framlade dem, fanns det ingenting som i och för sig hade berättigat till dispens enligt det föreliggande förslaget. Det skulle då ha berott på rent juridiska omständigheter, som hade tillkommit; ty dispens, väl att märka, kan fås endast av rent juridiska skäl, men icke med avseende å möjligen förekommande rent mänskligt ömmande omständigheter.

Vad herr Lindmans anförande angår, skall jag endast fästa mig vid *en* sak, och det därför att den ger mig anledning att något ytterligare understryka, hur jag och mina meningsfränder måste se den här frågan. För oss är det omöjligt, när man jämför summa revisibilis med något annat av de föreslagna medlen till målens nedbringande eller till åstadkommande av jämvikt i högsta domstolens arbete, att här uteslutande se till, vilketdera medlet verkar mera så att säga praktiskt på det sättet att icke det ena eller det andra fallet kan komma att bli litet olikformigt avgjort. Ty för oss står det så, att principen om summa revisibilis icke är överensstämmande med själva *grundvalen* för den rättvisa, som vi vilja se verkliggjord i rättskipningen; och sålunda kunna vi mycket, mycket förr taga en ofullkomlighet, som följer med någon annan av de föreslagna utvägarna. Det kan ändå aldrig i våra ögon bli en sådan ofullkomlighet som den, vilken följer med summa revisibilis, och vilken vi tycka strider mot själva rättvisans väsen.

När således herr Lindman till exempel säger, att han icke kan vara med om den tanken att öka antalet av högsta domstolens ledamöter och att han icke kan vara med om att anordna extra hjälp genom att skaffa extraordinarie bisittare för att avverka balansen, allt detta därför att han vill, som han säger, att högsta domstolen skall stå så högt som möjligt i folkets ögon, och att detta verkligen skall veta, att där är den högsta och fullkomligaste rättvisa vi kunna åstadkomma här i Sverige, då frågar jag: har herr Lindman tänkt på alla de uteslutna? Är det verkligen möjligt att tänka sig, att alla de genom summa revisibilis-principen utestängda också skulle finna ett sådant intresse i att veta, att nu få de andra den högsta, den mest fullkomliga rättvisa, som kan åstadkommas här i Sverige? Ligger det icke någonting uti den tanken att, även om man skulle få ge efter en liten smula på förutsättningarna för denna fullkomliga rättvisa, det dock vore bättre, att i gengäld alla kunna få del av den eller, i alla händelser, alla kunna på ett rättvist sätt få den del därav, som är möjlig?

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.

(Forts.)

Jag har, herr talman, av vad som blivit sagt under debatten, icke funnit anledning att ändra mitt yrkande, som jag sålunda ber att få vidhålla.

Herr Persson i Norrköping: Herr talman! Jag vill med anledning av den erinran som herr Schotte i sitt anförande gjorde om vad min tyske partivän Heine hade yttrat i tyska riksdagen, då förslaget om höjning av summa revisibilis där behandlades, säga, att jag för mitt vidkommande är fullkomligt överens med Heine i hans uppfattning. Vad gällde det i Tyskland den gången? Jo, det gällde att höja summa revisibilis från 2,500 mark, som det då var, upp till 4,000 mark. Heine förklarade då, att i stället för denna höjning han ville vara med om att man försökte sig på andra eventuella utvägar. Det är precis detsamma som jag och herr Svensson i Eskilstuna sagt i vårt uttalande, som återfinnes å sidan 95 i lagutskottets betänkande. Vi ha där yttrat, att om det visar sig att en summa revisibilis på 1,500 kronor icke hjälper, vi vilja, att innan det beloppet höjes, alla övriga utvägar skola prövas: och vi uppräknat i detta syfte fem stycken möjligheter, nämligen skärpning av bestämmelserna i fråga om verkställighet av hovrätts dom, införande av progressiv fullföljdsavgift, borttagande från högsta domstolen av vissa mål, såsom lösdrivar-målen, lättnad i arbetsbördan beträffande nådemålen samt vissa förändrade bestämmelser angående skiftesmålen. Vi vilja, med andra ord sagt, icke gå längre med summa revisibilis än som är nödvändigt och sedan allt övrigt dessförinnan blivit prövat.

Nu framgår av herr Staauffs yttrande, att han tydligen har missuppfattat vår ställning i lagutskottet. Han synes nu trott, att vi hade förmåtts att gå över till summa revisibilis, för att få lagutskottet med på en skrivelse om de fattigas rättshjälp. Nej, det är inte alls så. Uti det val, som vi hade att göra mellan åtgärder för lättande av högsta domstolens balans, höllo vi på summa revisibilis som den främsta, oavsett om vi från annat håll finge något intresse eller ej för vårt nämnda önskemål. Men vi voro naturligtvis ytterst intresserade av att söka arbeta fram någonting till på köpet, och vi voro mycket tacksamma för att utskottet beaktade denna för oss så värdefulla synpunkt, nämligen beredandet av kostnadsfri rättshjälp för fattiga. Men även om skrivelseförslaget därom av lagutskottet hade avstyrkts, så hade vi i allt fall gått med på summa revisibilis framför andra vägar, som hava framlagts.

Nu säger herr Staauff vidare, att man icke får taga allt för starkt intryck av vad som icke gjordes vid 1913 års riksdag, då skrivelsen om summa revisibilis gick fram till Kungl. Maj:t. Ty även om man går med på en skrivelse i visst syfte vid ett tillfälle, så förbehåller man sig i alla fall rätt att pröva förslaget, när det sedan kommer fram som ett utformat lagförslag. Det är alldeles sant detta; och det är just den prövningen, som det

här föreliggande förslaget undergått; och vi hava därvid icke kunnat komma till annat bättre resultat än att den ståndpunkt, som 1913 års riksdag ställde sig på, i vad gäller införandet av summa revisibilis, var den bästa, att den var den nödfallsutväg, som man i första hand fick söka att slå in på.

*Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 korp.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)*

Nu föreslås det, att riksdagen skall intaga en annan ståndpunkt och avslå förslaget. Men hur kommer det att taga sig ut, om herr Staaffs förslag bifalles? Jo, då hava vi avslagit den kungliga propositionen utan att giva några som helst nya direktiv för en kommande regering att arbeta efter, i vad gäller framläggande av nytt förslag. Herr Lindhagens direktiv vill herr Staaff icke vara med om, därför att han tror att de icke kunna låta sig genomföras; och jag ber för mitt vidkommande att få säga, att om riksdagen skulle gå med på herr Lindhagens direktiv, bland annat om att från fullföljd avskära alla för-mögenhetsmål, vidare om att pålägga en proportionell fullföljdsavgift icke efter tvisteföremålets värde utan efter parternas för-mögenhetsställning, alltså söka få till stånd en särskild skatte-lagstiftning i detta avseende m. m., ja, mina herrar, då få vi vänta synnerligen länge, innan vi få fram något förslag, som vi kunna reflektera på, som vi kunna antaga; och under tiden växer balansen för varje år med åtskilliga hundratal mål. Taga vi herr Staaffs förslag om bifall till avslagsyrkandet utan någon motivering, ja, vad skall Kungl. Maj:t då göra? Så vitt jag förstår, har Kungl. Maj:t knappast någonting annat att göra än att låta frågan ligga, till dess något initiativ tages från riksdagens sida, allt under det att målen hopas, allt under det att balansen växer, och allt under det att människor som komma upp till högsta domstolen få vänta allt längre och längre på den rättvisa, vilken i 80 % av samtliga fall *icke blir ändrad* av högsta domstolen. Nej, så vitt jag kan se, finnes här icke någon annan utväg än att fatta beslut om att göra någonting; och sedan kunna vi tvista om, huruvida vi skola gå på summa revisibilis eller på konformitetsprincipen. Där om kunna naturligtvis olika och delade meningar råda.

Vice talmannen talade om likställigheten inför lagen. Ack, icke ligger likställigheten inför lagen uti att alla tvistande parter skola få gå fram till en tredje instans här i landet och processa för att få rättvisa någon gång i framtiden; en rättvisa som för övrigt icke är mycket värd, då den kommer först om en 4, 6, 8, ja 10 år framåt. Nej, likställigheten inför lagen ligger främst däri, att vi söka skapa ett gott domstolsväsen redan i första instansen, ett pålitligt och gott domstolsväsen redan i underrätten, så att man där kan få icke blott god utan snabb rättvisa. Däri ligger likheten inför lagen för alla medbor-gare, fattiga såväl som rika.

Jag har därmed icke sagt, att vi kunna nöja oss blott med en instans, men jag har dock velat peka på nödvändigheten av att vi få en snabbare rättvisa; och jag undrar, om icke den nöd-

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)

vändigheten medför som konsekvens, att man slutligen får icke en högsta domstol som prövar sakskäl och bevisning, utan en högsta domstol med sin naturliga uppgift, nämligen uppehållandet av rättsenheten och främjande av rättsutvecklingen här i landet. Men där äro vi emellertid inte ännu. Processreformen håller på att utredas; och vad vi här än fatta för beslut, så kommer detta beslut icke att bli något annat än ett provisorium, gällande intill den tid, då vi få en ny processlagstiftning framlagd och beslutad, en provisorietid som visserligen kommer att bli rätt lång, men vars slut vi dock må hoppas skola inträffa, om icke precis under de första åren, så dock sedan. Det gäller för riksdagen att påskynda denna processlagstiftning och samtidigt se till att den blir sådan att vi genom ett snabbt och gott förfarande redan i underrätt verkligen få bättre rättvisa och likställighet inför lagen i annan mån än vi ha. Detta sker i ytterst ringa mån genom att gå till högsta domstolen och att där få rätt efter många år framåt.

Det är dessa synpunkter, mina herrar, som äro orsakerna till att vi av rent sakliga skäl måst ställa oss på den ståndpunkt, som vi intagit; och jag ber att för mitt vidkommande få säga, att jag varken kan eller vill stå till svars med att nu medverka till att ingenting göres, med att låta det fortsätta som det går, att fortfarande låta 80 % av de rättssökande vänta ej blott så lång tid som nu är fallet, det vill säga 3, 4 år, utan allt efter som åren gå, 5, 6, 7, 8 år på att få en rättvisa, som dock icke blir något annat, än vad hovrätten fastställt.

Det är med anledning därav, herr talman, som jag ytterligare anhåller att få yrka bifall till den föreliggande paragrafen.

Herr Lindqvist i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Jag har icke haft tillfälle att deltaga i behandlingen av detta viktiga ärende inom lagutskottet, och detta är kanske en av anledningarna till att min ståndpunkt icke var fullt deciderad i denna fråga, då jag gick till detta plenum. Då jag tittade i utskottets utlåtande och såg de ofantligt långa reservationerna, så förstod jag, att här skulle bli en stor och vittomfattande debatt, och jag trodde, att man ur dessa överläggningar skulle få något uppslag, som gav möjlighet till ett bättre och fördelaktigare ordnande av denna sak, än vad Kungl. Maj:ts förslag innebär. Men när vi nu stå inför debattens avslutning, så nödgas jag för min del — och jag tror, att detsamma är förhållandet med många andra i denna kammare — konstatera, att hur betydande jurister vi än haft uppe i denna debatt och hur skarp-sinniga politiker, som sökt efter dessa nya utvägar, så ha de dock icke lyckats finna dem.

Det har ju under hela denna debatt icke kunnat framhållas något annat än att det finnes endast två vägar, då det gäller att lösa denna fråga. Dessa vägar äro angivna redan i utskottets utlåtande och i reservationerna, och det gäller nu att överväga, vilken

av dessa vägar man bör följa. Jag ber då att få förklara, att jag nu har min ståndpunkt klar, och att därtill i väsentlig mån bidragit herr Staaffs storstilade första anförande under denna debatt. Jag måste för min del efter det anförandet gå till en självransakan. Jag frågade mig: vad kan anledningen vara till att herr Staaff i dag i riksdagen kan stå upp som den främste förespråkaren för de obemedlade klasserna och hävda en sådan ställning, som om endast och framför allt han och hans parti skulle ömma för dessa små i samhället. Jag sade mig, att det icke gärna kan vara möjligt, att saken ligger så, och när jag nu övervägt med mig själv, så har jag kommit till det slutresultatet, att det ingalunda kan vara på det sättet, att alla dessa mål, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skola avskäras från behandling av högsta domstolen, skulle gälla den obemedlade klassen.

*Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.*

(Forts.)

Vi veta ju alla, att i ett mål förefinnas två parter, käreande och svarande. Vi måste först och främst se efter, hur målet är beskaffat och vilka som äro käreande och svarande i målet, innan vi kunna fastslå, att de obemedlade här löpa risk att gå miste om någon förmån, därför att dessa mål icke skola få prövas i högsta domstolen. Jag har gjort ett par små exempel för mig själv. Jag tänker mig, att det är fråga om en olycksfallsersättning, som en arbetare kräver ut av en arbetsgivare eller ett rikt bolag. Arbetaren förlorar i första instans men vinner i hovrätten, och hovrätten tilldömer honom ersättning av arbetsgivaren. Det kan vara ganska avsevärda belopp, ehuru det ju dock i detta fall icke får gå över 1,500 kronor. Tror man nu icke, att den ifrågavarande arbetsgivaren skulle känna det som en bjudande plikt att gå till högsta domstolen i ett sådant fall som detta. Och jag frågar då herr Staaff: är det någon nytta för den arbetaren eller obemedlade personen, att målet får gå dit, och högsta domstolen kanske kommer till ett annat resultat än hovrätten och säger, att han ingen rätt har att utfå ersättning. Låt oss också ta ett annat exempel. Det kan tänkas, att ett rikt bolag har någon tvist ouppgjord med en egnahemsinnehavare, som herr Staaff talade om. Bolaget går då till domstol, och målet får samma utgång som i det förra exemplet. Jag frågar då återigen: har den fattige och obemedlade vunnit något på att målet får dragas inför högsta domstolen? Jag kan icke ett ögonblick få klart för mig, att det ligger någon rättvisa i att bedöma denna frågas läge på det sätt, som herr Staaff gjorde, och jag tycker därför, att det är fullkomligt obefogat av honom att, på sätt han gjorde, rikta sina hänvändelser både till höger och vänster, varvid han också nästan ville göra troligt, att det socialdemokratiska partiet här skulle på förhand ha intagit en bestämd, avgörande ståndpunkt i denna fråga, ja, att det kanske icke ens hade stannat därvid, utan att man möjligen hade bekantat sig på något sätt med den sittande regeringen och träffat överenskommelse om att stödja högern i detta stycke. Jag förklarar för mitt vidkommande, att mig veterligen har någon dylik överenskommelse med regeringen aldrig ägt rum. Och vi ha icke heller fattat något sådant för partimedlemmarna bindande beslut, som herr Staaff antydde.

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)

Det var emellertid någonting märkvärdigt i dessa herr Staaffs hänvändelser. Han framställde nämligen saken så, som om i denna fråga inom hans eget parti rådde fullständig enighet om den ståndpunkt, han själv intog och förfäktade. Men att så icke är förhållandet, det veta vi nog kanske litet var i denna kammare, och det framgår ju allra bäst av utskottets eget utlåtande, varav man finner, att två av de liberala ledamöterna i lagutskottet ha följt utskottet i dess beslut. Och bland dessa finna vi en, jag tror jag vågar säga det, av våra främsta jurister, nämligen professor Alexanderson. Detta vittnar väl tämligen klart och tydligt om att man ingalunda i det partiet heller är så enig, som herr Staaff påstod. För övrigt tror jag icke, att detta är någon partifråga och att den icke heller bör göras till en sådan.

Vi äro däremot alla fullständigt eniga om, att det icke längre går för sig, att man icke gör någonting åt det missförhållande, som man ser och äger vetskap om att det existerar, nämligen överhoppningen av mål i högsta domstolen. Vi känna som sagt alla med oss, och det har också uttalats från alla håll, att något måste göras. Men när man nu, som jag nyss antydde, icke har lyckats anvisa några nya framkomliga vägar, och när de yrkanden, som framställts, ingalunda, såvitt jag förstår, skulle leda till något bättre resultat, så är det väl andra kammarens plikt och skyldighet att bidra till, att frågan nu blir avgjord på det mest fördelaktiga sätt, som kan åstadkommas.

I likhet med herr Sven Persson måste jag uttala min förvåning över att herr Staaff yrkade bifall inte till herr Lindhagens reservation i sin helhet utan endast till den kläm, som återfinnes i herr Lindhagens reservation. Om herrarna läsa den klämman — och det förmodar jag, att alla hava gjort — så skola ni finna, att där icke alls anvisas några nya och andra vägar än dem som varit under omprövning i lagutskottet och i riksdagen. Där föreslås endast, att frågan skall ytterligare undersökas, och att man bör söka efter andra och lämpligare vägar, men vilka vägar detta skulle vara, är icke alls uttalat i klämman. I sin motivering däremot har ju herr Lindhagen dragit upp en hel del riktlinjer, som otvivelaktigt kunna vara värda att prövas. Men tar herr Staaff bort herr Lindhagens motivering och endast yrkar bifall till hans kläm, så förvånar det mig verkligen, om han tror, att han därmed kan gagna saken.

På grund av vad jag nu funnit mig böra säga, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Ja, det är väl en ganska allmän känsla i kammaren, och det har jag också från många håll förnummit, att man står mycket tveksam nu då denna fråga skall avgöras. Det finns då ett gammalt ordspråk, som säger: in dubio non est agendum, vilket fritt skulle kunna översättas: man bör ej kasta sig ut i mörkret utan att veta, om man har fast mark under fötterna.



Jag begärde ordet egentligen därför, att herr Sven Persson i Norrköping anförde, att det skulle komma att saknas alla riktlinjer, därest endast klämman i min reservation bifölles, men icke motiveringen. Ja, där finnes i alla fall uttalad en anhållan om framläggande av »ett nytt förslag, som på ett riktigare, fullständigare och mera betryggande sätt tillgodoser» det ifrågasatt ändamålet. Däremot är det nog riktigt, som herr Sven Persson anmärkte, att det råder olika meningar även i kammaren om vilka vägar man bör välja.

*Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)*

Nu ber jag i alla fall att få säga, att det är första gången, som riksdagen på allvar har ställts inför denna fråga. Det är första gången, som man tvungits att verkligen ange alla sina betänkligheter och komma fram med sina förslag till förbättring. Kungl. Maj:t har icke heller förut haft saken inför ögonen så, som han får genom detta lagutskottsbetänkande och denna riksdagsdebatt. Därav kommer åtskilligt övervägande, som är ytterst nyttigt, och som ger sig av sig självt. Härigenom får Kungl. Maj:t anledning att taga under övervägande saker, som han förut icke haft ögonen öppna för utan i stället endast följt gamla riktlinjer. Vi se ju också, att man möjligtvis kan tänka sig såsom riktlinje för framtiden: för det första Kungl. Maj:ts förslag, därnäst detta påspätt med konformitetsprincipen för mål mellan 1,500 och 5,000 kronors värde, vilket ju lagutskottet självt ifrågasatt, och slutligen alla övriga mål. Detta synes dock vara alltför olika principer. Är det icke riktigt i alla fall, att få ett fullständigare och mera betryggande övervägande av saken för att få ett för framtiden mera bestående resultat och efter mera enhetliga principer. Det är ju i alla fall också någonting nytt som tillkommit, och det är konformitetsprincipen, vars tillämpning lagutskottet ju självt ifrågasatt skola ytterligare utsträckas. Nu ha visserligen herrar Schotte och Pettersson i Södertälje försökt sig på en formulering härav under § 5, men mot detta har anmärkts både av föredraganden och av andra inom utskottet att det är ytterst vanskligt att försöka sig på en sådan formulering, innan ännu saken är närmare utredd. Även därutinnan är det alltså synnerligen viktigt och nyttigt att frågan kommer under ett mera betryggande övervägande, än vad herrar Schotte och Pettersson i Södertälje rimligtvis kunnat ägna densamma.

Slutligen föreligga även en hel del andra frågor, som först nu framförts till verkligt beaktande, och som även Kungl. Maj:t kan behöva taga under övervägande. Tänk bara på den stora oröda, som kan uppstå genom revisionsskillningens utsträckning även till besvärsmål, under det att man dock på samma gång bibehåller den stora skillnaden mellan revisionssaker och besvärsmål i avseende på besvärstiden och övriga prestanda. Vidare kan det behöva tagas under bättre övervägande, i vad mån hovrätterna äro kompetenta att i sista hand döma även på det sätt, Kungl. Maj:t föreslagit, en fråga, som man förklarar att

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.  
(Forts.)

man visserligen ägnat sin uppmärksamhet men dock icke hunnit ordentligt penetrera.

Lägger man allt detta tillhoppa, tror jag, mina herrar, att det finnes rikliga anledningar att vara betänksam, och i sakens nuvarande skick begära ett nytt övervägande av det nu hopade nya materialet för frågans bedömande.

Herr Staff: Blott ett par ord, herr talman! Det är alldeles klart, att om man uppställer ett sådant exempel, som herr Lindqvist gjorde och säger: Om en person fått rätt i hovrätten, och sedan hans motpart skulle få draga honom till högsta domstolen och hans motpart där skulle få rätt, då vore det väl mycket bättre för den förre, om han fått stanna hos hovrätten. Ja, det kan väl ingen neka till, men det är icke på det sättet man får se saken. Den fråga som här föreligger, nämligen huruvida det är riktigt att avskära alla mål under ett visst belopp från rätt att komma till högsta domstolen, som förutsättes garantera säkraste rättvisa domar, kan enligt min tanke omöjligen besvaras genom att framhålla, att regeln skulle verka fördelaktigt för den som får stanna vid hovrättens dom, oaktat han skulle fått orätt i högsta domstolen.

Man har klandrat mig, även herr Lindqvist gjorde det, därför att jag yrkat bifall till herr Lindhagens kläm, men icke till hans motivering. Gentemot detta vill jag erinra om att vilken än utgången av denna fråga må bli i denna kammare, så blir det icke någon riksdagsskrivelse av sedan första kammaren fattat sitt beslut i frågan; den utgången är utesluten. Däremot tror jag, att Kungl. Maj:t skulle få ett mycket gott underlag, om andra kammaren nu skulle säga nej, ty då betyder det: giv oss något annat än summa revisibilis och gå djupare i de andra synpunkterna och med de andra medlen, än vad man hittills gjort! Detta betyder det, och jag tvivlar för min del icke på, att icke Kungl. Maj:t skulle efter ett negativt beslut av kammaren komma att ställa till med en sådan utredning och att den skulle leda fram till målet.

Herr Persson i Norrköping: Blott en liten upplysning, herr talman! Det förhåller sig verkligen såsom herr Lindqvist sade, att de fattiga i flera fall äro svarande än käreande i högsta domstolen. I de mål, som varit före i högsta domstolen under 1913 och 1914, och i vilket parterna eller någon av dem kunnat hänföras till arbetarna, var det 27 %, som voro käreande, men icke mindre än 46 % som voro svarande. — Som ett bevis på hur fort det går med rättvisan i detta land kan jag för övrigt omtala, att först i dag, när vi behandla denna fråga, läser i högsta domstolen föredragas Typografförbundets många mål från storstrejken 1909, och nu skriva vi 1915. Är icke detta tillräcklig motivering för att något verkligen behöver göras?

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Hasselrot: Herr talman, mina herrar! Herr Lindhagen är, som vi alla veta, en mycket intelligent man. Han måste således också

veta, att den väg, som han nu vill rekommendera för avhjälpandet av ifrågavarande missförhållande, icke är framkomlig under de närmaste åren åtminstone.

Herr Lindhagen är utan tvivel därjämte en praktisk man. Det har han under sin verksamhet såsom riksdagsman visat, men jag överdriver nog icke, om jag i alla fall säger, att han är framförallt en idealernas man. Jag åberopar såsom bevis härpå den massa motioner han kommer fram med här i riksdagen, t. ex. i år om införande av allmän världsfred, om nationernas rätt att leva sitt eget fria liv o. s. v., alla innehållande mycket vackra tankar. Dessa motioner ha nu avslagits. Jag känner herr Lindhagen tillräckligt för att veta, att han lider av detta sina motioners öde. Han lider icke därför, att han personligen rönt motgångar, men därför, att han är övertygad, att vad han i dessa motioner sagt är rätt, och alltså därför, att rätten icke har förverkligats. Om herr Lindhagen, som utsträckt sin vittfamnande tankeverksamhet till Asiens och Afrikas, ja alla jordens folkslag ville i dag särskilt tänka på sina medbröder och medsystrar här i landet, som i följd av den långsamma rättskipningen allt för sent bekomma *sin* rätt, skulle han vara i tillfälle att omedelbart bidra till något gott. Nu säger han emellertid i stället bara: i tvivelaktiga fall bör man icke handla! Detta är enligt min mening *icke* rätt.

Herr Staaffs uppträdande här i dag ger vid handen, att herr Staaff synes tro, att det är meningen att tillfoga vårt folk en den allra grövsta rättskränkning. Jag misstänker, att, om förslaget går igenom, vi få höra detta slagord upprepas vid rätt många, mer eller mindre lämpliga tillfällen. Men förhållandet är icke sådant, herr Staaff. Svenska folket befinner sig i en uppenbart nödställd belägenhet, och det behöver omedelbar räddning. Jag för min del beundrar i mångt och mycket det svenska folket och jag älskar det svenska folket. Därför att jag beundrar det, *tror* jag, att dess representanter, som ju böra vara de yppersta av folket, i dag skola veta att åstadkomma räddning, och därför att jag älskar det, *hoppas* jag att så skall ske.

Jag hemställer till eder, mina herrar, om ni verkligen våga taga på edert samvete att kullvotera detta förslag. När tro ni, att vi skola kunna enas om ett annat? Visserligen säger herr Staaff nu: det går lätt, ty här har regeringen fått direktiv. Jag vet emellertid icke, vad vi ha fått för direktiv, i vidare mån än att herr Staaff hänvisat till extra bisittare i högsta domstolen. Men vad skulle riksdagen sagt, om regeringen kommit fram med detta förslag i år? Vid upprepede tillfällen, senast 1914 har riksdagen förkastat dylika förslag.

Ja, mina herrar, om, såsom jag tror, den satsen är riktig, att den, som sent kommer till sin rätt, får ofta ingen rätt alls, så är det också sant, vad jag nu säger, att ett avslag på den kungl. propositionen betyder rättsvägran för svenska folket.

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.

(Forts.)

Ang. lag om  
ändrad lydelse  
av 30 kap.  
rättegångs-  
balken m. m.

(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) godkännande av förevarande paragraf, 2:o) bifall till det yrkande, som under överläggningen framstälts av herr Lindhagen, 3:o) bifall till det av herr Staaff gjorda yrkandet samt 4:o) avslag å utskottets förslag till paragrafen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 3:o) angivna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner 1 § i lagutskottets förevarande förslag till lag om ändrad lydelse av 30 kap. rättegångsbalken, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit det av herr Staaff under överläggningen framställda yrkandet.

Voteringen utvisade 117 ja mot 86 nej, vadan kammaren godkänt utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 5,19 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem  
Per Cronvall.